

KRONIKA

OBCE

ROZHOVIC

Napsal

Čeněk Heisl

1965

Úvodem.

Již za mého mládí zajímala mě historie rodné obce a činil jsem si poznámky pokud' bylo možné, ale bohužel že se ztratily. V červenci r. 1909 odstěhoval jsem se do Kočího a brzo na to r. 1911 jsem odešel na vojnu a přišel domů až v r. 1920 a v rušné době jsem se k tomu nedostal.

Píšícce tyto řádky, jsem si vědom že je to práce neumělá, nedostatečná, ale mnoho tu zavinil nedostatek materiálů, nebo kusé zprávy, a také že jsem rodné obce vzdálen již 58 let a nebylo času na podrobnějšího prostudování. Za tu dobu se hodně změnilo, a také sterých pamětníků tu skoro nejní..

Těžší práce byla tím, že Rozhovice patřily několika pánům a materiál je třeba hledati v různých archívech, dnes nepřístupných. Hodně listin se ztratilo na obecních úřadech při předávání starostenství některé věci přišli vědomě i nevědomě k zničení, a pokud' někdo má nějaké zápisy nechce je zapůjčiti ač se jedná celek . A byla li zde pamětní kniha pak se ztratila.

Je třeba aby v obci i v rodině byla vedena pamětní kniha, aby naše potomci neměli příčiny naříkati na naší nedbalost, ale mohli nám blahořečiti za naší lásku k rodné obci i vlasti. Již Vanák? řekl : "Zlatá věc je paměti spisovati". Také je třeba dbáti přísloví : "Nedávejte spisy pod koláče, ať historie česká nezapláče". Bylo by dobře, důkladně prostudovati archivy povolaným odborníkem - historikem v Heřmanově Městci, Chrudimi, Pardubicích v Roudnicích a Praze.

Použito:

Hrady a zámky I.	Památky archeologické I, II, III, VI, IX, X.
Chrudimsko a Nasavrcko IV.	Český archív III.
Adresář Chrudimských okresů.	Dějiny Heřmanova Městce.
Místopisný slovník.	Čechy.
Historický slovník.	Selské dějiny.
Riegrův slovník.	Sdělení pr. Floriána.
Otův slovník.	vlastní zápisky.
Soupis památek.	Železniční stavební protokol. a jiné.

Kočí v červnu 1965.

Č. Heisl.

ROZHOVICE

Poloha obce.

Starobylá osada Rozhovice, (Rohozovice, Ruozhovice, Rosslawicz, Rozhowicz.) je vzdálená severovýchodně od Heřmanova Městce 4 km (1 hod) a severozápadně od Chrudimě 7,5 km (1½ hod.). U obce Jezbořice a Čepí hraničí s okresem Pardubice. Půda rozhovického katastru je složena z větší části z turonů a senonů (opuka a slína) a z části diluvium a alluvium (štěrků a hlíny).

Vesnice stojí na rovině a z části na severovýchodě na mírném návrší, na němž, celému okolí vévodí kostel sv. Petra a Pavla, kdysi farní nyní filiální. Nadmořská výše je 263 m .

Vesnicí protéká "Rozhovický potok" který má vznik v lánském katastru, nedaleko "Nového Dvora" teče údolím v poli a v obci napájí rybník uprostřed vsi u statku čp. 1. odkud teče kol zahrady p. Petráně č. 11 do "chaloupek" kde u čísla 48 odbočuje do leva vine se pod železničním mostem do luk, pospíchá dále k obci Čepí a u vsi Máteřova vlévá se do potoka Bylanka a pak společně tečou přes Popkovice a Svitkov, a za nedlouho vlévají se do Labe.

Ve vsi nalézá se ještě jeden rybník na návsi u samé kovárny. Je regulovaný, napájí se vodou z nedaleké studánky a má své samostatné prameny. V první řadě slouží jako vodní nádrž pro potřebu hasičů v pádu ohně , ale plavili se zde koně a koupali v něm i malé děti. Přebytečná voda odtékala krytým kanálem, v zahradě p. Kubelky č.1 kde vlil se do rybníka. Po německé okupaci byl tento rybník zasypán, potok zregulován a teče přímo mezi č. 10 a 11 do luk, kde se spojuje s původním potokem. Nedaleko rybníka postavená kol roku 1900, hasičská zbrojnice, v jejíž přilehlé místnosti, nalézal ponocný ochranu v nepříznivém počasí.

V obci nachází se výstavný poplužní dvůr, jenž býval majetkem knížete Vinc. Kinského ze Vchynic a Tetova a k němu patřil i dvůr Dubany o rozloze 96,74 ha rolí. Dvůr Rozhovický měl 149,60 ha rolí. Kol r. 1866 najal oba dvory žid Mořic Bear (čti Bér); později přešel nájem dvoru na jeho syna, který je držel až do převratu 1918. Následkem pozemkové reformy, musel dvůr postoupiti p. ing. Fr. Udržalovi, synovci minister. předsedy Fr. Udržala z Rovně. Dle zákona měl na něj právo, dlouholetý pachtýř Oto Baer. To ale panovala samá protekce, a nebylo divu, že Udržal který byl u vesla a měl moc, že se v první řadě postaral o svou rodinu a celé příbuzenstvo.

Komunikace.

Spojení obce s okolím je dobré, po okresních silnicích v šíři 6 m. Silnice z Čepí do Rozhovic, Nový Dvůr, Vápen. Podol měří 15,570 km s 2.239 ovoc. stromy; silnice

Rozhovice-Bylany je dlouhá 1,999 km s 463 ovoc. stromy; silnice k Lukavickému mlýnu měří 1,297 km s 297 ovoc. stromy. Do Čepí je 2 km, do Pardubic 12 km, do Jezbořic polní cestou je 1,600 km další polní cesty vedou k Dřenicům, Třebřichům, ke "Křížku" na státní silnici. Nade vsí odbočuje v pravo ze silnice Heřmanův Městec polní cesta k Rozhovické Doubravě a dále k Nové Doubravě, lesíkem a bažantnicí do H. Městce.

Železnice.

Kolem Rozhovic vede trať lokální dráhy H. Městec - Chrudim, postavená nákladem 6,825.000 Korun rakouské měny. Zahájení dopravy dělo se 26. září 1899. Tehdy vlak vítán s jásotem a hudbou. Lokomotiva a vozy ověčené kvítím a prápory. Železniční stanice jsou v Heřmanův Městec - Bylany - Chrudim. V místě je zastávka s nákladištěm. Trať do Heřmanova Městce je 5 km dlouhá, do Chrudimě 8 km. Spojení sem i tam bylo dvakrát denně ráno a dvakrát odpoledne.

Když se dráha stavěla, bylo v obci živo, hostince měli žně. Na stavbě zaměstnáno hodně dělnictva a ani Italové nescházeli. Dělníci si vydělávali hodně peněz, neskrbili a dopřáli si. Při sdělávání stavebního protokolu, kde se jednalo o pozemky, byli přítomni za panství ředitel Vinc. Šťastný z Heřmanova Městce, a za obec Rozhovice Václ. Petráň starosta a člen okres. výboru a radní Josef Stejskal, a Jan Štěpánek. Poněvadž trať vedla nedaleko domku p. V. Nováka č. 54. a bylo tu nebezpečí ohně, pozván byl také k jednání. Za železniční správu přítomni: zástupce provozu Leop. Nyk?, dále vrch. ing. Zelenka, ing. Zelinger a ing. Fr. Nekvasil.

Při jednání s p. Novákem, bylo tomu nařízeno, aby dřevěné roubení stěny ve zděné stěně dal zazdít, nebo opatřit hustou drátěnou sítí. Dřevěná vrata, lištěmi krytá, padají již mimo požárový obvod, rovněž tak chlívky a záchod. Provisorní kůlna, přistavěna ke stodole, krytá doškami musela být zbourána a odstraněna, a dle sdělení jeho syna vyplatili mu za to 20 zl. rak. měny (Žel. stav. protokol str. 25.)

Politické úřady.

Okres. politic. úřad, okres. soud berní a cejchovní úřad, notářství a j. v Chrudimi.

Církevní správa.

Fara římsko katolická v Heřmanově Městci. (Roku 1900 děkan Al. Broul, kaplan A. Černík.)

Fara evangelická reform. v Chrudimi (pastor P. Nešpor.)

Židovská obec náboženská v Heřmanově Městci (starosta Pokorný Theodor)

Fara čsl. církve v Heřmanově Městci po r. 1920.

Školy.

Obecná škola Troj třídní v Jezbořicích. (Roku 1897 řídící J. Čihák, učitel K. Rožek, J. Pilař po něm J. Skála, farář Al. Brdičko.)

Měšťanská škola v Heřmanově Městci. (Roku 1912 ředitel M. Kotěšovec, učitel Kar. Zákoucký, Fr. Petr, Vinc. Jirásek, katecheta Al. Jelínek.)

Pošta.

Poštovní a telegrafní úřad v Heřmanově Městci. Roku 1903 poštovník Koubek J. , výpravčí sl. Žof. Slámová, Johana Tomšová. Listonoška Bar. Johnová, doručovala poštu do Rozhovic do roku 1907, kdy zřízen

Poštovní úřad v Čepí který převzal agendu. Poštu donášel kol 10 hodiny dopolední listonoš J. Pleskot. Schránka na dopisy se nalézala u obchodu čp. 61.

Pošta povozná.

Tato pošta jezdila denně kol Rozhovic z Heřmanova Městce do Pardubic a zpět. Trať měřila 16 km. Zastávka v Rozhovicích byla na křižovatce za dvorem u staré váhy. Spojení bylo třikrát denně na obě strany. Odjezd ráno z Heřmanova Městce v 6.10 hodin a 10.55 h. a odpoledne v 6.15 hod.. Odjezd z Pardubic ráno v 5.50 h. a v 11.30 h. a odpoledne v 5 hodin. Cesta do Heřmanova Městce stála 30 haléřů, do Pardubic 70 haléřů. Poštovní vůz byl krytý se 6 místy k sezení, pro zavazadla bylo místo na střeše a v zádu v truhličce. Z počátků nežli přijel k zastávce, ohlašoval příjezd troubením písně : "Jede, jede poštovský panáček Provoz zanikl před 1. světovou válkou kolem roku 1910.

Četnictvo.

Četnická stanice v Heřmanově Městci (Roku 1900 závodčí : Zajíček Josef ; četníci : Zet Antonín, Brož Hugo, pak Kohl Stanislav, Sattler R., Novotný A. a j. Když na své obchůzce přišli do vsi, museli se hlásit u starosty, který jim potvrdil do služební knížky, jich návštěvu v obci.

Strážník a ponocný.

Obojí službu vykonával V. Fikejz. Dříve oznamoval svojí službu troubením na ponocenský roh, počínaje v zimě v 10 hodin a konče ráno v 5 hodin, v létě od 11 hodin do 4 hodin. Později zakoupeny píchací hodiny, které v určitou hodinu na určitém místě musel pásek v hodinách klíčem propíchnout, a ráno podle záznamu na něm poznal starosta jak vykonával službu. Když jedné noci stal se pokus vloupání do obchodu, který se nezdařil, poněvadž je dvorský ponocný Pavlík vyplašil. Ráno se poznalo, že nebylo pícháno, ponocný spal a bylo zle, nevěděl ani co se v noci stalo.

Sbor dobrovolných hasičů.

sbor založen roku 1883 a čítal tehdy při založení 45 členů. Roku 1905 klesl počet členů na 17. Dlouholetým velitelem sboru byl V. Petráň a zbrojmistrem a cvičitelem František Stejskal č. 38. Ten byl hasičem tělem i duší. Navštěvoval hasičskou školu v Chrudimi roku 1907 a stal se hasič. okr. dozorcem. Celý svůj život zasvětil hasičstvu a zemřel 17. června 1935.

Spotřební a záložní spolek.

Byl založen roku 1928, vedoucí V. Holeček.

Správa obce.

Roku 1903 starosta obce V. Petráň č. 11, radní : Josef Kubelka a František Kubelka.

Jmění obce 14.000 Korun rakouské měny. Dluh žádný. Obecní přírážky 22¹/₂ %.

Živnosti.

Roku 1903 byli. Hostince : Č. Petráně č. 31 a Václav Haizl č. 61, kupec Václav Haizl č. 61, kovář František Radoch č. 32, krejčí J. Haizl č. 18, kolář V. Novák č. 54, obuvník J. Kubelka č. 28.

Roku 1934. Hostince : A. Kopecký č. 31, J. Petráň č. 61, kupec J. Petráň č. 61 a František Hrstka, zároveň pekař č. 17, kovář František Radoch č. 32, kolář V. Novák č. 54.

Statistika obyvatelstva.

Roku 1790 je zde 35 domů (samota Doubrava 4).

Roku 1826 je tu 46 domů s 320 obyvateli.

Roku 1834 dle rulle Ferdinandovi jetu jen 14 domů a 183 obyvatel.

Roku 1860 je 46 domů (Doubrava 5) s 399 obyvateli.

Roku 1866 ve 47 domech je 360 obyvatel.

Roku 1895 je 53 domů s 433 obyvateli.

Roku 1900 napočteno 60 domů, 427 obyvatel.

Roku 1909 je tu 63 domů se 427 obyvateli z toho 81 obyč. stran, 197 mužů, 236 žen, z nich 421 řím. kat., 2 evangelici, 4 židé.

Roku 1920 je 62 domů, 432 obyvatel, z nichž 6 evangeliků, 3 israelité.

Roku 1934 je tu 71 domů a 423 obyvatel, z toho 8 evangeliků a 15 čl. vyznání.

Rozloha obce.

Roku 1897.

rolí	415 ha 99 a	21 m ²	čís. kat. výnos 20.604,70 K. r. m.
luk	28 ha 97 a	15 m ²	čís. kat. výnos 1.731,08 K. r. m.
zahrad	6 ha 66 a	17 m ²	čís. kat. výnos 185,34 K. r. m.
pastvin	4 ha 15 a	70 m ²	čís. kat. výnos 75,96 K. r. m.
zastav. plochy	4 ha 41 a	72 m ²	
daně prosté	17 ha 23 a	71 m ²	

Repartice pozemkové daně 1902

po?. parc. str?m, poplatníků, poplat. plochy, daně prosté, kat. výnos.

697. 55 455 ha 67 a 1 m² 15 ha 23 a 36 m² 22.906,27 K.r.m.

Roku 1930 je celková rozloha 471 ha pozemků.

Soupis domácího zvířectva.

Roku 1900 napočteno 45 koní, 345 skotu, 15 koz, 63 vepřů, 6 úlů včel (roku 1860 =

19 úlů), 718 slepic, 101 hus, 26 kachen a 81 jiné drůbeže.

Majitelé větších usedlostí.

Roku 1903 vlastnili : V. Petrář č. 11 - 130 korců, Josef Stejskal č. 20 - 120 korců, Jan Štěpánek č. 19 - 114 korců, František Vápeník č. 10 - 88 korců, Josef Kubelka č. 1 - 80 korců, J. Kudrnka č. 7 - 63 korců, František Stejskal č. 38 - 60 korců, Josef Vápeník č. 34 - 53 korců.

S menší výměrou : Č Haizl č. 26, J. Kubelka č. 18, Novák Václav č. 24, Klančík J. č. 29. Dále tu jsou chalupníci, domkaři a zahradníci to jsou lidé bez polností.

Staré názvy polí.

Ještě do dnes zvou se některé díly polí, dle starého pojmenování. "Trávnice", "Stráž", "Pod strání", "Na čtvrti", "Na křivdě", "Za rybníky", "Na Záhoři", "Na Lačně", "Pod Lačnou", "Za kostelem", "na záduší" (snad kdysi farářské), "Na Petránkách", "v paloukách", "Na Průhoně" kam za starodávna vodil obecní pastýř na pastvu ovce a prasata.

Pomník padlým ve světové válce 1914 - 1918.

Pomník zhotoven akadem. sochařem Samkem z Hradce Králové. Představuje ženu se srpem, stojícím nad hrobem neznámého vojína. V otevřené knize čteme jména padlých : Pfléger Josef, Jirout V., Kašpar J., Kavka J., Kočí K., Kučera J., Machoň J. nezvěstný, Machoň ?, Málek J., Petrář J., Procházka J., Starý V., Štěpánek Ad., Štěpánek J., Valenta V., Voldán V., Zvěřina V., Havlíček ?. Pomník umístěn v zahradě p. Kubelky č. 1 . Odhalení pomníku se konalo 29. června 1928.

— · —

Podrobný plán na vystavění lokální dráhy Heřmanův Městec - Chrudim vypracovala v srpnu 1895 technická kancelář Reiter a Štěpán v Praze.

— · —

Zem. správní výbor roku 1927, poskytl zálohu, vodnímu družstvu v Rozhovicích ve výši 10.000 Kč na vybudování meliorace. Upravují 4.39 km odpadu a provedou drenáž 296.7 ha a zavodnění 2.19 ha v katastru : Rozhovice, Heřmanův Městec, Bylany, Lány, Třebřichy, Klešice a Čepí.

Roku 1929 místní sdružení Republikánského Dorostu provedlo průzkum polí, 2 zkoušky a usnadnilo používání umělých hnojiv a úsporu nákladu použitím přístroje Passonovým za poplatek 2 K z korce.

KOSTEL

sv. PETRA a PAVLA.

Chrám svatého Petra a Pavla je filiální a patří pod duchovní správu heřmanoměsteckou. V roce 1350 se připomíná jako farní. V polovině 16. století a začátkem 17. století byli při zdejších kostele faráři pod obojí "utrakvisté", ale po bitvě na Bílé Hoře 8. listopadu 1620 byl evangelický farář odsud' vypuzen a kostel přivtělen k faře do Heřmanova Městce, ku které až do dnes přináleží. Původní kostel byl románského slohu, ale v první polovině 18. století byl přestavěn tehdejším majitelem panství Janem Josefem hrabětem Šporkem.

Kostelík stojí na severovýchodní straně , na mírném návrší nade vsí, a je přístupný po kamenných stupňovitých schodech o 14 polích, lemovaných po obou stranách lipovým stromořadím. Stavba kostela je orientovaná, zděná, omítnutá, jednolodní. Na severovýchodní straně, ční do výše štíhlá vysoká kostelní věž, jejíž dolní část je pozůstatek původního kostela. Kolem do kola je obklopen hřbitovní zdí, na níž u vchodu je mramorová tabulka s nápisem : "Hroby v uctivosti měj, co tam zbožnost bohumilá, na památku upravila, nekaz, mrtvým toho přej."

Hlavní vchod do kostela je ze západní strany, jednoduchým portálem, uzavíraný dřevěnými, kovanými dveřmi. Druhý postranní vchod je z jižní strany a vede do presbytáře. Je to zánovní síneč, do jehož zevní východní stěny byl zazděn "fragment" gotického sanktuária. Při opravě roku 1932 byl umístěn v presbytáři.

Lod' je prostá, jednoduchá, strop obílený rouný bez okras a nástěnných obrazů, osvětlován z každé strany dvěma okny. Dlažba kamenná. Délka 10 m, šíře 8 m.

Okna jsou románského slohu, půlkulatá na venek i dovnitř šikmo rozšířená "špaletovaná", zasklená obyčejným sklem.

Kruchta. Chór s varhanami je nad hlavním vchodem, jeho hloubka je 4 m, šíře 8 m. Přístupná po dřevěných schodech z lodi. Zde jsou varhany od firmy J. Tuček Kutná Hora nevelkého rozsahu se 6 rejstříky : Principál 8" (stopá) , Octáva 4" , Spojka pod man. Salicionál 8" , Fléta krytá 8" a Sub. bas 16" .

Triumfální oblouk jež dělí loď od presbytáře, je jednoduchý, bez okras a v něm je kazatelna.

Presbytář je o stupeň vyšší nežli loď, třemi boky uzavřená, bez opěrných pilířů. Je 8 m dlouhý 4 m široký, osvětlený na jižní straně 1 oknem. Sem vede vchod ze since.

Hlavní oltář je o dva stupně vyšší než podlaha presbytáře, obrácený k východu, protože odtud přišlo k nám svaté evangelium, a zapudilo nevěru a bludy. Je dřevěný, podřízené ceny. Na něm po stranách jsou sošky svatého Václava a svaté Ludmily. Na hoře socha svatého Josefa držící v levé ruce Jezulátko a v pravé liliové ratolesti. Pochází z 18 století.

Dle sdělení byl oltář při restauraci kostela roku 1932 konservátorem profesorem J. Pochobradským z Chrudimě zúžen a tabernákl z něho odstraněn. Rouněž tak vyměnil oltářní obraz místo toho, který byl na oltáři, za původní který našli na půdě. Na obraze Petr a Pavel. Oba stojíce pod vrchem na němž ozářena "církev"(kostel). Petr v modré říze a hnědém plášti drží v ruce klíče a Pavel v bílé říze v červeném plášti s knihou v ruce a šavlí. Malíř neznámý je to umělecká práce.

Před opravou byl zde obraz jasnějších barev, který maloval malíř Ed. Neuman roku 1905. Představuje Pavla s vousem v šedivém plášti s rozevřenou knihou v ruce v níž slova : "gra. I - IV : "A když přišla plnost časů, poslal Bůh syna svého, učiněného z ženy, učiněného pod zákonem". Vedle je na skále klečící Petr v žluté říze a modrém plášti s roztaženými rukama. Pod ním pod skálou lodní kotva. Za nimi v mlhách kříž v jehož rameni jsou světlé body. Na hoře nad tím svatý Jan Křtitel s beránkem v ruce a praporkem. Dle jiné verze je prý to sám Kristus. Nyní je v kostelní lodi.

Petr slul dříve Šimon, byl ženat a živil se rybolovem. Když ho Kristus povolal dal mu jméno Petr to je "skála" a učinil ho pastýřem církve. Na rozkaz velerady byl bičován pro víru. Za císaře Nerona zajat i s Pavlem a odsouzen k smrti. Petr byl ukřižován a to hlavou dolů a nohama na horu, poněvadž nechtěl být ukřižován jako Kristus. Pavel byl stať mečem. Stalo se tak 29. června 67 let po smrti Krista. Církev je nazývá apoštolskými knížaty.

V zádu na oltáři čteme; že oltář obnoven roku 1860 nákladem obce za starosty J. Štěpánka., A. K. Schutz štafir ".

Svícný na oltáři jsou cínové, čtyři kusy. Nohy jsou trojdílné s plastickými hlavičkami. Pocházejí z 18. století.

Fragment. Je to hoření část gotického sanktuária, přesně p?????. Skládá se z vypjatého oblouku vyplněného kružbou, vybíhající do vnitř ve dvě lilie, pod těmito je prázdný erbovní štítek; po stranách oblouků, jež vybíhá v růžici, je po jedné "fiale" a mezi těmi a středem oblouků, dvě gotické arkády. Výška fragmentů 1 m, šířka 0,64 m. Je zazděn

blíže oltáře na evengeliiní straně.

Kazatelna. Je dřevěná prostřední práce z 2. poloviny 17. století a stojí na straně evangelijní v triumfálním oblouku. V jednotlivých polích obrazy evaneků : "S. Matheus", "S. Marcus", "S. Lucas", "S. Joanes". Na pažení schodů žádná malba. Dřík (podstavec) kazatelny je ovinut vyřezávanými květy a plody ovoce. Na spodní části stříšky je bílá holubice v modrém poli. Vrchní část stříšky je plasticky řezaná a nahoru zvedají se ohnuté podpěry, jenž ve svorníku nesou sochu žehnajícího Krista.

Podobná kazatelna je v Kočím, Stolanech a u sv. Michala v Chrudimi. Je domněnka, že je to dílo Einveckrovi školi a že jí zhotovil chrudimský řezbář Fr. Mentzl, který byl ve spojení s malířem Samuelem Gintnerem, od něhož pocházejí obrazy apoštolů na kazatelně. Na sloupku u schodů na kazatelně je soška sv. Barbory, jež renovovaná 1801 od Fr. Maronyse z Chrudimě. (Schurmanský)

Sakristie nalézá se pod věží. Je to čtyřhranná prostora mohutného zdiva s valeným klenutím. Okénko uvnitř uzavřené obloukem, zevně čtyřhranné. Šířka prostoru na straně okna je 2,75 m, hloubka 2,60 m. Okno uvnitř 0,97 m široké, zevně 0,35, tloušťka zdi 1,20 m. Ráz románský.

Obraz P. Marie sedící v oblacích v bílé říze v modrém plášti obklopená kolem andělíčky. Umístěn v sakristii. Daroval ho J. Stejskal č. 20.

"Madona" s děckem, v pozlaceném rámeč. Dobrá práce malíře Rud. Fuchse. Dar V. Mrázka.

Sv. Filoména stojící s věnečkem bílých růží na hlavě, v bílé říze, modré tunice v červeném plášti. Má sepjaté ruce, na zemi u nohou meč a šípy (hřeby). Někteří tvrdí že je to obraz svatě Anny.

Křížová cesta visíce po obou stranách kostelních, je dobrý barvotisk podlepený plátnem. Daroval ji do kostela zdejší šafář dvora J. Adámek.

Socha nejsvětějšího srdce Ježíšova je to dobrá dřevorezba. Kristus v bílé říze, na níž na prsou červené srdce, v červeném plášti. Ruce i nohy probodené hřeby. Stojí na epištolní straně v presbytáři blíže oltáře. Před opravou kostela stála na rozhraní triumfálního oblouku. Daroval sem J. Kudrnka č. 7.

Korouhve barvy červené. Na jedné obraz P. Marie s děckem a sv. Jan Nepomucký, na druhé Salvátor a apoštolové Petr a Pavel. Za Petrem kohout, jako znamení že zradil.

Před oltářem visí obyčejná lampa, "věčné světlo" a u sakristie několika zvučné zvonky, oznamující příchod kněze k bohoslužbám, a mešní přibory, misál a bohoslužebná roucha.

Věž nynější nad sakristií je pozdější přístavek z roku 1898. Původní zvonice byla rázovitá, staročeská baroková stavba, cibulovitá s lucernou a okny s bání na hoře, krytá šindelem, na makovici kříž. Přístupná byla po dřevěných schodech, pod nímž byla kostnice, kterou hrobař používal za skladiště svého náradí, motyk, lopat atd. Při jednom hasičském cvičení toto schodiště shořelo, vzňalo se od zapáleného odhozeného cigára.

Roku 1898 na návrh stavitele a konservátora Františka Schmoranze ze Slatiňan byla věž zbourána, uznal že hrozí zřícením. Při bourání shledali tesaři, že stačilo vyměnit několik trámů a věž by byla zase v pořádku. Stíží ji bourali. Obec tím přišla o rázovitou památku staročeského tesařského umění. Tato nešťastná restaurace měla své pozadí. Schmoranz byl velkým ctitelem gotiky, a co nebylo špičaté bylo mu solí v očích. Roku 1897 odstranil podobnou věž u kostela sv. Jiří u Tří Bubnů, a nahradil gotickou jako v Rozhovicích. Dle protokolu z 21. května roku 1894 navrhoval pokrýt starobylý kostelík v Kočím břidlicí, místo původního šindelu. Jiní konservátoři hleděli zachránit památky co se dalo, ale Schmoranz odstraňoval vše co nebylo špičaté, gotické.

Postavená nová gotická věž. Původní věž byla nižší. Nynější věž je o třech patrech. Přístup do 1. patra je po schodech v přilehlé kulaté vížce. Rozměry místnosti 4x4 m, osvětlené okny. Do 2 a třetího patra vedou dřevěné schody vnitřkem. V třetím patře je zvonice osvětlená dvojitými okny. Střecha věže je osmihranná, jehlancovitá, krytá břidlicí. Špička ukončená bání s křížkem. Věž je vysoká as 25-30 m.

Na hranici bývalé věže, na níž zavěšen zvon, byla cedulka s nápisem z roku 1725. Nyní je na závěsu zvonu. "Ista la M pana bene Dista f. Verat g Warta IV n II ab V no Abbate Ottane."-"S Petrus et Paulus." což značí : "Tento zvon byl požehnán (posvěcen) 4. června od jednoho opata Ottona (Otty). Sv. Petr a Pavel." Byl posvěcen k jejich cti.

Zvony.

1.) V průměru 0.76 m, výšky 0.64 m. Nápis kolem ve dvou řadách:

"tento zwon dyelan gest ke czti a chwale panu bohu i swatému Petru, skrze mystra zwonarze na horách kutných"

Pod tím po jedné straně dva otisky medaile na císaře Maxmiliána II a jeho choť Marii a obdélníková tabulka. Rámeček má na vnitřní straně liliovité ozubí a nápis čtyřřádkový:

"snaz nebe zemye
pomine nezly
slovo panye zahyne"

1562

2.) Malý zvon bez nápisu. Průměr 0.34 m, výška 0.28 m. Tento zvon byl 28. února 1917 zrekvírován pro válečné účely a po válce se našel až v Hamburku a vrácen byl 9. června 1925, ale za německé okupace 1939-45 byl znova zrekvírován a už se více nenavrátil.

DĚJINY KOSTELA.

Rozhovický kostel uvádí se jež roku 1349-51 jako farní. V 11. století patřily 2 lány z Rozhovic, biskupu Olomouckému. V roce 1375 připomíná se tu plebán Martin a roku 1379 byl na statku olomouckého biskupa v Rozhovicích farář Veleslav. (Libri Confirmát J. R. 115.) V 13. století patřily užitky ze vsi Rozhovic (Roslawicz) benediktinskému klášteři Podlažickému, který vládl mnoha vesnicím, když Arcibiskup Arnošt z Pardubic roku 1350 postoupil z archidiokanství hradeckého 4 dekanáty litomyšlskému biskupství. Roku 1590 připomíná se tu Martin Athaveus Dubský, který byl zároveň i domácím kaplanem pana Buriana Špetle na Morašicích. Jeho manželka byla Dorota. Roku 1591 byl tu kněz Agricola, jenž byl zároveň domácím kaplanem pana Špetle, a později arciděkanem v Hradci Královém a na konec děkanem v Chrudimi. Ten již roku 1588 koupil sobě v Chrudimi dům, a později i jiné některé grunty obecní. Roku 1606 stal se chrudimským děkanem, ale již roku 1607 zemřel a byl pochován v kostele u svaté Kateřiny. Statky své odporučil manželce Kristině a dětem Jonášovi, Václavovi, Zuzance a Juditě. (Chrudim. archiv "Libri Contrakt a Testament). Roku 1594 se tu uvádí kněz Filip Romec, před tím farář Bysterský, který s manželkou svou Annou drželi dům v Chrudimi. Když pak ovdověl pojal za manželku dceru mlynáře Petra z Dlabině. (A. P. I)

Roku 1615 připomíná se tu farář Tobiáš Cichorea. (Klaus ve svém spise "Heřmanův Městec a okolí" strana 80 uvádí chybně datum 1605.) O tom se nám dochovalo podrobnějších zpráv. V první řadě je to zachovací list, který mu byl vydán 12. Novembra roku 1622 městským úřadem, za purkmistra Jiříka Mydláře a městskou pečeti potvrzený. ("Zachovací listy města Poličky z knih pamětních od l. 1525-1667." Sděluje Justin Michl v Časopise českého musea ročník 21. roku 1877 na straně 421 a následující.) Zní :

"My arciděkan a jiní k Horské konsistoři přináležející a na Horách Kutných, služebníci slova božího asessorové všechněm i jednomu každému, jakéhokoliv řádu a stavu, před nimž by tento list čten nebo čtoucí slyšán byl, v Kristu Pána pozdravení vznikající, v známost uvádíme, že poctivý, pobožný a učený muž Tobiáš Cichoreaus, Králohradecký (byl tam děkanem) ukazatel tohoto našeho svědectví o sobě.

Když v přední škole naší, jenž jest u sv. Jakuba, seznaná jest jeho pobožnost, při cvičení mládeže pilnost, také i v tom, že by v církvi, přijma svaté posluhování, podle řečí apoštola (I. Tim. 3. 10.) práci vésti, a řád ten kněžský přijíti chtěl, se prohlásili, tak však aby a té věci soudu těm, kterýmž patřilo, zanechal. Jehož šlechetnou vůli poznavše jej sme do Prahy poslali, aby jemu podle soudu a moci církve Páně, řádem apoštolským, skrze pobožné modlitby a svaté rukou skládání svěcen byl v úřad kazatelský a examinovaný k úřadu kazatelskému pořádně potvrzen jest, jakž o tom pana administrátora a pánů assesoru list věřící dosvětčuje.

Když pak takž k tomu úřadu potvrzen jest, pánu Bohu a církvi jeho svých prací, pobožným úřadem obětoval v kostele sv. Jakuba 8. Maje 1615. Potom u dvojí poctivosti

hodného muže Václava Štěpána Teplického pobožně uče a šlechetně živ jsa půl třetího léta v kaplanství ztratil.

Odtud' potomně počestně do Rozhovic povolán jsa, pobožnou, stydlavou, vždycky dobře zachovalou panenku, dobré paměti pana Václava Šetkovského, spoluradního na Horách Kutných, dceru Zuzanků za manželku pojal, s ní sňatek svatební s vyhlášením požehnání Páně skrze dvojí poctivosti pana arciděkana poznal, v přítomnosti obojího pohlaví poctivých osob:

urozeného pána Jana Voldřicha Klusáka z Kostelce, dvojí poctivosti hodného kněze Cypriana Pěšiny Žateckého slovutného pána Václava Síseta J. M. C. pana rychtáře slovutného pána Jiříka Ledera kupce a jiných, i tem pi. Doroty manželky pana arciděkana pí. Anny manželky kněze Cypriána Pěšiny pí. Marty p. Jiříka Ledera, manželky a tety nevěsty a jiných, léta Páně 1618 - 23 Octobris.

Pročež tomuto kněží Tomáši Cichoraeovi, pro důvěrnost všeho toho naše svědectví s větší důvěrností přijato býti mohlo, pečeť konsistoře naši k tomu jsem přivěsiti dali.

Datum v Hory Kutné léta Páně 1618 – 25 Octobrius.

List vydán i latinsky.

Farář rozhovický povolán z kaplanství v Kutné Hoře, ženat s tamní měšťanskou osobou a později se dostal za děkana do Poličky, kde se o něm toto svědectví v městských knihách zahovalo.

Tobiáš Cichoraeus spisoval také knihy. 15. března 1619 byl povolán z Rozhovic do Poličky. Stvrzení konsistoře došlo hned v úterý po neděli Judica, aby o sv. Jiří nastoupil děkanský úřad. Konsistoř děkuje Poličským, že si váží péče o vzdělání církve Kristovy, a co o knězi sděleno, že je naděje, že učením, zdravím a příkladným životem, posluchače své předcházeti nepomine. Když šel do Poličky vydal první spis o církvi, pak „Prostý výklad na žalm 43“ (Ignisfakuns = oheň bláznový). R. 1624 v pátek po sv. Bartoloměji, měl stání s Matoušem Černým za purkmistra Pavla Melichara, stran povinného mu žita a ovsy, který mu nedodával. V konfirmačním listu jmenuje se Clichoraeus Reginohradecesis.

Roku 1589 dostala Polička příkaz od císaře Rudolfa aby řádného jiného za kněze nebrala, než koho administrátor konsistoře pod obojí ustanoví. Byl tu Jan Vodňanský a po něm přišel až po r. 1618 do Poličky Cichoraeus. Ale jeho pobyt zde nelze přesně stanovit, ale víme že jeho děti Tobiaš a Marta, byly od něho a jeho manželky Zuzany poctivě zplozeny, a že Tobiaš pokřtěn byl farářem z Bystrého a Marta od kněze Heliadesa Netolického z Nového Města na Moravě. Stalo se tak v pátek 11. listopadu 1623, kdy byl ještě v Poličce. Kolem roku 1628 ušel ze země a víc se nevrátil.

Kněží podobojí podléhali Pražské konsistoři, která spravovala matriku české církve. Který kněz zapsán byl v matrice, byl kněz konsistořský, byl „legitimus“ a tím zápisem získal veškerá práva, z kterých předním bylo „beneficium“. To bylo dvojí; užívání nemovitosti a na kapitálech. Od osadníků brával desátky z výtěžků poli. V 17. stol. brali faráři za libru másla 3 krejčary a soli brali 3 čtvrtce, pak tu byly odkazy, příjem z hrobu v kostele, i mimo něj, za

zvonění, což více patřilo záduší dále platy od křtu, oddavek, z pohřbů a ze mší. Druhé právo, kteréž konsistoř pod obojí poskytovalo svým kněžím, bylo, že ve věcech trestních, podléhali duchovní jen svým soudům. Konsistoř nedovolila, aby se světské rameno dotklo kněze, a kdo žaloval na kněze mohl tak učiniti jen u konsistoře. Je známo že žalob se sešlo dosti, kde byla paní farářka energická, zlá, nesnášenlivá a s obyvatelstvem se nesrovnávala. Kde byla snášenlivá a přívětivá dostala od věřících vše.

Po zániku fary v Morašicích v husitských bouřích, přísluhovali rozhovitští faráři, také při morašickém kostele sv. Víta, mučedníka a patrona země české, a zároveň byli domácími kaplany morašické vrchnosti.

Roku 1700 odpovídal heřmanoměstecký farář Tobiáš Hynek Mottlhansl, pražské konsistoři na některé otázky. Pokud se týče Rozhovic psal: „že je zde 128 duší svátostí schopných, tedy starších 12 let, Kostel měl tehdy 20 zádušních krav, z nichž se ročně platilo po 35 kr. což činí 15 zl. 10 kr. Z pozemků patřících záduší se platilo ročně 4 zlatý 40 krejcarů a 4 denáry.

V kostele byl stříbrný kalich s paténou, pozlacené albu, kasule, rouška „velum“ bursa, korporal, portatie, misál 2 cínové a 4 postříbřené svícny, černou kasuli, měděnou nádobku na svěcenou vodu, 2 pokrývky na oltář, 1 antipendium, 1 větší a 1 menší zvon, 2 purifikatoria (ručníček k utírání kalicha) a 2 cínové konvičky. Jelikož kostel tehdy nebyl ještě vysvěcen, ani oltář, obětovala se mše svatá na „portáble“, to je, přenosný rozkládací oltář. Kostel je obehnan zdí.

Dále píše latinsky toto: „Když kdysi v obci Rozhovicích byla fara, je jisto že měla nějaká pole a louky, jež se do dnes jmenují „farářské pole“ „farářská louka“, ale nejní o tom průkazného dokumentu a od samých rozhovických farníků, nelze ničeho vyzvědět.“

Jiná zpráva o zádušních příjmech kostela je z roku 1700.

„Prosly do pytlíčků, užitky z prodaného světla,	
od zvonění hran, což každoročně stejně nevynáší	8 zl. 50 gr. –
interesse z porozličně půjčených peněz	18 zl. 36 gr. 4 den
ouroků z rolí a luk	7 zl. 38 gr. 4 den
ze zádušních krav	11 zl. 40 gr. –

(Archiv. arcibiskup. pražský. Parochialia H. A. J.)

Roku 1709 bylo u zdejšího kostela:

20 železných krav, z nich byl roční nájem	11 zl. 40 gr.
a na hotovosti bylo	390 zl. 15 gr.

Kostelní jmění spravovali kostelníci. Tehdy neznamenal slovo kostelník co dnes „chrámový sloha“, nýbrž byli to zádušní úředníci, kteří vedli správu zádušních peněz a každoročně o výročních schůzích, museli skládati účty v panské kanceláři v Morašicích. Jejich práce nebyla tak snadná. Roku 1618 byli jimi: Václav Zelenka starší kostelník a Jíra

Kočvara mladší kostelník. Kostelní majetek vzrůstal jednak půjčováním zádušních peněz, ale také tím, že bývalo zvykem, prodávati reality na splátky. A chtěl-li prodávající dostati peníze najednou, pak „prodal“ peníze, jichž měl ročně vybírat od kupujícího, jinému, obyčejně záduší, ale dostal méně, než byla prodávaná suma, která teprve za několik let měla být splacena. Splátky bral ten, kdož peníze koupil. Záduší půjčovalo peníze i zemanům.

Kdo držel zádušní krávu, byla mu zapsaná na gruntě, a po jeho smrti, převedena na dědice. Kdo o ní přišel musel ji nahraditi jinou, svou a tak počet zádušních krav zůstal stejný. Podle zákona z roku 1869 chystal se výkup, z tohoto břemene z doby poddanské. Roku 1872 bylo možno vykoupit železnou krávu za 3,15 zl., a k tomu byla ještě sleva 10%. Tím padl závazek z doby feudální, v starších dobách těžce pociťovaný, na konec však neveliký.

Máme zprávu o tom že městecký farář měl platu 30 kr. denně a z každého filiálního kostela i z Rozhovic za mši 35 kr. Na věčné světlo bral ročně 13 zl. mimo to na maso k výročním slavnostem 2 kopy 20 gr. Celkem dostal 7 korců žita, 8 ovsa, 2 ječmena a mimo to od osadníků značné desátky. Roku 1714 dostával 20 korců pšenice, 56 žita, 2¹/₂ ječmene, 13 ovsa a 3 bečky soli. Roku 1675 konali se služby Boží střídavě v Rozhovicích, Kostelci, Stolanech, Morašicích a Hrbokově, za to dostal kněz od obce oběd a 24 gr. a kantor mu přísluhující 5 gr.

Fara v Rozhovicích dle pověsti měla býti v chalupě u Stejskala – Justa č. 23, která byla v 1. pol. 18. stol. zrušena a proměněna v selskou chalupu. Tehdy kostel přestavěl Jan Josef hrabě ze Šporku.

Hrabě za mládí hodně cestoval po Evropě a oženil se s Marií hraběnkou Věžníkovou. Zastával některé úřady byl tajným radou J. M. C., a hejtmanem kraje chrudim. Roku 1726 vystavěl kostel a lázně ve Vápeném Podole. Za něho uveden pořádek do kostelů. Když v kostelích u sv. Bartoloměje a Matky Boží v H. Městci a u kostelů v Rozhovicích, Morašicích, Stolanech, Kostelci i Hrbokově, svěceny zvony od Otty Zahradníčka, preláta kláštera Sedleckého, a to od nejmenšího až do největšího, stalo se tak za přítomnosti mnoha duchovních. Stalo se to za faráře Jana Fyrglara rodáka Vysokomýtského.

Podle visitační zprávy o farářích chrudimského kraje kterou z rozkazu císaře Josefa II. konal jako královský komisař roku 1872 královehradecký biskup Jan Leopold Haye, se dovídáme; že heřmanoměstecká fara patřila pod vikariát Bohdanečský. O rozhovickém kostele uvádí, že se tu slouží mše sedmkrát do roka. O tehdejší heřmanoměsteckém faráři Ant. Melzerovi, sděluje, že je pokojemilovný, má zdravý rozum, je snášenlivý, ale k osvětlení obce nepřispěje tolik, jak by se slušelo. K ruce má 2 mladé kaplany, ale to nedostačuje na celou farnost jež má 4.385 katolíků.

Dějiny.

Obec Rozhovice je starobylá osada t. zv. „okrouhlice“ založená na staročeském právu. Rozložena do kruhu kol návse v rovině a z části na mírném návrší, s kostelem vévodícím celé vsi. Jméno své dostala po svém zakladateli Rozhy (Rouzhy). Pověst praví že zde bývalo místo kdysi porostlé „ruoždím“ „ruozhami“ (Jungmanův Slovník).

Ves připomíná se již 1131. Tehdáž odtudž přičleněny dva lány rolí (120 korců = 17.26 ha) náležitých olomouckým biskupům, ke knížecímú dvorů v Jezbořicích, který byl také biskupským majetkem. Jezbořice (Ješitbořice, Jesutbořice, Šitbořice) byly tehdáž újezdem (Erben reg. I – 96. A. P I – 262, II – 136, III – 30.).

Podle listiny roku 1144 byli obyvatelé Jezbořického újezdu, tedy také i Rozhovice, i patřící sem vsi Zbyslavice nad Doubravicí, Seslavec u Rosic, Přítoka (Přítoky) u Kutné Hory, bohatě nadané, a osvobození od zemských robot a sice stavění hradů a vojenské povinnosti, jako obivatele újezdu Litešského u Čáslavě, kteří konali stráž na pomezí, kterýžto újezd dán olomouckému biskupovi Janovi knížetem Soběslavem (Erben reg. – 109).

Újezd prvotně znamenalo to, co se za den ujelo koňmo, se svědkami, aby majitel pozemků viděl, kde jsou hranice jeho zboží. U starých Čechů byl to okres, jenž zahrnoval v sobě všechny druhy půdy potřebné a náležité k velikému hospodářství, to je role, pastviny, lesy, luka a vody tekuté i stojaté. Tyto újezdy staly se základem samostatné pravomoci pozdějších panství (Ottův slovník naučný).

Zdejší vladykové psali se z Rozhovic. Roku 1358 – 79 připomíná se tu *Pešek* (Pešík) z Rozhovic (D. Z. 13F – 213 – 14) který koupil roku 1376 od bratří Majnuše a Markvarta zboží Veselí na Moravě, ale již roku 1377 ho zas prodal. Čenkovi zv. Krušina. Tento Pešík 15. června 1358 požádal o pečeť Heřmana ze Smrčan, a že se tak stalo, je poznamenáno v listině „literam fecit sigilli stremi militis Hermani de Smrczan appensione jussi comioniri“. (Drobner VI-411 a Tadra: „Kanceláře“ – 177.) Tehdy bývalo často zvykem, že urozený člověk když měl pečeti nějakou listinu a neměl své vlastní pečetě, neboť ji málokdy potřeboval, požádal svého přítele nebo známého, aby mu půjčil pečeť, což bylo pak v listině zvlášť poznamenáno s právní formulí, že to nesmí býti ani ke škodě ani k nějakému vzniku práva. Tak se stalo i v případě Pešíka.

Roku 1383 připomíná se tu Bohuněk z Rozhovic a roku 1405 panoš Čeněk z Rozhovic, po jehož smrti pozůstala poněm vdova Anna svým jménem a svých dětí, zavadila (zastavila) dne 30 října 1414 zboží Petrovy z Hlíny za 200 kop gr. (D. D. 16 – 341. A. Č. III. 485.) tehdy ves byla rozdělena na několik dílů. Jednu část držela panna Bohuše z Rozhovic v roce 1437 a po ní Litek roku 1440. Část roku 1441 – 1517 drželo město Chrudim a jiná část 1541 – 1661 patřila k Morašicům. Roku 1597 – 1612 byl tu samostatný statek. Později Chrudimská část přidržena k Pardubicům a pak prodaná a přivtělena k Morašicům. (Histor. slov. 775.)

Roku 1407 vyskytuje se zajímavá zpráva o panoši Čenkovi z Rozhovic. Je to latinský výpis výpovědi mezi klerikem Velkem ze Dřenic a panošem Čenkem z Rozhovic.

V listině je zmínka o okolní šlechtě, soudci Ja?k? Purkrabím na Pecce, Strážkovi ze Sobčic, Zdeňků ze Svinčan a j. Listina se týká poplužního dvora ve vsi Ostřešanech, který byl majetkem Velka. Důkladný rozsudek byl zabezpečen pokutami rukojemstvím příbuzných, vyhoštěním z církve. Že bylo tomu vyhověno a splněno patrně z dovětek následujícího roku, kdy Velek sám žádal o příslušný zápis, kterým plně za sebe i svého nástupce Čenka z Rozhovic kvituje. Tehdejší zemanové za sebe navzájem ručili, a majetkové poměry se utvářely v duchu vzájemného přátelství a příbuzenství. V listině je zmínka nejen o Ostřešanech a Rozhovicích, ale i o Jeníšovicích, Tuněchodech, Uhřeticích, Lobčicích, Chrudimi, o Čejkách, kdysi farní, dnes zaniklé vsi u Stremic na Boleslavsku, z níž zbyla jen samota Podčejky ale i o vzdálené Pecce, Pomuka j. (Soudní akta praž. Konsistoře fáze 11 I 15 I 1406 č 43 fol. 6/7.)

Po Čeňkovi zůstal Litek a dcera Dorota. Těm jich příbuzná teta panna Bohuše z Rozhovic zapsala (odkázala) roku 1437 a to vkladem ze dne 27. května a to 700 kop gr. č. ; Litkovi z Janovic a jeho dětem, a Čeňkovi dceři Dorotě, na popluž. dvoře a platech v Rozhovicích, na platech v Ostřešanech, Vlčnově, na čtvrtině polpuží v Mezilesích (Medlešicích) na pustém dvoře Srdově 3 lány dědin. Dvůr a tvrz Srdov patřily tehdy k Rozhovicům. O poloze dvora a tvrze není přesných zpráv, ale dle pověsti, nacházela se 1/4 hod. severně od Tuněchod, po pravé straně vozové cesty do Mětic; jehož tvrzišti říká lid „Rusek“. Heber ve svém díle „Burgen V – 149“ ji popisuje jako čtverhranný pahorek s valy obtočený příkopem (A Č III 516, D. D. 16 F 337 – 340, 21. I. 1., D. Z. 3 I. 19, a 8 Č. 16. Hrady I – 68.) jméno Srdov vzniklo od slova „Sed“ a z toho „srdce“. Zakladatelem byl vladyka Srd.

Litek z Janovic držel pak Rozhovice se sousedními Janovicemi. Roku 1440 se zapsal též s jinými okolními zemany k „landfrúdu“ t. j. „zemanskému míru“ krajů, čtyř krajů, chrudimského, čáslavského, hradeckého a kouřimského, který se konal 17. března v Čáslavi, aby zde nastalým nepořádkům po smrti krále Albrechta Habsburského, učinili přítrž. Všichni účastníci sjezdu slíbili si mezi sebou vzájemnou pomoc, proti násilníkům, žhářům, loupežníkům, zlodějům a bezprávným lidem. K vůli pořádků zvolili ze sebe krajské hejtmany. V Chrudimském kraji byli to Bohuš z Postupic, jemuž přiděleni k ruce Vaněk z Miletínka, Trystan z Vrankova, Jan Pardus z Vratkova a Diviš z Košumberka (A.Č. III-257).

Litek zanechal po sobě dceru Annu a Kateřinu; které se dali r. 1417 zvésti na otcovské dědictví, které brzo na to zapsali v 400 kopách gr. č. své matce Marianě (Machně) a Vilémovi z Dřela, výjma dědiny v Srdově. (A.Č. III-516). Peníze odkázané jim pannou Bohušou z Rozhovic měli býti po její smrti vyplacené, ale protože se tak nestalo, uvázali se znova ve svůj majetek, který postoupili své matce. Roku 1450 prodali Anna a Kateřina poplužní dvůr Srdov s rolemi, rybníky, lesem atd. Vítkovi ze Zálabí za 70 kop gr. (A. Č. III-516). Dotyčný Vítek psal se potom ze Srdova. Brzo na to zemřel, neboť již roku 1455 provdaná jest v Chrudimi odúmrt' po nebožtíku Janovi ze Srdova, nebo po komkoliv jiném. Tvrz Srdov se vším příslušenstvím si vyprosil na králi Bohuslav Prokop Liška z Vysoké a odúmrt' po Vítkovi si vyprosil roku 1457 Zdeněk Kostka z Postupic. Ale Kateřina z Rozhovic odpírala obojímu svolání, skrze svého poručníka Viléma z Dřela, vedle své sestry Anny a

bratra Prokopa z Mezilesíc, až v roce 1465 obdržela konečně za právo na dvorském soudu. Tvrz Srdov pak pustla, až se dostala vladykům z Poběžovic a byla pak sloučena s tuněchodským zbožím. (Hrady I-68.)

Zboží Rozhovické nenáleželo v celosti rodině Litka z Rozhovic neboť již roku 1441 byla část Rozhovic v držení města Chrudimě z níž vycházel plat k záduší Chrudimskému. Roku 1451 držel polpužní dvůr panoš: „slovutný Mistr Ondřej (Ondráček) (Chrudimský archiv). Dříve si potrpěli na titule. Osoby rytířského stavu, titulovali se dle zemského tituláře: „statečný a urozený rytíř N. N.“ osoby stavu městského, studované, kněží a lidé s akademickým vzděláním se titulovali: slovutný pan N. N.“ osoby městské: poctivý, počestný a opatrný spolusoused N. N. Ondřej měl akademické vzdělání a titul „slovutný Mistr“.

V druhém pol. 15 století ale jistě již roku roku 1460 byli v Rozhovicích 4 usedlíci a to Václav, Řehák, Havel a Pánek, kteří byli povinni platem k hlav. chrud. kostel Nanebevzetí Panny Marie. Řehák se nám vyskytuje již roku 1451, kdy mu matka odkazuje díl, ale již roku 1490 byl po smrti, neboť po něm dědí jeho děti. O Václavu se dočítáme v chrudimském zápise „že to byl náš člověk kostelní“ tedy platící záduší. Václav platil chrud. kostelu každoročně při sv. Havlu 1^{1/2} kopy gr. 6 denarů a 2 slepice, při sv. Jiří totéž ale neodváděl slepice. Václav odkázal chrud. zádučí 2 kopy gr. na podporu chrud. kněží. Řehák platil při čase sv. Havla i při sv. Jiří po 1 kopě gr. O Havlovi víme že byl syn Koutův a platil při čase sv. Havla i Jiří po 1^{1/2} kopě gr. Pánek platil jen o vánocích 15 gr. (Chrudimský archiv)

Roku 1534 se tu jmenují: Hendrych z Krucenburku a Rozhovic, roku 1572 Jindřich z Krucenburku a Rozhovic spolu s Václavem z Rozhovic a Krucenburku, roku 1589 Václav ml. z Krucenburku a Rozhovic. Ku konci 16. století žil tento rod v západních Čechách. V erbu měli: „Štítčervený a na něm radlice s mečem se zlatou rukojetí, pošíkem na kříž přeložené, příkrývadla červenobílá, helm s korunou, z níž vyniká jako klenot radlice, špicí postavené vzhůru. Král ve své Heraldice klade tu černý štít. (Čes. mor. heraldika II-596.)

V druhé polovině 15. století drželi část rozhoivckého zboží páni Andělé z Ronovce. V erbu měli: „černého býka se zlatými rohy a kopyty na modrém poli.“ Roku 1505 byl pánem Morašic a Rozhovic

„Hynek Anděl z Ronovce“, který měl dva syny Buryana a Sigmunda a dceru Annu provdanou za Jana Hlaváče souseda z vysokého Mýta. Oba ti to bratři, již za živobytí svého otce, rozličné zboží při městě Chrudimi i okolí (Třebosice, Přestavlky a j.) kupovali, drželi otcovské dědictví několik let společně a roku 1538 kupovali od Jana star. Trčky z Lípy panství Heřmanův Městec za 6.500 kop gr. (D.Z. pomerančově červ. F.6 a 41 A 19.) ale za nedlouho na to roku 1541 se rozdělili a to tak. Burian vzal za podíl Morašice a ml. Zikmund zboží Heřmano Městecké. K Morašickému zboží patřila tvrz Morašice se vším, ohradou a vodním příkopem, poplužní dvůr štěpnicemi, chmelnicemi, zahradami atd., mlýn náchlební s pilou, pivovar, sladovna s příslušenstvím, ves Lány, Bylany c. t. m., Třibřichy s mlýnem pod Velikým rybníkem, Dřenice a Rozhovice c. t. m. a jisté platy jakož i povinnost platiti některé dluhy (Rel. tab I-471-554. Č. A. VI-319; D.Z.41 A 19.) V zápise datovaném ve středu po sv. Mikuláši připomíná se ještě části vsi Mikulovice, Medlešice, pustá tvrz Kozojedy, mlýn v Lánech, Dřenicích a Bořeticích krčmy v Morašicích, Lánech, Dřenicích a Mikulovicích.

Burian Anděl z Ronovce byl roku 1539 hejtmanem kraje chrudimského. Své zboží rozšiřoval a roku 1544 dne 21 června v sobotu po sv. Vítě prodal zboží za 3.000 kop gr. panu Mikuláši Štítnému ze Štítného a sice zboží Morašice v dotčených mezích, díl vsi Mezilesic, ves Mikulovice, plat z města Chrudimě, tvrz pustou v Kozojedech, s mlýnz v Morašicích, Lánech, Dřenicích a Bořeticích, s padacím v Morašicích, u sv. Marka, a Rozhovicích. (D.Z.5H.13.) Burian držel potom Stolany, Rozhovice, Třebřichy a dvůr v Chrudimi jež koupil roku 1555. Dvůr tento držel v roce 1580 Jan, snad jeho syn. (Ottův Slovník naučný)

Mikuláš Štítný ze Štítného.

Byl synem Adama ze Štítného a připomíná se již v titulářích roku 1534 se svými bratry Václavem, Omšem a Vilémem. Byl potomkem známého Tomy ze Štítného. V mládí byl úředníkem na Čáslavsku a Chrudimsku, a velmi si oblíbil zdejší krajinu. Roku 1548 v pátek po rozeslání sv. apoštolů, přikoupil ke svému zboží od Jana z Perštejna ves Rozhovice za 824 1/2 kopy gr. (D.Z. 47 H 12.) Za to však prodal roku 1546 své dědictví Jilemnické, Diviši Košťálovskému z Petrovic a ves Zderaz s platy janu Trčkovi na Lichtenburce. (D.Z. 8 C 11 a 8 g 4.)

Pan Mikuláš užíval erbu: „ Stříbrnou střelu kolmo postavenou v červeném poli.“ Mikuláš znamenitě zvelebil Morašice. Postavil nová hospodářská stavení, založil štěpnice, rybníky a pod. Dobrými pomocníky mu byli úředníci jeho Petr Hamza ze Zábědovic a po něm Humpolecký z Rybenska. Petr se těšil u něj takové oblibě, že mu dal za manželku jedinou dceru Janu. Druhému Humpoleckému prodal roku 1550 Mikulovice za 300 kop gr. (D.Z. 10 K 8) Zemřel téhož roku, dříve než byla prodejní smlouva vložena do desek zemských.

Mikulášovo jméno, čte se často při jednáních na zemských sněmích, a také zhusta byl povolán jako prostředník čili „ubрман“ v rozličných záležitostech města Chrudimě a jeho obyvatelů. Když roku 1546 jednalo se o jmenování osob ze stavu panského a rytířského kteří by posudní od stavu svolené, vybírali, navržen ze stavu panského Bohuš Kostka z Postupic a rytířského stavu Mikuláš Štítný. Roku 1547 byl chrudimským krajským hejtmanem na místě Anděla z Ronovce, který jsa ve vězení, nemohl úřad svůj zastávati, společně s Jaroslavem z Perštejna. (Kopíř místodrž. archívu č 41. str. 83)

Štítný neměl synu jen dcery Hedviku a Johanku. které svou závětí roku 1548 v pátek po sv. Martě odkázal veškeré své jmění, neboť Hedvika byla již po smrti. Jana byla provdaná za Petra Hamzu ze Zábědovic. Mikuláš Štítný zemřel roku 1550.

Z bratří Mikulášových zůstal na živu jenom Oneš Štítný ze Štítného, který kol roku 1542 byl jistý čas úředníkem na statcích města Chrudimě a odtud přešel jako hejtman na statky p. Slavaty na Košumberk. Ten před shořením zemských desek, vyrounal se se svým bratrem Mikulášem, úplně o statek otcovský a bratský, ale po smrti Mikuláše, činil si nárok na morašické zboží. Ale v úterý po všech Svatých, 4 listopadu 1550, za přítomnosti a svědectví Adama ze Štemberka a Mikuláše Malova, vzdal se práva k statkům svého bratra, když byl obdržel 2.000 kop gr. č. a některé klenoty, šaty, a nábytky. (D.Z. 79 B 8 - 9 H 24 - P. A. IX - 587 - X - 472.)

Oneš zřeknuše se služby na Košumberce, koupil si v Chrudimi šosovní grundy a dvůr. Za manželku měl Dorotu Muterklasovou a měl sní dítky Mikuláše, Adama, Jana a Alžbětu. Oneš bydlel sice v Chrudimi, ale více častým hostem byl v Morašicích. Tam se roku 1556 v pátek před sv. Markétou pohádal v tamnější morašické krčmě se Štěpánem Andělem z Ronovce. Ten ho žaloval že řekl “ že mluví více pravdy, než Štěpán“. (D.Z. 1290. 1. č. 30.) Zemřel roku 1570. Prokop Štítný jako poručník dětí po strýci Ondrušovi, prodal dům jemu patřící roku 1574 vdově po Ondrušovi, provdané za Jirku Subského soukromníka a měšťana chrudimského za 3.000 kop gr. č. které připadly dětem.

Zač. 16. stol. koupila chrudimská obec Rozhovický dvůr od jistého panaše Bohuše z Rozhovic a zapsala napotom rozhovické zboží i s výplatami p. Jiřímu Gerštorfovi na Cholticích, podkomořímu král. Čes. v dluhu, který držel zápisně až do roku 1547. (D.Z. 8 F. 16.) Když však Chrudim se roku 1547 zúčastnila vzpoury proti králi Ferdinandovi I, po vítězné bitvě u Mühblurka, byly jí její statky z konfiskovány a připadly ke královské komoře. Mezi nimi byli i Rozhovice s poplužním dvorem. Roku 1548 bylo prodáno rozhovické chrudimské zboží v pátek po sv. máři Magdaléně panu Janovi z Perštejna na Perdubicích za 45.002 kop gr. č. kromě rozhovického dvora, který si Ferdinand I. ponechal pro svého syna.

V chrudimském konfiskovaném zboží byly: „zámek Rabštejnek, poplužní dvůr v Čejkovicích, vsi Ty nec, Sobětuchy, Lipina, Lhota Kochánovice, Mětice s tvrzí pustou a dvorem, Škrovád s dvorem a sadem, Tuněchody s tvrzí, popluž. dvorem a podacím, Štětín s popluž. dvorem, Srdov s popluž. dvorem, Krchleby s tvrzí a popluž. dvorem a přívozem na Blanici, jehož bezplatně užívají lidé ze vsi Krchleb, Habřinky a Srnojed, díl Synčan, Srnojedy s kmetčím dvorem a krčmou ve vsi, dědičný převoz Kožlany? s krčmou a platem k témuž přívozu ze vsi Lánů, Vysoké a Krchleb, ves Vysoká, pustá s dvorem kměťcími, Slatinany s tvrzí a popluž. dvorem, Trpišov s rybníky a lesy, dále ostrovy s obou stran labe; také výplatu ke vsi Rozhovicům p. Jiříkovi Gerštorfovi od města Chrudimě zastavené. Statky tyto s ostatními věnnými městy Hr. Králové, Jaroměř, Král. Dvůr, Tábor byli Chrudimí odněty.

Jan z Perštejna roku 1548 prodal chrudimské statky p. Mikuláši Štítnému ze Štítného jak již výše uvedeno.(D.Z. 8 J 16-8 M 18-47 S? 25.) Poplužní dvůr v Rozhovicích, daroval kral svému synu Maxmilianovi, který jej postoupil Jetřichovi z Manštejnu z Poppenheimu zv. též „Preys“, který měl za manželku Dorotu ze Zuolova (Stolova) vdovu po Jindř. Halíře z Jičíněvsi. Manštejn byl císař. poštmistrem v Pardubicích. tehdy bylo ve vsi Rozhovicích 13 usedlích lidí, kteří platili 34 kop 22 g. 3 den. ouroků. Roku 1575 prodal Manštejn tento rozhovický dvůr v pátek po sv. máři Magdaléně za 1.500 kop gr. panu Burianovi Špetlovi z Janovic a na Morašicích, čímž Morašice a Rozhovice sloučeny.(D.Z. 62 S 24.)

Petr Bořek Hamza ze Zábědovic, se svou manželkou Johanou, dcerou zemřelého Mikuláše Štítného hospodařili dobře. Paní Jana byla žena evangelická a hospodárná. Petr Hamza byl roku 1554 - 56 hejtmanem chrudimského kraje. Zemřel roku 1557 v pátek po sv. Šimonu a Judovi a pochován jest při kostele sv. Víta v Morašicích, a téhož roku také jeho jediný syn Bořek, který zemřel ve středu v den početí P. Marie. Svou jedinou dceru provdal Petr za Buriana Špetle z Janovic.

Po jeho smrti provdala se paní Jana po druhé za svého bratrance Prokopa ze Štítného na Hrochově Týnci. Zachovala se o ní pověst, že byla paní dobrosrdečná, nábožná a hospodárná. Jsouce ještě vdanou, rozdělovala závětem 4. června 1560 moravický statek, mezi svou dceru Evu z prvního manželství a svého strýce Hamzu ze Zábědovic; jehož právo ke zboží vysvětleno a dosti jasné, snad pocházelo z kšaftu Petra Hamzy. Poněvadž o to vznikli spory, hlavně proto že se Jana po druhé vdala, byl roku 1560 rozdělen na dva díly. Paní Johana vydala následující ceduly: „ Já Johanka Hamzová ze Štítného a na Morašicích pozůstalá vdova po Petru Hamzovi ze Zábědovic manželu mém, jakož jest 1560 ve čtvrtek po památce vtělení Krista, s povolením pánů soudců zemských mezi mnou a na místě pozůstalé dcery po Petru Hamzovi ze Zábědovic manželu, let nemající, a panem Hamzou ze Zábědovic, strýcem jejím, který statek moravický, spisovati chtěl do desek zemských, stala se smlouva dokonalá s povolením pána Bořka a Václava, bratří Hamzu ze Zábědovic a strýcův Evy, aby statek Morašický i Rozhovice i nábytky do seslání Ducha sv. na dva rozdělila a cedule ty p. Hamzovi dala.

Tehdá tvrz rozdělena tak; že myšlená čára od vrat až ke křížku v ambitě vytesaném, dále k jinému křížku v omítce vytesaném, a odtud až ke příkopu prodloužena, ukazovala v právo na díl Johančin v levo na Evin. Každá dostala polovici kuchině a Johanka také jeden sklep v levém dílu Eviným. Kromě toho držela Jana za svůj díl polovici popluž. dvora, při tvrzi ležícího, k tomu dědiny, louky, pastviště, štěpnici, zahrady, chmelnici, vinici, část vsi Morašic s polovicí podací kostelního, Lány s mlýnem Bořetickým, Třebřichy s polovicí podací, Dřenice, Bylany c. t. m. a polovicí podací v Rozhovících.

Eva dostala polovic tvrze a dvora, dědiny jak se svrchu píše, sladovnu, část Morašic s polovicí podací, část Lán, Dřenic, ves Rozhovice s pol. podací, v Mezilesích díl vesnice c. t. m. (D.Z. 55 B 8 - C (S?)8) Na stejné díly rozdělení i sedláci ve vsi, i dluhy, také rybníky, lesy, klenoty, nábytek, prádlo, náradí i dobytek. Jak byl Hamza odbyt nevíme. Po smrti Jany připadl její díl dceři Evě z prvního manželství, provdané za Buriana Špetlu z Janovic.

Prokop Štítný na Hrochově Týnci, druhý manžel Jany byl bohatý a vážený. Roku 1557 - 70 byl hejtmanem chrud. kraje a pro svou zběhlost v řádech a právech, zvolen byl do komise k prohlédnutí a srounutí zřízení zemského a městských práv. Byl též poručníkem dětí po Omšovi. Ve středu po sv. Bonifáci roku 1570 přikoupil ke svému statku od Jiříka Slepotického ze Sulic, statek Čankovický a Trojovický za 1.200 kop gr. (D. Z. 59 O 9)

Prokop dal se svolením svého otce Václava v roce 1535 Ondřeje Karasa, člověka Viliama Holokovského z Proseče do vězení. Holokovský mu skrze to dopsal, ale Štítný na to neodpověděl a pak se soudili. Roku 1558 byl Prokop dlužen berně 11 kop 31. gr. a roku 1563 již 35 kop 23 gr. 5¹/₂ den. (Místodrž. arch. P. VI - 120 36)

Za Prokopa Štítného zřízena na Morašicích grontovní Regestra pro poddané, které i za nástupců byli dále vedeny, U register těch každého roku při časů Všech Svatých se konaly soudy, buď první nebo druhý den. jen roku 1571 pro mor a hlad a 1577 pro smrt Prokopa Štítného se soudy nekonali. Pravidlem při soudech bylo, žepouštěli-li se lidem spravedlnosti ať domácím nebo cizím, platilo se panským písařům z každé kopy po bílém groši a konšelům po dvou dénarech. Tolik platil i ten kdo spravedlnost vyzdvihoval.

K soudu mimo rychtářů a konšelů, byli voláni i kostelníci, kteří zde kladli počet z kostelního jmění; a ustanovování zde také dohlázele na rybníky, luka, ohně a komíny. Práce kostelníků byla dosti obtížná. Zde se zapisovali pře a spory poddaných jménem pí. Jany Štítné, které vedl její choť Prokop Štítný.

Správu svého statku i dcery Evy, vedla paní Jana sama, což vysvítá hlavně ze seznamu dluhu kraje chrudimského, dle něhož byla roku 1563 dlužná berně 35 kop, 17 gr. 1 dén. a ze statků sirotčího své dcery Evy, tolikéž. Prokop zemřel 1577 a nezustavil po sobě děti. kšaftem roku 1566 vloženým do desek zem. roku 1578 odporučil statek svůj v Hrochově Týnci manželce Janě, aby jej až do své smrti užívala a po její smrti, aby připadl nejstaršímu synu Omše ze Štítného. Jana dlouho statků neužívala, zemřela za rok po svém manželci. Roku 1578 kšaftem svým na základě listiny od krále Ferdinanda I na hradě pražském v sobotu po sv. Františku roku 1561 daném, odkázalo své moravické zboží své dceři Evě Špetlové, která toto zboží rozmnožila ještě tím že se svým manželem Burijanem v roce 1575 koupila Rozhovický dvůr poplužní od Jetřicha z Mansteina z Puppenhaimu a roku 1580 také zboží Dubanské. (P. A. II-263.)

Burijan Špetle z Janovic byl muž vzdělaný a vážený i bohatý. Také paní Eva měla bohatství na penězích, klenotech, nádobách od stříbra a zlata, šatech chodících i ložních a jiných nabytcích. Oba byli mezi lidem vážení. Poněvadž p. Burijan byl často vzdálen, návštěvujíc zem. sněmy, krajské sjezdy, spravoval různé úřady, chodil na hony a užíval jiné kratochvíle, vedli mu hospodářskou správu příbuzní paní Jan Bořek z Poličan a po něm Bedřich Bořek ze Zábědovic, kteří měli k ruce duchostního písaře a dohlázele na robotný lid. Burijan byl kraj. hejtmanem roku 1579, 1584, 1592. V době těchto manželů byly Morašice jedním z nejhlučnějších a nejznámějších panských sídel na Chrudimsku.

Roku 1579 žádal Burian Špetle z Janovic, o propuštění svého poddaného Jana Šebíka z Rozhovic z dluhu a poslal Vilémovi ml. z Opuštorfu přátelské psaní, v němž opoměl napsati pořádný titul. V nepřítomnosti Vilémově přijal psaní jeho služebník Václav Belecký. Po některém dni, Belecký to psaní zavřel, a zapečetil do svého psaní a odeslal Burianovi, a mezi jiným psal ve svém psaní: „Dáleji pán nechtíc nic s tím psaním míti, činiti, tato slova jest pověděti ráčil, že poněvadž jeho Milost, ten náležející titul, který jste pánu prvotně v mnohých psaních dávati ráčili, na ten čas nemajíc žádné příčiny, vyjímáte a zúmyslně (k stížnostem) k J. M. Cís. nutiti ráčíte. A kdykoliv pravil, žádného J. M. nevyminuje, kromě J. M. Císař. pána svého domu Habsburského a vrchnost svou, že titule stavu panského, neřádne, nenáležitě užívá, aneb že by se jemu dávati nebo psáti neměl, že ten a takový, jako lehkomyšlný a nevážný lotr na hrdlo své dotud, dokud toho, co nahoře v ujímání titule oznámeno, jak náleží neukazuje, s tím doložením, že jestližeby se tomu věřiti neráčili, se nepochybuje že J. M. pán toho zapírati nebude a neráčí.“ Pan Burian Špetle maje za to, že jej těmito slovy vysoce na dobroti nařkl, a učiniti k Vilémovi poselství řezanou cedulí, a dotazoval se znáti se Vilém k těmto slovům. Na tuto ceduli nedal Vilém žádné odpovědi, a proto ho Burijan pohnal k zemskému soudu roku 1579 k termínu sv. Jeronýma. (D. Z. 19. 7. 15 - 71 F. 8 a 10.)

Řezaná cedule je list psaný ve dvou vyhotoveních, dolejší část byla tak vyřezávaná,

aby cedule ceduli pokrývala a když se pak před soudem předložily a kryli se, mělo se za to, že formálně byla dodržena důtklivost, a že doručená byla - tedy jakýsi potvrzení. Páni se hádali o titule a Zebík jistě nebyl tolik dlužen, co páni prosoudili, ale nebylo divu, neměli nic na práci a hledali si zábavy na kterou poddaní dřely.

Pan Buriijan zemřel roku 1596 a paní Eva příštím rokem. ? a závěti 10. dubna ve čtvrtek po vzkříšení Páně roku 1597 odkázala svůj statek p. Misliborovi Hamzovi a Pavlovi Bořkovi ze Zábědovic, bratřím vlastním, a Hamzovi star. strýci jejich, však tak, aby z něho vydali jisté sumy některým příbuzným a služebným paní Evy a jejího manžela. tomu kšaftu odpírali Jan Jiří Hamza, bratr Mysliboru, Zdeněk Hamza na Světí, a Pavel Hamza tvrdíce že kšaft je neplatný, nepravý a podvržený. Z toho vzešla pře, trvající několik let čímž statek trpěl. Na konec se srounali tak, že Hamza Bořek st. na Nedělišti dostal Morašice, tvrz s dvorem a podacím, ves Lány a díl Markovic, Pavel třibřichy, Zdeněk za ustupnou 1. 600 kop gr. míš. jenž měli býti splaceny na třikrát. Pavel ale zemřel roku 1605.

Myslibor Hamza na Hořeněvsi dostal Rozhovice s dvorem, štěpnice, zahradou, dvěma výsadními krčmami, loukou u Velkého rybníka, i na proti němu, podle selské obce a pod rybníkem Zechenským. (D. Z. 302 Q 10 - 22 - 181 C 16 - Místo - drž arch. L 39 / 27.) Dále dostal pastviny v Zájezdě, Vlkovské na rybníce, za rybníkem, Dvořiště a palouk „za Vočenáškou“. V Rozhovicích bylo 14 poddaných. Ke statku patřily tehdáž Dubany, Bylany, Mezilesíce, Písek, díly v Markovicích, mlýn Bořetický, rybníky Nohavice a Svodnice s 50 kop. tříletých kaprů hořenní Dubanský se 7 kopamy a dolení s 12 kapry a Nečas pod Pískem, kam se sázeli kapři na tření. Ves Písek stávala na cestě od markovic k Morašicům a zašla v 30tileté válce.

Morašický pivovar byl tehdy všem třem dílům společný. Zaměstnané v něm 4 osoby živil majitel Morašic k čemuž ostatní dva podílníci přispívali po 22^{1/2} kopě gr. Na slady dával každý ročně 4 kopy korců pčenicе dobré chrudimské míry. také dříví dováželi společně do pivovaru za to o mlato, kvasnice a patoky, nebo řídké pivo se dělili. Také morašické lomy byli společné.

Rybníky byly trojího druhu:

1. „Trdelní“ byl v ohradě v Rozhovicích a v nečasu pod vsí Pískem, kde se ryby třeli. Plůdek je z jikry vylíhlá rybka, která zůstala v témže rybníku 1 - 2 horka (léta) pak se vylovili a odvezli do mělkých rybníků.

2. „výtažních“ ten byl v Morašicích rybník „Zátovský“ a „Kozojedský“ zde rostly do roka a konečně třetího roku dány ryby do rybníku

3. „kapouních“ to je velkých, hlubokých na vodu bohatých, kde byli ryby zpravidla 3 léta. těch bylo nejvíce. Pilně se znamenalo kolik kop kaprů je v tom onom rybníce, a dle počtu kaprů byla odhadována cena rybníka. nasazování i lovení ryb bylo povinné robotou, a jakmile se nařídilo, nebo přišlo poddaným návštějí, museli tito bez rozpaku a váhání přijiti aby pro jejich neposlušnost se nepřišlo ku škodě (D. Z. 255 B 8.)

Myslibor hamza byl muž rozšafný, správný a rozumný a roku 1609 a 1615 volen na sněmích k různým veřejným jednáním a poselstvím. Byl dvakrát ženat a to s Ludmilou

Vorlickou z Bubna a pí. Annou z Kobylého, s nimiž měl syny Heřmana, Adama, Jana Lva, Pavla a Mikoláše a dcery Ofku, Maudalenu, Markétu, Saloménu, Janu, Evu a Ludmilu. Z těch dětí vyrostli jen Jan Lev a dcery Ludmila a Jana.

Znak p. Hamzy byl: „ štípený štít, pravá polovice zlatá, v levé černožlutá šachovnice. Klenotem byla panna vyrůstající se šachovnicí v ruce. Znak pí. Anny byl modrý štít s černým lemováním, s černochem se složenýma rukama a bílým pásem. Za klenot měl štít s krabíci se 7 stříbrnými modrými a červenými pštrosími péry. Erb pí. Ludmily Vorlocké z Bubna byl stříbrný buben na modrém štítě. Za klenot erbu totéž, s pérem modrým a stříbrným. (Hrady II-400)

Když Bořek Hamza 14. dubna 1612 zemřel, synové jeho Bořek a Mikuláš, jménem svých a nezletilých svých bratří Jana Ctibora a Myslibora Zdislava, prodali nemoha již statku udržeti, své dědictví Morašické a Nedělištské a Světí strýci svému Mysliborovi Hamzovi star. ze Zábědovic a na Rozhovicích za 15.000 kop gr. míš. které byly hned úplně zaplacené. D. Z. 39 A 26) Když roku 1615 v úterý po Veliké noci koupil Myslibor od pí. Kateřiny Hamzovské z Dobřenic, dvůr v Lánech za 500 kop gr. bylo morašické zboží úplně zceleno.

Myslibor držel morašické zboží jen 5 roků, neboť 1617 se odebral na věčnost. Kšaftem svým 20 července roku 1617 sepsaným, poručil všechn svůj majetek nezletilým synům Janovi Lvovy a Pavlovy na rovný díl a Ludmile provdané na Moravě odkázal 1.000 kop míš. a tolikéž i druhé dceři Janě, kromě výpravy z domů. Paní Anna z Kobylého dědila 2.000 kop gr. míš. (D. Z. 139 A 36)

V starších dobách v Rozhovicích tvrže nebyvalo, bylo tu vystavěno jen prosté panské sídlo, panský dům. Ten postavil Myslibor nebo jeho syn Pavel, a připomíná se ještě roku 1661. Není přesně známo kde stávalo, někteří se dohadují že bylo při dvoře, ale dle poznatků z jiných tvrzí, zdálo by se pravděpodobnější že to bylo navrší dnešních čís. 18 a 19. V starší tasee z roku 1643 bylo psáno že je zde tvrž od kamene vystavěná s pokoji k bydlení příhodnými, ale hned na to v jiné zprávě z 21. srpna 1645 sdělují kupujícímu „ že tvrž v taxe za pohodlný byt položena, avšak pavlače podpory, abydokonce nespady, podepřeny jsou. (Roudnický archiv).

Jan Lev Hamza zemřel brzo po otci, ale otcovské zboží dědil Pavel Hamza a poněvadž byl ještě nezletilý, po smrti své matere pí. Anny z Kobylého zemřel roku 1621 spravoval celé zboží Jetřich Luda Lukavský Řenecký, rytíř z Řenec, za nějž se byla pí. Anna po smrti Mysliborově provdala a také jemu své věno na Morašicích slíbila. I za pana Sudy byla pilně vedena Morašická regista, konány soudy, při nichž sázeny rychtáři, konšelé, kostelníci, hajní, dozorcí k ohnům, rybníkům, lukám atd. a zachovali se nám o tom jména jmenovaných poddaných.

Jetřich Suda z Řenec, v čase povstání šlechty proti císaři Ferdinandovi I složil hned v měsíci lednu 1621 králi přísahu věrnosti a poddanosti. Nicméně roku 1623 byl od krále prokurátora obviněn z účasti na povstání. Ačkoliv prokázal svoji nevinu, přece, aby obvinění byl osvobozen a mohl podržeti svůj statek Orlici na Žumberecku, uvolil se 12 února 1628 za udělení pardonu složit 2.000 kop gr. míš. Za jeho správcovství v době válečné a bouřlivé od

roku 1618 - 1628, kdy neustále vojska stavovská i císařská ležela v okolí a vše ničila a plundrovala, jak to moravická registra vykazují ztenčil se v selských usedlostech dobytek na nejmenší míru a mnohé grunty byly opuštěny a na vychování vojska vydávány velké sumy, což Jetřich Suda prokázal účty. V roce 1621 - 25 propůjčila paní Anna ze jmění svého na statek moravický 14.198 kop gr. míš. a 838 korců obilí. Kromě toho měla na statku pojištěno paní Anna věna svého 3.000 kop a 100 gr., paní Anna Zastřížlová? z Řenec 4.820 kop gr. a Salomena Sudová 4.908 kop gr. již půjčila na statek. (D. Z. 298 A 18) Tak se stalo. že z kdysi velkého majetku, byla najednou hromada dluhu, a sirotek Pavel jak se zdá byl notně oškubán otčinem a jeho příbuznými. Suda z Řenec byl z nebohatého rodu, akde by se u nich takových peněz nabralo, nebo u paní Anny Zastřížlové z Řenec, ale v té době šli provádět různé partyky.

Když Pavel Hamza dospěl, a viděl že by statek neudržel a že nejní sto aby splatil dluhy na dědictví svém pojištěném, prodal statek Morašický s tvrzí, i Rozhovice se sídlem a čtyřmi poplužními dvory, moravským, rozhovickým, dubanským a lánským, s vesnicemi k němu příslušejícím a to roku 1631 smlouvou po sv. Jiljí (30 července) do desek vloženou, (D. Z. 298 J 14 - 5 H 13) pí.

Johance Pětipeské ze Žlutic za 23.000 kop gr. míš. Paní Johana byla po první provdaná za p. Štastného Pětipeského z Chýše a po druhé se vdala za pána

Václava z Lobkovic, knížete na Roudnici, Chlumci, holešově, knížete sv. říše římské, vladaře Lobkovického domů, rytíře zl. rouna, tajného radu, komořího J. C. M. jemuž postoupila roku 1643 moravické zboží. (D. Z. 149. 0. 29) Lobkovic byl jedním z předních katolických velmožů. Tak se Rozhovice dostali do Roudnického archívu.

Václav Lobkovic byl dlužen jistou sumu peněz svému švagrovi Františku hraběti ze Štremberka a na Horažďovicích, Bechyni atd. Na splátku toho dluhu, chtěl mu postoupiti moravické zboží, ale nebyla mu známa jeho cena a k jejímu vyšetření jmenování roku 1645 hejtmané chrud. kraje p. Jindřich Václ. Záruba z Hustíran a na Žumberce, a Hynek st. Talacko z Ještědic a na Přestavlkách a Uhersku; kteří vyslali na statek p. Adama Kouřimského z Větrína, měšťánina a radního písaře města Pardubic, aby vyhotovil inventáře a ocenil statek, a k ruce mu dány registra, taxy, a jiné věci k odhadu potřebné. (Arch. místodrž. L 39/27). Celý statek odhadnut na 46.101 kop gr. 95 1/2 den.. Vše shledáno ve špatném stavu, pro špatné hospodařství Rozhovická tvrz je pustá. Vseznamu pak uvedeno co je špatné, co dobré, co potřebuje opravy, sepsán nábytek, nádobí, nářadí, dobytek, zásoby, pole, lesy, louky, rybníky, platy a povinnosti poddaných, zkrátka vše co zde bylo. Po tomto odhadu prodal kníže Václ. Lobkovic zboží

Fr. hraběti ze Štenberků na zaplacení dluhů za 43.000 kop gr. Po jeho smrti, koupil celé zboží, kromě třetího dílu, pivovaru moravického, náležitého Třebíčskému statku k ruce sirotů pozůstalých po hraběti Fr. ze Štenberků p.

Hanuš Frant. z Kaisersteinů. J. M. C. nařízenému nejvyššímu nad lidem pěším pluku Puchheimského za 26.000 zl. rýn. (D. Z. 306 L 9) a tento prodal moravické zboží 28. dubna roku 1661 panu

Janovi Jos. svob. pánu ze Šporků na Lysé a sice tvrz i ves Morašice, se vším příslušenstvím, Rozhovice sídlo a ves, vsi Bylany, Lány, Dubany, Markovice a Písek za 32.500 zl. rýn. (D. Z. 313 L 14) jenž celé toto zboží spojil se zbožím městeckým a stolanským. Pustá tvrz morašická, sladovna, Rozhovická tvrz i Kozojedská zbořeny, a získaného materiálu užito na opravu dvora, příslušenstvím a jinam. (Roudnický archiv)

Hlavním sídlem J. Šporka stal se Heřmanův Městec, který koupil roku 1661 od Anny Marie Khýslové rozené Berkovny z Dubé. Vše bylo v žalostném stavu. V srpnu 1633 zapadlo sem na zámek a městečko oddělení vojska a „z oumyslu nečlechtnosti, že jí prý fedrovati, ani propůjčiti nechtěli jak o tom píše Mik. Dačický z Heslova, ve svých, Pamětech“ Tou dobou patřil Heřmanův Městec, M. Lad. Berkovi z Dubé, po jehož smrti ujal se jej syn Jetřich Jan, ale umřel bez dědiců, takže veškeré zboží připadlo jeho sestře Anně Marii. Ta nemohla tak bídného stavu změnit, a proto prodala panství válečnému zbohatlíku svob. Pánu Janu Šporkovi ze Šporku a na Lysé, za 117.000 zl. rýn. (D. Z. 313 K 26)

Jan Špork nar. 1597 ve Vesterlohe v býv. biskupství Padeborském?. Jeho otec byl rolníkem a on sám také prostě vychován. Jako 14 letý vstoupil do katolické ligy, které velel vévoda Bavorský, kde se stal bubeníkem. V 30 – tileté válce se vyznamenal. U Jankova byl zajat ale císař Ferdinand III ho vykoupil a jmenoval generálem vojska. Jelikož byl cizincem, nebylo mu dovoleno, míti v Čechách statky, zapsané v zem. deskách, proto mu císař udělil zvláštní povolení. Byl pověstný v rak. vojsku nejen slavným vítěstvím, ale i organizací vojska, a zvláště tím že dovedl svou armádu tak zásobit, a že na konec mu byl císař dlužen závratné sumy, za něž si pak Špork kupoval panství. Šporkové si v Heřmanově Městci tak zalíbilo, že dal zámek přestavěti a sám tu od roku 1662 bydlel. Dne 9. března 1662 narodil se mu syn Frant. Anton., proslulý svoudy i přepychem, pověstný vzdělaností, velký mecenáš umění, vůbec kavalír prvního řádu, o němž je bohatá literatura a četné romány.

Jan Špork zemř. roku 1679 a pochován v Kuksu u Jaroměře. Měl dva nezletilé syny kteří se po 5 letech rozdělili o statky. Mladší Ferd. Leop. nar. 13. listopadu 1664 dostal Heřmanův Městec, Rozhovice, Morašice, Hořiněves, Vněštov? A na hotovosti 15.000 zl. rýn. Jeho otec obnovil zámek, zřídil faru a k lidem se choval vlídně a slušně. Syn postavil sv. sochy, kapli a hřbitov, a do zpustlých domů ve městě povolal, německé Židy, jichž je zde od těch dob mnoho. Z vážných příčin prý pro domnělou marnotratnost, bylo mu 3 a 10 února 1702 cís. reskriptem panství odňato, a dáno do správy jeho bratru Frant. Ant. Který si sem poslal sekvestrátora. Ale roku 1704 byla mu správa statků opět vrácena cís. Leopoldem, ale již roku 1706 dne 29. března byla mu správa opět odňata, pro jeho pohoršlivé chování a dána jeho choti Rosalii, které dány k ruce Janu Florián Švihovský z Rimberka a Ferd. Rud. Z Dobřenic. (D. Z. 118 S? 27 – 27 H 6 – K 1. 2.) Nešťastný Ferdinand zemřel roku 1711 a městecké panství připadlo synu Janu Jos. nar. 22 listopadu roku 1695. Matka jeho byla Rosalie roz. Vratislavova z Mitrovic. Zemřela roku 1747. Její další synové, Michal, Antonín a Rudolf.

Jan Josef Špork obnovil lázně ve Vápeném Podole, obnovil zámek přestavěl kostel v Rozhovicích i jinde. Za jeho panství nebyla na panství taková přísná robota, a utisk jako na jiných panstvích. To počítávali i rozhovičtí sedláci, kteří nebyli přetíženi robotou. Zemřel

roku 1749 jako skutečný císař. rada.

Jeho syn Václav Špork zdědil po něm Heřmanův Městec a byl více presidentem při apelacích na hradě pražském v roce 1759. Pak byl povýšen na tajného císař. radu a jako velký hudebník, podporoval české hudebníky a císařovna Marie Terezie ho ustanovila ředitelem dvorské kapely. Později stal se presidentem apelačního soudu a nejvyšším hofmistrem. Heřm. Městec zvelebil, zbudoval kostel k lidem se choval slušně a prokazoval jim všelijaké dobrodiny, podporoval chudé, pro což byl dlouhá léta v dobré paměti u lidu. Roku 1794 prodal městecké panství 24. srpna

Ottovi hraběti z Greifenklana za 575 tisíc zl. a zemřel roku 1825. po jeho smrti zdědil panství Otto Filip Karel. Tímto jsouce neženatí, a k tomu vojáci, prodali panství roku 1828 Rudolfovi knížeti Kinskému, ze Vchynic a Tetova.

Rudolf Kinský byl pamětliv své české národnosti a věděl že český národ bude mítí potřebu národního uvědomění, a že mu třeba vzdělání a literatury. Dobrým rádcem a pomocníkem byl mu Fr. Palacký, který ho přiměl k tomu aby slavistu Fr. Lad. Čelakovského učinil svým bibliotekářem dokud by se proň nenašlo lepší místo. Palacký ho seznámil s Jungmanem, hr. Štemberkem, Preslem, později se Šafaříkem a tito byli první kteří dali podnět k založení „České Matice“ jejímžto kurátorem byl kníže Rudolf a první do počátku složil 1.000 zl. vkladu. Podporoval chudinu a zemřel 27. ledna roku 1830 v Linci. Po jeho smrti dědil syn, kníže Ferd. Kinský nar. roku 1834; který se roku 1905 zabil pádem z koně. Po něm nastoupil syn Karel kníže Kinský.

Roku 1560 byli v Rozhovicích tito usedlíci :

Jméno	Platí úroků	
	při sv. Havle	při sv. Jíří
1 Strejček Eliáš	2 kopy 14 groš.- peníz	2 kopy 14 groš. – peníz
2 Koucký Jan	1kopa 35 groš. - peníz	1 kopa 35 groš. - peníz
3 Machků jan	1 kopa 16 groš. – peníz	1 kopa 16 groš. - peníz
4 Dvořák Adam	2 kopy -	2 kopy -
5 Horáček Martin	1 kopa 40 groš. -	1 kopa 40groš. -
6 Houžvička Pašek	1 kopa 8 groš. -	1 kopa 8 groš. -
7 Vich Matěj	1 kopa 40 " groš. -	1 kopa 40 " groš. -
8 Antoš	1 kopa 41 groš. -	1 kopa 41 groš. -
9 Antoška Jana	- kopa 7 " groš. -	- kopa 7 " groš. -
10 Řidil Petr	1 kopa 45 groš. 4 " peníz	1 kopa 45 groš. 4 1/2 peníz
11 Vlk Pavel	2 kopy 33 groš. 1 " peníz	2 kopy 33 groš. 1 " peníz
12 Pěkník Jan	- kopy 15 groš. -	- kopy 15 groš. -

13 Žebík Matěj	- kopy 46 groš. 4 peníz	- kopy 46 groš. -
----------------	-------------------------	-------------------

Tito poddaní měli všichni za povinnost na obou lukách v chobotu rybníka dřenického seno hrabati a voziti (D. Z. 55 B 8.)

Roku 1597 sousedé v Rozhovicích :

Jméno	Platí úroků	
	při sv. Havle	při sv. Jiří
1 Martin Řezníček	- kopy 15 gr. – dén.	- kopy 15 gr. – dén.
týž z polí	- „ 17 „ -	- „ 17 „ -
2 Petr Uřídil (Řídil)	1 kopy 45 gr. 5 dén.	1 kopy 45 gr. 5 dén
3 Jan Hadek	2 kopy 1 gr. -	2 kopy 1 gr. -
4 Václav Záhorník	2 kopy 14 gr. -	2 kopy 14 gr. -
5 Adam Houžvička	2 kopy 5 gr. -	2 kopy 5 gr. -
6 Štěpán Dvořák	2 kopy - -	2 kopy - -
7 Jan Mikšičků	2 kopy 10 gr. -	2 kopy 10 gr. -
8 Matě Nožnička (Houžvička)	1 kopy 8 gr. -	1 kopy 8 gr. -
9 Markéta Hamrovská	1 kopy 41 gr. -	1 kopy 41 gr. -
10 Václav Zelinka	- kopy 8 gr. -	- kopy 8 gr. -
11 Jiřík Pěkník	- kopy 15 gr. -	- kopy 15 gr. -
12 Jan Horáček	- kopy 16 gr. -	- kopy 16 gr. -
13 Jan Skuček	- kopy 10 gr. -	- kopy 10 gr. -

V tomto roce připomína se tu, dobře vystavěný poplužní dvůr s ratejnou a dole druhou světnicí. Na hoře byla ve dvoře kamenná seknička s komorama. U dvora se na zimu osévalo 124 korců pšenice, a 40 korců žita a tolikéž i z jara. U dvora byla štěpnice, zahrada i louky: 1. Na velkém rybníku, 2. naproti velkému rybníku, 3. podle selské obce, 4. panská, 5. pod rybníčkem čili Zechenská. Bývalo z nich 30 korců sena. Pastviny byly: v Zájezdě, Vlkovská, rybníček, za rybníčkem, dvořiště a palouk „Vočenáška“. Vedle toho byli ve vsi dvě výsadní krčmy.

Poddaní té doby měli za povinnost seno a otavu sekati a hrabati, a kdož klisny měl i domu voziti a loky opatrovati. Pode vsi se připomíná rybník „trdelní“ kde se kapři třeli. (D.

Z. 302 Q 10-22.)

Rychtář, konšelé, dohlížitelé ke komínům, kostelníci atd. sázení byli vždy při soudě morašickém. Dle seznamu z roku 1618 byl zde rychtářem Havlíčků Jiřík a konšely Matěj Petráň a Matěj Vašků; kteří měli také pivo vroubiti. Václav Zelinka byl starší kostelník, Jíra Kočvara mladší kostelník. K rybníkům dohlíželi Matěj Houžvička a Jan Vočenášek a ke komínům Pavel Žák a Jan Voženílek.

Roku 1597 - 1612 byl zde samostatný deskový statek. V místě byl dobře zděný panský dvůr, snad druhdy tvrz. Sem patří i samota Stará Doubrava o 4 chalupách a 1 větrném mlýně, který stával mezi dvorem a Doubravou, na kopci blíže Doubravy. (Výpis z roku 1834 v pan. arch. Heř. Městec.)

Roku 1630 nechal provést Pavel Hamza Bořek ze Zábědovic a na Morašicích soupis usedlíků. V Rozhovicích to byly: Jiří Kočvara, Martin Zelenka, Jan Smetana, Matěj Macháček, Jan Lukešů, Matěj Pleskot, Jiřík Nádvorník, Matěj Petráň, Matěj Marel, Jiřík Sedláček, Václav Gabriel, Jan Klem, Štěpán Světský, Martin Houžvička, Jan Voženílek, Jiří Tkadlec. (D. Z. kvaterny Truh. zlaté větší 144 C 28 I 1630, ve čtvrtek po Moudrosti boží. - Čas. spol. př. starožit. XIII. 61)

Dle seznamů příslušenství bylo roku 1645 v rozhovickém dvoře: 8 tažných volů, 29 dojných krav, 8 volků k třetímu létu, 8 býků, 7 jalovic k druhému létu, 3 volci 4 husy houser, 10 slepic, kohout, vůz okovaný, 2 pluhy se železím, dvoje brány s hřebíky, sekera kladní, řezačka, 2 táhla, 2 vidle k hnoji, dva páry plužních kopeček s drábcí, troje váhy, stolice vyřezávací, dva páry lišní, pár žebřin, 8 chomoutů na voly, pernatý a laťový nebozez, kopáč, dva zapadité zámky, 3 konve, džber, 2 stoly, zasklené okno, dížka, okov u studně a vidle k peci.

Ve dvoře u něhož bylo 58 kop záhonů, vysévalo se pšenice 52 strychu 2 čtvrtce; žita 73 strychu 3 věrtele. V panské kovárně bylo: nákovadlí, kolní kleště, zubaté kleště, kovářský měch, rohatina, lžice kovářská, špice kovářská. (Arch. místodrž. L 223/27 a 39/27.)

V roce 1654 byli v Rozhovicích sedláci:

Jan Smetana měl 80 korců, Matěj Krčmář 62, Jan Radouš 80, Pavel Kříž 75, Jan Vaníček 62, Adam Charvát 80 korců.

Chalupníci: Václav Ramíův měl 6 korců, Martin Hlína 8, Jan Piterna 5 korců. Mimo toho zde byli 4 zahradníci: Jakub Zeman, Jan Houžvička, Jan Petráň, Václav Kubelků. (Schaller 26, Mater. k pop. Čech. Mus. arch. Sig. 9, Sommer 23)

Zahradníci, podsedkové či domkaři, zvali se lidé kteří neměli pole, nebo jen malou výměru, a proto měli jiné robotní povinnosti nežli sedláci. Sedlák byl ten kdo měl 60 korců polí i více a zval se „celoláník“ „půlláník“ měl 30 korců, „čtvrtláník“ 25 korců polí.

7. rozhovických sedláků robotovalo 1¹/₂ dne v týdnu s párem potahů, ostatní ručně, pak při senách a rybolovu.

Roku 1633 řádili tu v okolí Trčkoví dragouni jež byli pověstni svou surovostí a loupežemi. Tehdy přišlo mnoho usedlostí k zničení a v každé osadě bylo několik chalup

vypáleno a rozbořeno. Lid před nimi utíkal a skrýval se v lesích, aby zachránil aspoň život.

Roku 1639 nastaly nové útrapy venkovského lidu když sem přišli Švédové, ti nejen že loupili, pálili, znásilňovali ženy a dívky, zabíjeli a týrali děti, starce, ale prováděli i jiná zvěrstva. Žádná ves nezůstala ušetřená a některá zmizela úplně ze zemského povrchu.

Všechn dobytek byl pobrán, že skoro hovězího masa nikde nebylo. (Urbář M. Khyslové, měst. arch.)

Roku 1735 když tudy táhli Rusové na pomoc císaři Karlovi VI proti Turkům, psal o tom heřmanoměstecký městský písař Ignác Kříž následovně: "Stran toho lidu Moskevského tuto podotknu, že lid tvrdé nůry, zimě a všelikým sprostým potravinám jako cibuli, kroupám, šťovíku, jeteli, houbám také prašivým, všecko dohromady to v kotli smíchaje a tak jedíce zvyklí, na to ale víceji kořavky než piva pijí a jim tak dobře jako sprostým, když co zavinejí, hůlkama lískovými od hůry až dolů třebas na všechny čtyři strany bijíce, dávati se osmělují. Při tom je lid hrozně beze studu, kde v jistý čas v roce se koupati v řekách a tak veřejně obnaženi do těch koupadel obojího pohlaví skákali a zase venku se váleli, což k nemalému pohoršení lidu zde v Čechách v roce 1735 bylo. Když tu na kvartýrech ležíce, po městech pokrmy lepší okusili, tu před nimi všecko uschovati musili, neb byli schopni v kočářích lidem tam se potrefujícím, sukno, řemeny i kola ukrásti, začezť ač sice dost hůlkama dostali, však ale málo na to dbali. Odtáhli z Čech do Turek dne 10. máje. Řeč měli slovanskou." (Alois Klaus : *Heřmanův Městec a okolí*. (1900) str. 57.) To samé se o nich psalo, když za napoleonských válek táhli proti němu a tábořili u Kočího „v Hlušínách“. Všechno obilí kolem požali, pováleli. Když přišli do stavení ukláněli se obrazům na zdi, na pole i s hnojem jeli trapem. Jedli koňské syrové maso, které si dávali pod sedlo aby se proleželo. Nic před nimi neobstálo a hodně pili vodku, kořalku. Ale roku 1745 když tudy táhli to nebylo lepší, ačkoliv byli v přátelském státě, chovali se hnusně, ale o tom se nesmí dnes psáti.

Při každém vojenském tažení, nezůstala ves bez pohromy, třeba že byla mimo jedinou silnici, která stavěná roku 1772 - 78 od Čáslavi ke Chrudimi jdoucí přes Heřm. Městec. Vojsko se roztáhlo po celém okolí, zaplavilo vše, kradlo na co přišlo, a dovolání nikde. Tak tomu bylo i roku 1866 za války Rakousko – Pruské. Tehdy v Prusku vládl král Vilém v čele s Bismarkem. 22 června 1866 překročili Prusové hranice a táhli třemi proudy do Čech s vojskem v počtu 254.000 mužů "s moderními puškami "Jehlovkami", zatím co Rakousko i se svým spojencem saským měli 266.000 vojínů, ale s puškami starého typu "ládovačkami". Prusaři podpíchli Itálii a ta vypověděla zároveň válku. Bojovalo se na dvě strany. Před tím bylo v Čechách mnoho vyzvědačů, takže byli o všem dobře zpraveni. 3 července svedená na Chlumě u Král. Hradce hlavní bitva, kde Rakušané podlehli a dali se na šílený ústup k Vys. Mýtu, Hlinsku a dále; i Rozhovice zaplaveny.

Když Prusaři přišli do Rozhovic vystržil zdejší starosta Stejskal z vykýře prapor, udělaný z bílého prostěradla, tím dával vojsku znamení, že obec se nestaví k nim nepřátelsky a že tu není rakouského vojska. Prusaři ho chytili, vodili po vojen. Soudech a na konec prohlásili že bude zastřelen. V poslední chvíli někdo Prusařům vysvětlil co tím starosta míní, a tím byl zachráněn, ale strachu vytrpěl dost.

Jakmile přišli Prušáci do vsi, začli hospodařit po svém; brali lidem dobytek, a vše co se dalo jíst a pít; a ve své nenažranosti cpali vše do sebe, že jim ani hrdlo nestačilo a i nevařené vejce polikali. Byli zde dobře obeznámeni od špionů, podomních obchodníků, sklínkařů apod. po uzavření mírů neradi odcházeli z Čech, a pruský král chtěl si Čechy ponechat a přivtělit k Prusku. Za mých mladých let byli zde ještě pamětníci této války, tehdy sloužili ve vojsku. Vyprávěli co se dělo, kdo byl na „firšponě“. Škoda že se o tom nezachovali záznamy, stály by za prostudování a možná že někdo má doma nějaký záznam, ale nepůjčího, a na obecních úřadech přišlo toho hodně k zničení.

Jak se žilo.

Nezachovalo se ve vsi mnoho starých památek, ani stavebních ani lidového umění, snad sem a tam nějaká část selského kroje, modlitebních knih. Staré chaloupky zmizeli aby ustoupily modernějším. Starý domek zbudovaný z báchoru u č. 30 vyhořel roku 1894. V něm prodávala stará Borovska tekuté kvasnice a jiné drobnosti. Jiného obchodu zde nebylo, ten obstarávali podomní obchodníci a občané když šli do města do kostela koupili si tam potřebné. Rovněž tak zmizeli časem chaloupky č. 18, 24, 27, 28, 29, 47 a jiné. Chalupa č. 18 stávala na kopci nad silnicí, pod č. 19. Byla to dlouhá dřevěná stavba, v předu do silnice byla velká sednice, vedle byl přístěnek. Vcházelo se síní, kde byla černá kuchyně. Chlévy byli v zádu. Přes dvůr byl „špejcharek“. Stodola stála ve stráni pod chalupou, která byla přístupná po cestě vedoucí při silnici do vrchu, na té jsme v zimě sáňkovali. Kol roku 1900 nachal majitel Kubelka kopec prokopati a postavil nové zděné stavení i stodolu. Při vykopávce našlo se hliněné nádobí poklice, zrezavělá dýka, prachovnice a několik penízků. Když Šolín chtěl stavěti, musel také prokopati kopec pod kostelem, aby získal stavební místo. To nasvědčuje, že zde byl kopec, a musel se prokopati pro cestu, silnici k Bylanům. Je domněnka že tu kdysi stávala tvrz. Dle mapy z roku 1839 litografované od Weise a Müllera roku 1844 stávala tu cihelna mezi cestou (silnicí) k Lukavici a silnici k H. Městci, ale staří občané tvrdí, že byla pod silnicí za Kopeckým a Kudrnkou, kde až do dnes jsou prohlubně.

Na návsi stávala došková roubená stodola, sbouraná roku 1935. O nejkrásnější starou památku jí připravil konservátor Schmoranz ze Slatinan, který nechal zbourati na kostele šindelovou cibulovitou střechu s lucernou, která se malebně vznášela nade vsí a vévodila celému okolí. Rouněž v chaloupkách, zmizel starodávňý ráz a zmodernisovali se.

Ze staročeského nábytku se mnoho nezachovalo, sem tam v komoře nějaká truhla, almara a pod. V hospodě č. 31 stávala dlouho venku na záhrobní starodávňí mísňík. Skládal se ze dvou skříní na sebe postavených. Postranice a celá dolní dvířka byla mřížovaná. Vzácná památka se zachovala u Kubelky – Příhody č. 24. Je to soška P. Marie s Jezulátkem v ruce, vyřezávaná z jednoho kusu, krásného koloritu, pocházející z roku 1701. Používali ji při procesích, a družičky ji nosili na ověčeném podstavci. Mám ji dosud v úschově a je o ni u odborníků velký zájem.

Ve vsi se dlouho uchoval chrudimský východočeský kroj. Jiný měli ženy, jiný dívky, muži a junáci. Byl milý pohled na takovou zdravou, štíhlou, sluncem opálenou dívčinu v krátkých sukýnkách jak půvabně kráčí s písni na rtech. Ve všedním i svátečním kroji rozhodovala praktičnost.

„Košílka tenčice, s bíle vyšívaným okružím (výložkem) stahovala se u krku na tkaničku. Chudší nosili okruží krajkové, což roztomile slušelo dívčí tvářičce. Rukávy byly krátké, vyduté v nadloktí, s malým okružím bíle vyšívaným, nebo s krajkou. Košílka byla z jemného batistového plátna nebo šistinku, na všední den z hrubého plátna.

„Šněrovačka“ byla z damašku, aksamitová z marcelínu a pad, pošíta zlatými a stříbrnými prýmkami a vyšívanými květy. Vzadu byla pevně sešněrovaná zelenou nebo jinou stužkou, ale šněrovala se ve předu na prsou a přepínala na knoflíček páskem, jenž držel špičky šátků „košíčky“ převázaného křížem přes prsa. Košíčky bývaly vyšívané bíle nebo barevně.

„Sukně“ dosahovali nad kotníky, byli 4 i více metrů široké z rozličných látek, byli buď jednobarevné, většinou zelené, červené nebo modré, nebo ze šerku, měňavého hedvábí, i z vlněných látek. Bývali olemováni barevnou hedvábnou pentlí. Původní sukně sluli, „mezulánky“. Různá roční doba, vyžadovala si změnu šatů, tak o velikonocích bylo zvykem nositi sukně fialové, v létě bílé atd. Děvčata nosila v létě krátkou, po kolena sahající sukénku ponejvíce červenou a bílou košílku.

„Zástěra“ čili „fěrtoch“ byla nejkrásnější krojovou součástí. Je široká až k bokům a dosahovala skorem až k lemu sukně. Bývaly obyčejně z modrého plátna, a zdobila ji bohatě provedená výšivka, domácně, tkanou nití a karmazinem. Hustě seskupený ornament, tvořil široký pruh, kol tří krajů, v rozích bohatě výplně a střed hustě posázen kvítky. Na hoře byla nabraná do širokého pásu rouněž vyšívaného. Nosily se také zástěry hedvábné, tylové, bílé batiskové, pěkně vyšívané.

Na hlavě nosili ženy zlaté nebo stříbrné „čepce“ též bílé uzlíčkové čepce, nad čelem s krajkou, našitou, nezdrhovanou, hedvábnou stuhou, s dlouhými konci zv. „holubinky“. Dívky kladly si na čelo, skvostně bílé nebo i korálky vyšívané vínky které uvazovaly v zádu pod vlasy v širokou vázanku. Děvčata chodila obyčejně prostovlasá či „pod věnci“. Vlasy si pletli v copy, splývajících po zádech a vázali pestrobarevnými stuhami. Punčochy nosili červené nebo bílé, střevíčky vykrojené, nebo šněrovací polobotky, starší ženy botky, po domácku pantofle a do chléva dřeváky.

Na krku nosili děvčata, červené, bílé, skleněné korále svázané v zádu pentlí. Starší nosili na krku křížek, medailónek i pamětní peníz. V zimě oblékali na sebe „český kabátek“ se širokým límcem, ale bez „šustků“. V chladném počasí šlyli na „táč“ kryli si vlasy jednoduchým čepcem, a přehodili přes ně vyšívanou „zábalku“ plachetku, která se překládala v půli a vázala pod bradou. Ve všední dny chodili ženy „jen tak“ v jedné sukni „kanafasce“ nebo „tištěnce“ v „jupce“ nebo jen v „košíli“ bez krejzlíků, s hrubým podolkem z domácího plátna; na hlavě šátek na pokos, uvázaný buď na bosko, a v pantoflích. V neděli do kostela nosili v ruce vdané „nebeklice“ a děvčata bílé šátky z jemného plátna, bohatě vyšívané, každý

rok jinak.

Muži nosili košile, vyšíváné na širokém přehnutém límci a v zápěstí. Koženky žluté, bílé prošíváné pod kolena, bílé punčochy, střevice zdobené mosaznou přeskou, v zimě ve vysokých botách. Koženky přidržovali opaskem, vyšívaným pavím peřím a v něm mívaly uschované peníze. Vesta „bruslek“ bývala tmavé barvy s výšivkou, zdobeny byli velikými, kovovými, kulatými knoflíky. Kožichy nosili beráncí, na zádech pestře vyšíváné květy, jenž byl buď dlouhý, nebo jen krátký kožíšek. Na hlavě buď „vydrovku“ s pentličkami, mládenci malé kloboučky s květy, nebo kulatou „pangrotku“ lemovanou černým beránkem. V ruce nezbytnou hůl „břínkovku“. V létě chodili jen v košili, sekáči o žních v modrých podvlékačkách a v slamáku. Z tohoto stručně vypsáného popisu, můžeme si představit krásu původního selského kroje.

Lidé žili zde patriarchálně, byli snášenliví, nenároční, tehdy nebylo stran aby ho rozešťvalo, jako je tomu nyní, kdy každá strana chce mít na vrchu, vládnouti a v poslední době to jedna korunovala. Tehdy všechny na vesnici tížila robota, ačkoliv rozhovíctí si nemohli na ní naříkat byla zde snesitelnější než kde jinde. A přece to nebyla žádná svoboda; stále nad nima visel Damoklův meč. Nebyla osobní svoboda, stěhovati se jinam, také chtěl-li se mládenec ženiti, musel prositi pána za povolení a to draze zaplatit, a byl-li v nemilosti u pána a drába, bledě to dopadlo. Ale horší bylo že nevěsta musela před svatbou dovésti na zámek „čechelné“, a byla li hezká vracela se domů určitě bez věnce. Toho někteří využívali, říkalo se tomu „in primae noctis“ t. j. „právo prvé noci“. Mládenci před odvodem utíkali do lesů, a když se nemohl vyplatit, aby se za jeho peníze našel jiný, a nebyl-li majetníkem gruntu bylo sním zle, chytily ho na vojnu, kde se dříve sloužilo doživotně, pak 16 let, 12, 8 a na konec 3 léta. Z toho důvodu předávali tatíci dosti brzo své statky synům, a vymíňovali si jen výměnek. Často se stalo že na to zle doplatil, zvláště tam kde bývala snacha zlá a syn pod „pantoflem“.

Často i pro nerozvážné slovo přísně trestaly. Tak soused Zadrobílek z Bylan roku 1670 o Barborském trhu v Chrudimi si trochu přihnul, přebral a řekl: „O kluci sakramenští měštankovití, nejste než šelmy. Vy chodíte si pěkně, a my (poddaní) děláme a nemůžeme nic mít. Kdybyste raději dluhy platili“ a na konec: „Má jedna svině více platí než 5 měšťanů“. Když se to Chrudimští dozvěděli, žádali městský magistrát v Heřmanově Městci, aby jejich poddaný Zadrobílek byl přísně potrestán, což se stalo.

Hůře pochodil kočský sedlák Budínský, který řekl když Chrudiští psali do Kočího o 3 klisny „což nám dělají ti kabátníci“. Za to slovo byl potrestán pokutou 100 kop gr. A dokud nezaplatí bude seděti v šatlavě. A kde by je chudák vzal a tak seděl $\frac{1}{2}$ roku ve vězení, až na prosby své ženy a přímluvu chrudimských kněží byl propuštěn ale musel zaplatit 50 kop gr. Ostatní mu sleveno, a pohroženo že kdyby ve zlém vzpomínal sousedům kteří na něj svědčili že bude přísně potrestán.

Vrchnost měla na poddané moc a veškeré právo, nejen že je trestali, pokutami, vězením, dřevěným oslem atd. činili si také právo i nad jejich soukromným životem a nařizovali rychtáři, aby se v noci přesvědčoval po domech a zkoušce poctivého spaní. Tu se často stalo že našli děvečku a pantátou na palandě, nebo panimámu s čeledínem v posteli. I

tehdy panoval „bachšiš“ a kdo dobře zaplatil, nestalo se mu nic, ale hůře bylo když nic neměli, byli přísně trestáni.

Odznakem rychtářské moci bylo „právo“ jež bylo upleteno z hovězích šlach, a neúcta k němu byla trestána, lehčí provinilce zavírali do „šupky“ ta byla zde v obec. domku č. 13. Kde byl rychtář dobrák a cítil s lidem, měl zle u vrchnosti, a kde byl sketa, zrádce, toho obyvatelstvo nenávidělo.

Slavná pouť koná se tu 29. června na svátek Petra a Pavla. Jelikož je současně pouť i v Kostelci u Heřmanova Městce provedl se kompromis, že jeden rok se koná pouť 29. června a příští rok tu neděli po něm; obě vsi jsou s tím spokojeni. Dopoledne byla slavná mše, odpoledne požehnání a pak taneční zábava. Farář byl na obědě u některého sedláka, kostelník, ministrant v hospodě a varhaník buď u sedláka nebo v hospodě.

Posvícení koná se 12. září na Jméno P. Marie. V neděli slavná mše, odpoledne požehnání, v pondělí „rekvie“ za zemřelé zdejší osadníci. „Regenschori“ varhaník Qvido Havlasa, hudební skladatel, jež byl zároveň kapelníkem měst. hudby dobře sešrané, měl dobře secvičený kostelní sbory v němž vynikala sl. Hertíková, sopránistka, a z ochoty kand. Právník V. Minařík, tenorista, nevlastní syn zdejšího rodáka Boh. Stejskala, který si vzal jeho matku V. Minaříkovou vdovu, jež měla v Heřmanově Městci v Kostelecké ulici restauraci, smíšený obchod a parní vanové lázně.

Strava na venkově byla prostá, jednoduchá. Jedl se samožitný chutný chléb, né takové svinstvo jako se dnes vyrábí. Pekl se na 17 dní a byl stále vláčný, k němu se dával sýr, tvaroh, máslo, homolky, sádlo někdy i uzené a zapíjelo se mlékem nebo podmáslím. K svačině byl chléb se sýrem, tvarohem apod. k zapití čistá. V poledne polévka, brambory, něco z mouky, v neděli kousek vepřového se zelím, nebo z drůbeže. K večeři brambory na loupáčku sedlé mléko, podmáslí, v neděli buchty nebo dolky. O posvícení pekli se housky, věnce, koláče. Dříve se ráno dělala polévka zapraženka, někde bylo jen mléko, později se vařila káva či „culifinda“. Ovšem že tomu tak všude nebylo, někde se odbyli všeliak. Hospodář jidal s čeledí za jedním stolem a to samé jídlo, později jidal sám stranou a měl něco lepšího. Před jídlem se konala modlitba a po jídle se muselo poděkovat. Stůl byl posvátným místem, a nic se na něm nesmělo špatného konat a při ohni se dbalo, aby byl nejdříve z domu vyneseno.

Polévky bývali mléčné, masové, s krupicí, nudlemi apod., o zabijačce „prdelová“, oukrop s česnekem, žebráčková, skřivánčí, čočková, hrachová, „...“ , z tvrdého rozvařeného chleba, „psovská“ ze zbylých bramborů od předešlého dne, „zapaženka“ s jíškou ve vodě vařenou, „hladká Ančka“ s kyselou smetanou a vejci, „patoková“ ze zvětralého piva, vajec a chleba. Za předkrm bývaly brambory, luštěniny, moučníky. Bramborům se říkalo „hladové jídlo“, někde byly „kundrofály“, velké knedlíky s cibulkou.

Do jáhel dávaly se sušené švestky, v létě houby „rejzovec“, „kocmánka“. Z pečiva : buchty, lívance, vdolky, metýnky, koblihy, boží milosti aj. Za pití sloužila voda, mléko, podmáslí, pivo, čistá kořalka „...“ „košilatá“ , „zednická“ marašť „ode zdi ke zdi“. Víno se pilo málo. Ženské si dopřály rosolky: hrušková, kmínka, anýzka, punčová, borovička, alaš,

balšánek, čerta, hořká, jalovcová, vanilková aj.

Dožínkovou pořádal obyčejně dvůr. Někdy mládež stavěla „máje“ a z toho bývaly mrzutosti mezi děvčaty, každá hleděla jak rovnou má břízku, byla-li špatná, odnesl to milenec. V zimě se konaly maškary, zvláště židi zle řádili v kuchyni, kam přišli, vše vzali, co tam bylo, do pytle a v hospodě se o to dělili. Ženy rvaly „hrachovce“, aby měly podklad pod husu. Někdy zajely i do Heřmanova Městce. Bály zde byly jedinečné, sál vydekorován. Hrála tu hudba vojenská, heřmanoměstecká, ostrostřelecká z Chrudimě, morašická aj. Trvaly až do rána. Ráno se chodilo po statcích, kde byli muzikanti vyčastováni kávou, jídlem a obyčejně to skončilo ve dvoře, kde kapelník byl tak zmožen, že sotva zahrál koním, padl a nevěděl o sobě. Vytrvalými tanečnicemi byly stará Šulcka, Valentová, Holečková aj. Těm se málokdo vyrovnal.

Tančil se: Bavorák, Klatovák, Dupák, Furiant, Hulán, Hoblovák, Kanafaska, Kucmoch, Mysliveček, Sedlák, skočná, šlapák, šotyš. O jednom posvícení v pondělí přišel sem devadesátiletý děda K. z Heřmanova Městce, dal si zahrát šotyš, který si zatancoval s osmdesátipětiletou stařenkou H. z Rozhovic. Každý je se zájmem pozoroval, jak jim to šlo, po tanci sebral děda babičku, odvedl ji k, a dal ji štamprli kmínky, bylo haló v hospodě.

O muzikách sedávala stará Gutka v síni a prodávala cukroví, laciné dorty apod.. které mládenci kupovali děvčatům, když se šli ochladit ven, ale tu se nesměli dlouho zdržet, neb mámy koukaly jako čert, kam se děvče podělo. Tehdy byly děvčata drženy zkrátka, a jak se některá zdržela déle venku, už na ni křičela: „Máři, pojď domu, já ti dám lundat!“.....venků a doma k tomu dostala ještě herdu do zad. Dnešní kluci jsou na tom lepší, ale některé děvče často na to doplatí. Ale v dnešní době nejni o maličkosti zle, nebere se to tak na váhu. Kluci si chtějí zašpásovat, inu mládí je mládí.

Křtiny a zvláště selské svatby konaly se zde s velkou okázalostí, jelo se na několika kočárech, házely se koláče, a ani Na koních nescházelo. Na konec se jim zatáhla brána a večer se tančilo.

O svobodném pohřbu bylo zvykem, že se po pohřbu tančilo. Jednou se stalo, že sem přišla mladá vdova J., které nedávno zemřel starý muž. Byla hezká a mladá a z donucení vzítí bez lásky starého muže, se kterým nic dobrého nezažila. O pohřbu, když pantátu vynášeli a když ho dávali do hrobu, lkala, lomila rukama, až to srdce rvalo. Když se tu objevila, byla hned v kole a řekla: „Mrtvý s mrtvými, živý se živými. Můj mužíček ten tam, mé nožičky sem tam.“ Lidé ji toho nezazlívali, po roce se vdala znova, aby užila, co zameškala.

V zimě jezdívalo se po cestě od kostela dolů ke kovárně. Cesta se polívala vodou, aby byla kluzká, a když byla dostatečně připravená, sestavil se nahoře vlak. Sedlo se na bobek, jeden držel druhého v pase. První dělal kotel. To byl obyčejný vlak. Byli-li v tom děvčata, říkalo se tomu smíšený vlak. Jeden zapískal a vlak se dal do pohybu, často uprostřed záhybu se roztrhl a vše se válelo ve sněhu. Jednou si tu zlomila slečna Stáňa, dcera majora, která zde byla na návštěvě u Stejskalů, nohu. Hned ji odvezli, a... ji ošetřil. Nebylo to zlé a o pouti už tancovala. Nebezpečná zatáčka byla na rohu mezi kovárnou a hospodou.

O jednom bále šel k ránu basista R. z Morašic domů. Chtěl si nadejít, nahoru ke

Kubelkově brance se dostal šťastně, ale že měl řádně nakoupeno, nějak se zaškobrtal, smekl se a padl na basu, po které sjel až ke kovárně. Basa tomu nechtěla rozumět, měla toho asi také dost, a praskla. Basistovi nezbývalo nic jiného, než zanést basu k truhlářido židovské ulice v Heřmanově Městci, aby mu ji sklížil a opravil. Dlouho se mu smáli, jakou měl lacinou jízdu. Staří na to nadávali, neboť když šli z hospody, často tu upadli, a posypávali to popelem. Ten se smetl, polilo znovu. Mrzutostí a výprasku bylo dosti.

O posvícení a pouti přijížděly sem kolotoč, střelnice a houpačky. Někdy sem zavítal kouzelník Kellner, panoráma, zvláště oblíbené zde bylo loutkové divadlo Kopeckého. Ten měl stále plno. Někdy zavítala sem i část Kludského cirkusu a o komedianty a cikány nebylo taky nouze. Jednou zde měli svatbu, která se konala při silnici k Lukavci. Nevěsta byla vyšňořená jako princezna. Slušelo jí to v červených šatech, i muzika nescházela. Veselí trvalo dlouho do noci.

Roku 1899, když 30. dubna pálily se čarodějnice, tu přistrojili jsme panáka do šatů a pověsili na šibenici. To představovalo Žida Hilsnera, který zabil v Polné devatenáctiletou dívku Anežku Hrůzovou z Věžniček, a upálili ho. Pálení se konalo na křižovatce silnice k Heřmanovu Městci. Tehdy byl lid hrozně rozčilen. Řeklo se, že krev nevinné křesťanské dívky se dává do macesu. Když mě je u Baerů nabízeli, nevzal jsem si je, v domnění, že tmavé skvrny (připálenina) je krev. Smáli se mně. Tehdá se zpívalo:“Nekupujte od Žida cukr, kafe, mouku, zabili v Polné modrookou holku.“

Když byla postavená dráha, říkalo se lokomotivě „kafemlejnek“, „hukálek“, protože kotel byl celý zakryt, což vypadalo jako bedna, na komínu bylo obložení jako hrnec. Stroje pro lokálku byly slabé a vyráběny ve Florisdorfě u Vídně. Když bylo větší zatížení, nemohla stoupání mezi Klešicemi a silnicí k Lukavci zmoci, supěla, jela pomalu a někdy i zastavila. Kluci slezli, že budou tlačit, ale zle se potázali. Slepý harmonikář R. Vápeník, kartáčník bydlící v obecním domku č. 13, složil o tom legrační písničku:

„Jede rychlovlak od Klešic,
táhne vozy do Rozhovic,
v Bylanech to prostojí,
v Markovicích o zastávku nestojí.
Když do Chrudimě přijede,
hned nazpátek šibuje,
strká vozy sem tam dál,
člověk by se tomu s chutí smál.
Jeden švec z Městce s ním závodil,
v Bylanech ho předhoni,
v Chrudimi u Kučerů (zájezdni hostinec)
byl tam dříve než vlak o hodinu.“

Veršů bylo více, ale už se na ně nepamatuji. Vápeník byl dobrý harmonikář a ladič pian. Často byl zván na večírky, svatby aj. široko daleko.

Probíhaly ještě jiné anekdoty o lokálce. Jednou šel rozhovický občan J. K. Přistoupí k oknu, kouká ven a povážlivě kroutí hlavou. Když vešel průvodčí, takto veselá kopa ptá se ho K.: „Prosím vás, pane konduktér, jak je to možné, že dnes lokálka tak rychle jede?“ Ten mu odpověděl: „Porouchala se nám lokomotiva, tak jsme zapřáhli koně od Jirásků, když tahají „opičárnu s kosákama“ tak proč by nemohli táhnout vlak, a vidíte, jde to.“ Opičárna se říkalo stěhovacímu vozu, v kterém jezdili blázniví kosáci na posvícení do Kočího. Kosové byli legrační spolek chrudimský, a firma J. Jirásek byl zasilatelský závod.

Do vsi přicházeli podomní obchodníci, sklínkaři, dráteníci, bosňáci, jezdili vápeníci s vápnem, kolomazníci aj. S plátnem chodila oblíbená zde plátenice A. Štupanová ze Svítkova. Ta mimo plátna, kanafasy, nosila i zázračný balzám, který léčil vše a vyráběl ho Dašický farář pod názvem „Vademecum“. Byl po jeden až pět K. Po vsi chodil bláznivý chudý Žid zvaný „Jaroušek s ...“, nosil ho v pytli přes ramena. Děti na něj pokřikovaly: „Žide, čert pro tebe přijde!“ Ten se rozzlobil a praštil pytlem po dětech. Bohatí Židé to neradi viděli, chtěli ho zaopatřit, ale on na to nedal a chodil s pytlem po světě dál. Přicházeli sem brusíci, brousili nože, břitvy a spravovali deštníky. Přicházel i popelář, který sháněl popel pro mydláře. Za větel popela dával čtvrtku mýdla. Tehdy se topilo na venkově dřívím a popel z něho se hodil pro mydláře. Hokynáře a hokyně kupovali po vsi máslo, tvaroh, mléko a odváželi do měst.

Sadaři koupili třešně u panského pole i u Stejskalů. Zvláště výtečné byly chrupky zvané karlata, jež rostly při silnici v místech dnešního nového hřbitova. Byly velké, sladké a dužnaté. Stromy dnes už vyhynuly. Sadaři je pozorně otrhali, dali do košů a večer odvezli na dráhu. Druhý den ráno už byly v Praze a Vídni a spotřebitel koupil čerstvé zboží a ne jak je tomu dnes, že nejdříve musí do sběrný, odtud do obchodů a kupující dostane zboží pomačkané, napolo shnilé a velkoobchod zelenina na tom vydělává velké peníze.

V Rozhovících byla jen jedna hospoda, obchod žádný. Ten obstarávali podomní obchodníci. Když v roce 1889 otec ujal se hospody v čísle 31 na žádost občanstva zřídil si obchod. Krámek byl v levém rohu sálu, byla to prkny ohrazená místnost. Jelikož obchod šel dobře, pomýšlel otec zařídit samostatný obchod. Vlastník hospody J. Petrůň se vrátil z vojny a chtěl převzít hostinec. Kudrnka se nabídl, že postaví u křižovatky za dvorem na svém poli velký zájezdní hostinec i s obchodem. Plány měl už hotové, ale otec do toho neměl chuti, a postavil spolu se Stejskalem č. 38 na jeho zahradě obchod s menším hostincem. Kudrnkovy myšlenky se ujal Jelen v Čepí a postavil takový hostinec, ale v malém měřítku.

V rozhovické krčmě scházeli se večer sousedé na kus řeči. Krčmář zvaný „cejkal“ trůnil ve svém „.....“ a naléval pivo do pulitrů, tupláků či hučáků, do dřevěných korbílků a o zahradních slavnostech do smoláčků. Za otce měl každý stálý host svůj pulitr buď s jeho známkou, a žádný jiný ho nesměl použít. Kudrnka „šporcman“ měl pulitr s obrazem cyklisty. Dříve na šenkýře dohlíželi rychtář s konšely, jaké je pivo, a to někdy až moc přísně. Jakost piva se zkoušela takto: Vylil se plecháč piva na lavici a do té louže si sedl majitel zdravých koženek a když se přilepil a nedal od lavice odtrhnout, bylo pivo dobré, ale bryndalové bylo

zlé, když se soused lehce odlepil od lavice. V dnešní bryndě by mohl seděti rok a ještě by se nepřilepil. Pivo se smělo prodávati jen za stanovenou cenu.

V šenkovně bylo plno kouře, kouřivalo se z dýmek, dřevěných, porculánových a Hodně se šňupalo, hlavně faráři a kantoři, také cigára kouřili. K zakousnutí měl šenkýř suché buřty, někteří sousedé si přinášeli homolky. Ku konce každého roku pořádal otec „rybí hody“. Stálý host „štamgast“ dostal zdarma dvě porce ryby a jeden litr piva, jiní jednu porce ryby a půl litru piva. Přitom hrála hudba „sextet“, který řídil Bohumil Stejskal, hrál v něm Dostál, Novák, Podolský aj.

Venku se koulelo v kuželky, do sedmi, do devíti aj. Bylo při tom křiku dosti, někdy i hádky. V lokále se hrály karty, jimž se říkalo „třicet dva loupežníků“, „modlitbičky o 32 listech“. Hrál se mariáš ve třech, čtyřech, tuplovaný, jednoduchý, s celou parádou, krejcarový, tronikový, darda, ferbl, filky,...aj. O kibice, kteří byli nenáviděni nebylo zle. Hráči, kteří prohráli, byli mrzuti.

Pro některé hosty chodívala si žena, aby si odvedla domů svého „obžundu, camrala, nedopitu“ a z toho byla domácí válka, o těch se říkalo, že jsou pod pantoflem. Hodně dlužníků bývalo psáno na černé tabuli, která visela v šenkýši. Hoši si pomáhali k penězům, že tatíkovi vzali obilí, udělali tchoře a prodali, aby měli peníze na útratu.

Zdejší honitba byla pronajata knížeti Kinskému. Na podzimní hony bývali zváni rozhovští sedláci, ale chodívali jen Petráň a Stejskal. Štěpánech, ač byl zván, nikdy se jich nezúčastnil. Jeho vášní bylo pytláctví, nikoli pro zvěř, tu nikdy domů nenosil, ale pro svou radost, že mohl pozlobit hajné ... a Jeřábka. Jeho partneři byli Kavka a Stejskal – Just. Jednoho večera bili stíhání Jeřábkem, který je nepoznal, a křičel na ně: „Stůj nebo střelím“. Kavka se obrátil a řekl: „Ty stůj, tebe žádný nehoní“ a pelášil za ostatními.

Na podzim v neděli bývali hony na zajíce na koni. Nejdříve se dostavili podkoní, psovoda, kteří na křížovatce sesedli. za nedlouho přijela šlechta na kočárech a přesedla na koně. Psovoda pustil psy, a ti vidouce zajíce pustili se za ním a šlechta je následovala, až zajíce uhonili. Někdy se zajíc schoval pod mostek, kam psi nemohli, a tu bylo naší starostí dostat zajíce ven a když se to nepovedlo, zajíc tam zahynul.

Dlouho se hospodařilo po staru, úhořilo se. Hojně se také pěstovali ovocné stromy a včelařilo se. Svěstky se na podzim sušily a vařili z nich povidla. taková sušička se dlouho udržela na zahradě p. Stejskala č. 20 kde se sušilo a vařilo po několik dní a nocí. Z jablek se sušili „křížaly“. Peníze se počítali na kopy, groše, dénary, penízky, později na rýnské, tolary, dukáty, zlaté a na koruny. Kopy byli dvoje české a míšenské, které platili polovinu českých. Ceny v různých dobách se měnili. Pole se měřili na provazce, pruty, lány, strychy, sáhy, stopy, lokte, palce, čárky, korce. Míry tekuté: vědro, máz, pinta, žejdlík a vážilo se na libry a loty. Pak zavedeny metrické míry a kg. V starých dobách se počítali hodiny jinak nežli dnes. I hodina byla po západu slunce, a to bylo nestejné, dle roční doby.

Panovalo hodně pověr a věřilo se i na „světýlka“ o nichž se věřilo že jsou to dušičky nekřtěných dětí. Takové světýlka se na podzim objevovali s večerem na polích ke Dřenicům, které poskakovali sem tam. Jako děti věřili jsme tomu, a za tím to byly zemské výpary, byla

tam mokřina.

Rozhovice mohli být pyšní na svou čarodějnici. Na Doubravě byla žena o níž se povídalo, že umí také čarovat. Měla jalové krávy, a přes to nestačila stloukat, a vozit máslo a tvaroh do města na prodej. Jednou ji při čarodějnických manipulacích přistihla jí nepřející sousedka. Ta to nemohla vydržet, a hned za tepla to rozhlásila po vsi, že na vlastní oči viděla, jak sousedka po svědnici, plachetku a při tom cosi četla z velké čarodějné knihy. Aškoliv četla hlasitě sousedka jí nerozuměla, poněvadž se v kouzelnické řeči nevyznala.

Když se to čarodějnice dozvěděla, co o ní sousedka nakleветila, podala na ní žalobu pro utržků na cti, ač mohla ji pomocí čerta jinak potrestat. Jak se pře skončila o tom by mohli říci soudní archivy. Mstivá sousedka si po odbytí trestu, více na sousedkū, čarodějnici netroufla, a zašla chuť na další pomluvy.

Počátkem 18. století byl v Bylanech hostinský Matěj Beran. byl to silák. Když se o něm dozvěděl roku 1721 hrabě Špork, pozval si ho do zámku do Heřmanova Městce. Tam byl právě návštěvou cizinec, který se chlubil, že má sluhu siláka jehož žádný nepřemůže. Špork chtěje jíti nějakou legraci, vsadil se s cizincem, že má také siláka, který ho přemůže. Pak uzavřel s chlubivým cizincem sázku. Špork si zavolal Berana a slíbil mu v případě úrazu, že se o něj i jeho rodinu postará, a mimo to že mu dá pozemek. Beranovi se podařilo cizince přemoci, a Špork radostí nad jeho výkonem a vyhranou sázkou, dal mu 6¹/₂ korce pole od rozhovického dvora. Zápis o tom chová Kučera z Třebířich.

Dříve se v Rozhovicích nehráli divadla, a zábavné večery, kabarety z ochoty obstarával John z Heřmanova Městce s několika kolegy. Zpívalo se, dávali kuplety a provádělo eskamatérství. Bylo vždy plno. Později se utvořil zde divadelní kroužek a hrávali často divadlo. Jednou sehráli operetku „Dražba na nevěstu“. Hudební doprovod z ochoty obstarali zdejší hudebníci i ochotníci z okolí, dirigoval učitel Skála z Jezbořic. Režii měl Mánek Stejskal, Mařenku hrála po hostinsku slečna Štěpánková ze Dřenic. Zdejší divadla byli vždy dobře sehraná, herci ochotníci byli dobré síly a za vedení Václava Holečka a Mánka Stejskala byl vždy úspěch zaručen.

V neděli konala se odpoledne pobožnost „Křížová cesta“ kterou konal František Stejskal čp. 38; kterému jsme říkali „rozhovický farář“ ovšem potají. Byl to nábožný dobrý člověk, ale cítil by se třeba tím uražený. O „prosebných dnech“ vodil procesí ke „Křížku na státní silnici za Novým dvorem. V předu šel chlapec s křížkem, pak mládež, nešeny kostelní korouhve, dříve nošena družičkami socha Pany Marie, pak šel předříkávač Stejskal, a za ním následovalo obecnstvo. Tak bylo před světovou válkou kol roku 1905.

I zde zachovali se některé zvláštní výrazy jako jinde. Bafčiti = kouřiti, nabančiti = natlouci, bečet = plakat, brak = špatná věc, cajmrsk = výprask, camrati = hloupě mluvit, capouch, canda = nepořádná žena líná, cucha = rozcuchaná žena, čachr = pokoutní obchod, fagan = neposlušné dítě, fíflena = parádívá žena, čuchajda = klepna, hnípati = spáti, hukálka = žena která vše poví, chcanda = malé děvče, kecat = hloupě mluvit, klábosit = ledacos povídat, kdy je napilý, merčiti = něco poznat, morous = škarohlíd, nekňuba = člověk nešikovný lhostejný, ocmrdovat = obcházet, trajda = toulavá žena, vařbuchta = hloupý člověk,

vejškrabek = nejmladší dítě, žába = mladé drzé děvče, žežle, žejžle = slabé štíhlé děvče; žvejkat = hloupě mluvit.

Kol roku 1900 byla obec rozčlena nad činem Václava Kočího, čehož by si dnes nikdo nevšiml. Chtěl se oženit, a poněvadž jeho vyvolená Božena Hájková z Dvakačovic bala evangelička, přestoupil také sám na evangelickou víru. To mu měli lidé za zlé. Ale paní byla velice milá a příjemná, tak že si záhy získala přízeň. Na vše se zapomělo a bylo dobře.

Jako všude tak i v Rozhovicích bylo hodně stejných jmen a rozeznávali se různými přívlastkem. Petrůň Václav č. 11 znám „pulmistr, starosta“, Petrůň Vincenc číslo 31 „krčmář“. Kubelka Josef č. 1 „pulmistr od vody“, Kubelka Příhada č. 24, Kubelka s „kopce“ č. 18, Kubelka ze „zahrady“ č. 37, Kubelka č. 28 zván „Kubelíček“ protože byl maličký, Stejskal z „hůry“ č. 20, Stejskal „skopečka“ č. 38, Stejskal Just č. 23, Dostál „muzikant“ č. 2, Dostál z „chaloupek“ č. 40, Novák „kolář“ č. 54, Novák „muzikant“ č. 53, Novák chalupník č. 17, Novák s kopce č. 24, Vápeník s kopečka č. 10, Vápeník ode zdi č. 44, Vápeník kupec č. 34, Vápeník harmonikář slepec č. 13, Pavlík ponocný č. 9, Pavlík kočí č. , Kudrnka „športsman“ č. 7.

Roku 1908 byly pořádány v Rozhovicích „trakařové dostihy“. Start byl na silnici u cesty k Doubravě a cíl byl na křižovatce za dvorem. První v cíli byl František Málek a zůstal vítězem. Nehodu měl Valenta, tomu se rozsypalo kolečko. Dostihy ukončeny koncertem heřmanoměstecké hudby, řízené hudebním skladatelem A. Havlasem na Novákovy zahradě č. 17. Slavnost se vydařila, byla nádherná neděle.

Smutný případ vyskytl se v Rozhovicích roku 1934. Paní Nováková měla zde malé hospodářství. Ještě za života svého otce, opustil její syn František obec a republiku a odjel do Jugoslávie, kde vstoupil do poddůstojnické námořní školy. Smrtí svého otce zkržičeny byly jeho životní plány a musel se vrátit do své rodné obce hospodařit s matkou. Když opouštěl svůj domov, úřady ihned se postaraly, aby pozbyl československé příslušnosti, a tak syn české matky který rostl na české hroudě, ač mlád, ustaraný, prošeďivělý, matka uplakaná – přes běhání od úřadu k úřadu nemůže se dovolati domovského práva. Zatím co 1.700 utečenců, zkrachovalých socialistickýchvůdců a jich náhončích z Německa u nás s přespřílišnou rychlostí dostalo ochotně domov, a bylo o ně dobře postaráno, nemohl syn české vlasti dostati domovského práva – nemá domova...(Vychodočes. Rozhled č. 4 ročník IV. Z 23. ledna 1934, „Syn bez vlasti a domova“)

Janu Adámkovi, šafáři rozhovického dvora, podařilo se po dlouhých pokusech a opravách sestavit stroj na vázání slámy. 28. dubna 1903 konal se se strojem první veřejná zkouška, ku které pozváni četní odborníci. Úsudek zněl že se stroj v praxi osvědčí a že připojením k parní nebo žentourové mlátičce stačí všchnu slámu do pravidelných otýpek všchnu slámu svazovati, a kdyby sem tam i nějakou malou vadu vykazoval, že se podaří dovednému strojníku, ty malé vady odstranit a že celé zařízení stroje svědčí o důmyslu vynálezce.

Vazač vyniká hlavně tím, že namlácenou slámu sváže do slaměných povřísel, a kterých byly snopy vázány, nebo do povřísel provázkových s knoflíkem do kterých se snopy

těž vážou, takže nenastane výloha za provazy, jako u jiných lisů.

Vazač pohltí lehko namlácenou slámu, v otýpkách, rozdělí a obslouží jej při prostředním mlácení 1 a při plném mlácení 2 dělníci, takže jeden navléká povřísla a druhý pouze váže uzel u povřísla, ostatní si stroj zařídí sám. Vazač lisuje slámu buď do jednoho nebo do dvou povřísel, takže otep je buď jednou nebo dvakrát převázaná a váží asi 9 kg, takže jeden dělník lehce vládne otýpkou. Vazač postaví se před mlátičku, by sláma z vytrásadel padala do něho a spojí se řemenem na hřídel vytrásadla, takže mlátičce ani lokomobile nedělá obtíž, lehkým svým chodem. Stroj je upraven k 8 koňské mlátičce, a zaujme malé místo, je 2 m dlouhý a 1.60 m široký. Cena stroje bude levná a patenty rakouský i německý, byli na prodej.

Ve středu dne 6. srpna 1924 dopoledne konal se pohřeb desátníka pilota čsl. armády Jana Valenty, býv. předsedy zdejšího sdružení republikánského dorostu; jež želi jeho tak tragické smrti.

Některé Rozhovické rodiny

Jedním zasloužilým občanem rozhovickým jest p. *Václav Petrář*. Narozen 14. února 1850 a zemřel 8. ledna 1924 v stáří 74 let, po delší nemoci. Byl vzorným rolníkem a neuzavíral se žádnému pokroku. Svůj statek zvelebil moderně a vzorně ho vedl, byl praktickým a zkušeným hospodářem. Petrář byl dlouholetým starostou v obci, byl zakladatelem a velitelem hasičského sboru po 40 let. A po převratu v roce 1918, byl náměstkem starosty v Chrudimské župní hasičské jednotě. Od 15. listopadu 1887 byl členem okresního zastupitelstva, a od 15. června 1887 až do 26. listopadu 1919 členem okresního výboru, kdy ustanovena okresní správní komise. Byl dlouholetým členem říditelství Hospodářského družstva a Hospodářské záložny. Jako okresní činovník staral se o to, aby lokální dráha Chrudim – Heřm. Městec vedla na Rozhovice a podporoval i hnutí elektrárenské. Známa byla jeho působnost v Hospodářském spolku, i v kuratoriích hospodářských škol. K jeho cestám na komise, pojí se celá řada anekdotických příhod plných humorů. Zasedal též ve výboru pardubického cukrovaru, kde zastával se vždy rolnických zájmů.

Pochován 11. ledna 1924 v 10 hod. dopoledne na místním hřbitově u kostela sv.

Petra a Pavla, za velké účasti spolků, korporací a občanstva. Ve válečných létech podporoval každého, což mu chrudimští nikdy nezapomenou.

Běh jeho života nebyl klidný. Oženil se roku 1869 s Annou Stejskalovou nar. 18. 8. 1850. Zemřela 3. 3. 1926. Sní měl 1 syna a 3 dcery. Nejstarší dcera Marie nar. 17. 8. 1882, zemřela v mladém věku 15 let 23. 4. 1897. Syn Václav nar. 21. 2. 1886 zemřel 1. 2. 1922. Tento nebohý syn Vašíček, byl po celý svůj život nešťastný. Neopatrností chůvy, spadl Venouš na zem. Chůva se bála pokárání, doma nic neřekla a to mělo pak zlé následky a když se na to přišlo bylo již pozdě, lékař už nemohl pomoci; Venouš měl celé tělo ochrnuté a špatně mluvil. Na konec se nešťastně zamiloval do Franči Kubelkové, ale ona nechtěla o tom slyšet a Venouš byl nešťastný. Když jeho stav se horšil dali ho do knížecí nemocnice v Heřmanově Městci, kde mu ošetřovatelky jeptišky posložili při smrti, vlídně sním zacházeli a těšily že se uzdraví. Pohřeb měl slavný, hodně družiček a mládenců, spoustu kytic a věnců.

Rodiče Petraňovy neztráceli mysl, zbyla jim dcera Anežka, nar. 19. 1. 1892. Ta byla jejich nadějí a byla vzorně vychovaná. V Hostinném byla v ústavě by se naučila němčině. Roku 1911 provdala se za velkoobchodníka V. Mrázka do Pardubic, s kterým měla syna Venouše. Ten si vzal za manželku dceru ředitele cukrovarů Veberlaka, Alenu s níž měl dcery Vendulků a Michalu. Anežka pátrala po tom, že prý rod pochází ze šlechtického rodu Petráň z trubu; což je mylné domění.

Dalším významným občanem byl

MDr. Jan Kudrnka: Nar. 2. 9. 1866 a zemřel 1. 2. 1896. Byl výborným a oblíbeným lékařem v Heřmanově Městci. Byl pochován v Rozhovicích za velké účasti občanstva a Sokola jehož byl členem.

Z Rozhovic pocházel i výborný právník

JUDr. František Kočí jež měl za manželku M. Vondráčkovou z Chrudimě. Byl dlouho na hejtmanství (okres. Úřad) v Chrudimi a pak přesídlil do Prahy.

Valenta Josef nar. 25. 2. 1879. Studoval v Chrudimi a pak bohoslovecký seminář v Hradci Královém. Pak byl vysvěcen na kněze a primici měl 31. července 1904 v kostele sv. Petra a Pavla v Rozhovicích. Kaplanoval v německé osadě Teplice nad Metují. Mezi tamnějším obyvatelstvem byl oblíben. Z Broumova jsem ho několikrát navštívil.

Významnou osobou byl také

Stejskal Josef č. 20 nar. 16. 11. 1856 zemř. Ve stáří 76 let 12. 8. 1930. Za manželku měl Annu Stejskalovou nar. 1864 zemřelé v 60 letech v červenci 1922. Měli 4 děti Josefa nar. 7. 11. 1880, Emanuela nar. 22. 11. 1896, Marii nar. 19. 5. 1900 a Aninku zemřelou v mladém věku.

Tento rod byl nešťastný. Nejstarší syn Josef byl na vojně u trénu a rád si vypil a to jeho otci nebylo po chuti a myslil že by statek přivedl na buben. Tedy statek mu neodkázal a dostal ho druhý syn Manek. Josef se oženil, vzal si Julii Kramaříkovou z Bylan s níž měl děti Jiřinu, Marii a Františka. Bydlel dlouhý čas v garáži, kterou si upravil na byt. Zemřel 7. 9. 1951.

Statek převzal druhý syn Mánek. Měl vyšší hospodářskou školu. Divadelnímu ochotnickému kroužku dělal režiséra. Po jednom div. Představení, sedl si na okno do průvanu, aby se ochladil. To mělo zlé následky. Dostal horečky a v několika dnech zemřel a to 6. 3. 1920. Pohřeb měl slavný. Po jeho smrti připadl statek na jedinou dceru Marii. Byla to krasavice, blondýna, vyšší postavy, dobře urostlá. Měla známost se stavitelem začátečníkem synem zámeckého kastelána Mimrem z Heřmanova Městce. Když byl statek převeden začal Mimra prováděti stavby, ale na zedníci špatně dohlížel, a ti toho využítkovali; což muselo vést ke smutným koncům a na konec se dostal do rukou nesvědomitého advokáta J. Frýby z Pardubic.

5. listopadu 1928 byl u okresního soudu v Chrudimi vyvěšen dražební edikt, že 28. pros. 1928 v 9 hod. dop. bude se v síni č. 2 konati dražba nemovitosti usedlosti č. 20 v Rozhovicích, s domkem č. 21 stav. parc. 18 a 19 s pozemky: č. kat. 55, 56/1 zahrada, 56/2 pastva, 57 zahrada, 169, 177, 182/2 a 203 role, 204 pastva, 205 447 role, 448 pastva, 449, 473/1, 473/2 louka, 474, 480,483/1, 485 role, 492 cesta, 493 role, 507 cesta, 505/2 cesta nyní role, 157/2, 157/6, 268 496/2 role, 471 louka, 77 stav. parc. skladiště. Odhadní cena 716.332,65 Kč, nejnižší podání 477.555,10 Kč. Statek koupil p. Chládek, ale zase prohospodařen, a majitelem stal se JUDr. Frýba z Pardubic, a nájemci byli Bořický a Sedlák. Po roce 1945 přešel v držení J.Z.D. a ČČST.

Mimra zemřel a zůstala po něm manželka Maruška a dcera Miluše. Máňa se stala učitelkou ručních prací. Strýc se bál nejstaršího syna by statek nepropil, ale zeť ho přivedl na mizinu. Jistě by ho Pepa zachránil.

Klančík Josef vystudoval obchodní akademii v Chrudimi, stal se úředníkem Živnobanky, nějaký čas byl v Krakově, a na konec v Praze v revisním oddělení. Byl zručným kreslířem a malířem.

Kudrnka Josef č. 7 byl dobrým hospodářem a náruživým cyklistou. Nar. 4. 8. 1864, zemř. 23. 8. 1905. Za manželku měl Františku Bartoňovou nar. 29. 1. 1869, zemř. 11. 12. 1908, na tuberkulosu, kterou dostala od manžela. Měli děti: Josefa, Annu, Marii, Helenu, Jana, Karla a Františka.

Kubelka Josef č. 1 dobrý hospodář a kdysi starosta obce. Nar. 14. 3. 1854. Jeho manželka Anna Stejskalová nar. 21. 1. 1861. Jejich děti: Anna, Marie, Fanča, Matyllda, Vladislava. Anna nar. 13. 2. 1882, provdala se za Frant. Vápeníka č. 10 s níž měl děti: Jos. Jana, Miluši (*8. 10. 1913.) a Františka. Druhá dcera Marie nar. 3. 4. 1885 provdaná do Jedousova, Fanča nar. 14. 1. 1888 provdaná nešťastně za Chvojku a rozvedená, Matyllda nar. 26. 3. 1891 byla učitelkou a Vladislava nar. 31. 5. 1901 se provdala za Kudrnku Jana s kterým měla dcery Drahomíru a Libuši.

Štěpánek Jan č. 19 jeho manž. Štěpánková Marie, jejich děti: Marie, Rudolf, Anna, Jan, Josef, František, Břetislav a Alois.

Haisl František č. 26 měl za manželku Annu Kubelkovou a měl sní děti: Vincence, Annu, Rudolfa, Marii a Emilii

Haisl Josef č. 18 měl za manželku Karolínu Francovou a s ní děti: Boženu, Josefa a

Vincence.

Kubelka Josef č. 24 jeho manželka Marie Kubelková. Dítky: Anna provdaná za tov. Mistra ve Vídni, Cílina provdaná za řídicího učitele v Korutanech, Josef utopil se při koupání v Jeníkovcích, František zemřel na tuberkulosu, Marie zemř. 1963, Božena zemř. V mladistvém věku, Otilie provdaná za vrchního zahradníka ve Vídni.

Baer Otto č. 9 nar. 29. 7. 1861, jeho manželka Matylda Brumlová z Klatov nar. 10. 9. 1876 (†21.11.1938). jejich dítky: Robert *4. 12. 1899, oženil se s Hedvikou Pictum a odstěhoval se do Palestýny do Hertselyia (Hertsebjia). Dcera Marie nar. 4. 2. 1902 se provdala za továrníka O. Bergmanna z Liberce, za okupace byla dána do koncentráku a tam upálená, a syn Ing. Rudi nar. 16. 7. 1905 (†15.12.1927) se zastřelil na honě. Paní zemřela v chudobě v Pardubicích a na konec oslepla.

Kubelka František č. 18 nar. 13. 12. 1852 měl za manželku M. francovou nar. 1858, sní měl syna Josefa nar. 15. 7. 1883. Ten se oženil s Marií Sedlákovou nar. 4. 4. 1894, a měl sní dítky: Marii, Josefa a Annu.

Rody které nežily v Rozhovicích.

Tyto rody nežili v Rozhovicích, nebo jen krátkou dobu.

Rod Rozhovských z Krucemburka.

Je to staročeská rodina, která měla první sídlo v Krucemburku u Chotěboře. Později nabyla nevelkého ale výnosného statku v Rozhovicích a podle něho se pak zvala jejich erb popsán na str. 23.

Roku 1460 – 87 se tu vyskytuje Michálek z Krucemburku, který byl sousedem v Chrudimi a Rozhovice jsou nedaleko. Dále se v českých titulářích jmenuje roku 1534 Hendrych z Krucemburku, roku 1556 Petr z Krucemburku, roku 1557-1569 Brix z Krucemburku ale nejní jisté, jsou-li to jeho předky, ač je to možné, protože byl Michálek roku 1487 v Chrudimi. Roku 1572 je tu Hendrych z Krucemburka a na Rozhovicích a sním zároveň jmenován Václav Rozhovský z Krucemburku. Roku 1589 Václav mladší Rozhovský z Krucemburku. Roku 1505 žil v Chrudimi Viktor z Rozhovic. (A.P.X-37).

Ku konci 16. století žil rod v západních Čechách. Jan Rozhovský z Krucemburku, který s manželkou svou Kateřinou Rozvádovskou z Nešova zplodil syna Jana, který se oženil

s Ludmilou Příchovskou, a ta mu porodila syna Petra Rozhovského z Krucemburku. Ten měl za manželku Annu Elišku Bešínovou z Bečína a s ní společně koupili statek Kozly.

Na začátku 18. století žil František Mikuláš Rozhovský z Krucemburku, který měl statek Lukov na Prácheňsku a prodal jej roku 1737 Anně Kateřině z Khuen – Belasy. Okolo roku 1790 žili ještě jeho potomci v Čechách. (R.S.N.VII-471. Čes. Heraldika II-596)

Rozhovičtí rody v matrice města Švihova u Klatov. Švihovské matriky počínají se roku 1713 a farář František Zeman vypsál z nich některé zápisy čes. rodů, které byly chudé a ve složbách bohatších pánů, kde zastávaly místa vrchních správců a pod. Svou rodovou pýchu udržovaly, navzájem se brali za kmotry i svědky, takže nám bylo zachováno mnoho zajímavých zpráv o rodech a také o Rozhovickém z Krucemburku.

Roku 1735 byl 26. června oddán ve Švihově Jan Bernard Rozhovský z Krucemburku, pán statků Loučové nedaleko Švihova, s Josefou Františkou vdovou po Karlu Harnachu, roz. baronkou z Lub, paní na Malinci, v přítomnosti svědků: 1. Maxmiliána ryt. z Pomalu pána na valeticích u Sušic, služ. Frant. Harnachovi z Malince.

2. Josef hrab. z Klmena z Belassy a Lichtenberků.

Roku 1736 pokřtěn 15. a narozen 14. června Václav Jan Nepomucký, Maxmilián, syn Jana Bernarda Rozhovského z Kr. pána na Malinci a matky Jos. Františky rozené baronky z Lub. Kmotrem byl ml. pán Maxmilián z Harnochu, zastupující Václava hraběte z Klenového, pána na Petrovicích. Svědky byly: Ferd. Tunkl, svob. pán z Brníčka, pán Meškově a Ignácia paní Kašpara ryt. z Penteriedera, pána na statků Lužanském.

Roku 1740 pokřtěna je 6. června, nar. 4. června, Anna, Ludmila, Sofia dcera týchž rodičů. Kmotrou byla slečna Maria, Anna, dcera Václ. hraběte z Klenového a na Petrovicích, t. času král. krajského předního hejtmana v Plzeňském kraji. Svědky: 1. Sofia vdovou po zemř. Frant. Rozhovském býv. pánu na Loučově. 2. Ignácia choť ryt. Kašpara Pentenriedera pána na Lužanech. 3. Ferd. Zdenko Tunkl, svob. pán z Brníčka pán na Mečkově.

Roku 1738 dne 27. ledna pokřtěna a 26. ledna narozena Marie, Eleonora, Sofia dcera týchž rodičův. Kmotrou byla Eleonora Tunklová roz. Wallisová t. č. paní na Mečkově, a svědkyní: Sofia Rozhovská t. č. paní na Loučově.

Roku 1741 dne 16. srpna naroz. a pokřtěna Marie, Sofia, Ludmila, Maxmiliána, Johana Nepomuk. Rozhovská, dcera týchž rodičův. Kmotrou byla vdova po zemř. Frant. Rozhovským býv. pánů na Loučově a svědkové. 1.) Ludmila, dcera Josefa Morella z Letín, bydlící v Příbrami. 2.) mladý pán Maxmilián z Harnachu syn po zemř. Karlu z Harnachu býv. pánů na Malinci.

Roku 1744 dne 15. prosince nar. a 16. prosince pokřtěn, Václav, Rudolf, Ferdinand, Josef, Jan Nepomuk. Rozhovský syn týchž rodičův. Kmotrem byl Václav hrabě z Klenového pán na Vel. Petrovicích a Malešicích v kraji Plzeňském, kraj. hejtman. Svědky: 1. Maxmilián z Harnachu, budoucí pán na Malinci. 2. Eleonora Tunklová z Brníčka a na Zábřehu roz. hrab. z Wallisu, paní na Mečkově.

Bernard Jan Rozhovský z Krucemburku pán na Malinci byl kmotrem Janu,

Bernardu, synu Václ. Pavla, zahradníka v Malinci, dne 11. prosince 1735.

Josefa, Františka Rozhovská roz. z Lub, t. č. paní na Malinci byla s Ferd. Jos. Tunklem z Brníčka a Zábřehu, svědkyní křtu Marie, Josefy dcery Matěje Strejce, podruha v Malinci, dne 17. listopadu 1738. Zmíněný Strejc byl panským pastýřem v Malinci.

Zajímavé jsou z té doby početné křty Židů na Švihově, jímž byli za kmotry vesměs urozené osoby. Dále se dovídáme z matrik:

Roku 1744 dne 15. prosince zemřela Jos. Fr. Rozhovská z Krucemburku roz. baronka Lubská z Lub, paní na Malinci stará 44 let, takže v Druhém manželství byla jen 9 let. Zemřela jak patrně ze zápisů, při porodu Václava, Rudolfa, Ferdinanda syna svého. Pohřbena je ve filiálním kostele Všech Svatých ve Kbele.

Roku 1752 dne 10. března následoval ji její muž Jan Bernard Rozhovský z Kr. pán na Malinci stár 60 let a pochován v témž kostele vedle ní. Za 18 dní na to zemřel přítel a soused jeho Ferd. Jos. Tunk z Brníčka a Zábřehu, pán na Mečkově stár 60 let a pochovaný rovněž při kostele ve Kbele.

Švihovské matriky jsou zajímavé, jak kulturně historický tak i genealogický. Zatím co tu cizí rody bohatly, upadaly staré české rody, a byly buď v panských službách, nebo se živili dokonce i řemeslem, ale hrdě zůstávaly při svém starobylém rodu, na mnoze byli tak chudí, že při jejich křtech, jako kmotři a kmotry, byli jen místní a okolní chudáci, jak tomu bylo při některém křtu Tunklu, kdysi tak mocného a slavného rodu z okolí Mohelnice a Zábřehu. Zajímavé je, nejen oblíbená mnohost 4-6 křestních jmen, ale i opakování vedlejších jmen po kmotrách, a že se zálibou bylo dáváno jméno novoapečeného světce Jana Nepomuckého. Vyskytují se tu často i tehdy pochodující rody, důstojníků šlechtického původu. Páni na malých pošumavských deskových statcích, jichž bylo v kraji hodně, byli chudáci, a často se jim nevedlo ani jako sedláků z kraje. Vyskytuje se tu i předek, pozdějšího slavného loutkáře Sel z Fryenfeldu jako sladovický, jiní z rodu Stehlíků z Frenštátu, je psán jako zedník, jiný jako písař, Loz z Lozinfeldu je tu chirurgem; Tunkl z Brníčka sousedem Švihovským, Libocký z Holdenbergu je duchovním a pod. Někteří měli těžký život.

Rod Rozhovských v Kolíně

Michal Rozhovský z Rozhovic byl již roku 1511 v Kolíně usedlým sousedem. Za manželku měl Kateřinu dceru bohatého primátora Petra Fischmeistra. Pod jmény Michal, Michal sladovník, Michal Petrův zeť, vidíme ho stále mezi konšely. Žil ve velké zámožnosti, maje v rynku velký dům s pivovarem „u Črného orla“ sladovnu a velké orné grunty. Zemřel ve vysokém stáří a brzo po něm jeho manželka, jeho synové Ivan a Jiřík byly v přespolečných službách. Jeho dcera Anna provdaná za bohatého soukeníka Jakuba Pařízka, druhá dcera Dorota za pekaře Diblika a třetí Regina za Jakuba Smolíka ze Štítar; a po druhé za Jakuba st.

Kučena z Jelčan. Hlavním dědicem byl Valentin Rozhovský z R. ale zemřel roku 1560 a zanechal svůj statek synovi Janovi, kdežto dcera jeho Kateřina z R. se roku 1568 za Pavla Mokryše z Popovic mlynáře Hrobského, jenž prodal mlyn pánům Libenickým z Vrchovišť; a zemřel za moru roku 1582. Jediná jeho dcera vdala se roku 1599 za Řehoře Plachtu do Čes. Brodu. Jan Rozhovský nemaje z manželky Anny Strakové žádných dětí, odešel roku 1609 ke své neteři Anně Plachkové do Čes. Brodu a všecko své zboží v Kolíně rozprodal. (A. P. X – 599 – 560.)

Roku 1514 zúčastnil se Michal z Rozhovic, sídlící v Kolíně vedle Jiříka Peřiny z Maličina, Matěje Pařika s městským rychtářem Matějem Mackem ze Lhoty a s jinými Kolíňáky válečného tažení do Uher, pod knížetem Bartolomějem Münsterberským. (A. P. X – 558.)

Odlišné rody Rozhovských.

Odlišné zprávy o rodě z Rozhovic má Jos. Pilňáček, znamenitý genealog moravský. Ve své knize „Staromoravští rodové“ vyd. ve Vídni roku 1933 str. 277 číslo 923, uvádí toto:

„Z Jeslova u Jihlavy a z Rozhovic v Čechách u Chrudimi pocházeli staří vladykové, od nich Pešík z Rozhovic koupil roku 1376 a to od bratří Majnuše a Markvarta zboží Veselí na Moravě, které roku 1377 zase prodal Čenkovi řečenému Krušina. Roku 1407 dostal od moravského markrabího Jošta vinné dávky na Popicích u Znojma. Držel pak zboží v Jeclově, podle kterého se pak psával. (Herald. II – 294) V erbu měl „dva zlaté měsíce, rohy svými ven obrácené v modrém poli. Do jeho potomstva patří Albert z Rozhovic, který roku 1409 postoupil Žofce z Jeclova dvůr v Rozhovicích (D. Z.). Téhož rodu i erbu byl Heřman z Rozhovic. Zdá se že tento rod byl sice také z Rozhovic, ale nepřibuzný.“

Po bitvě bělohorské následovaly četné konfiskace mezi mnohými českými rody. Ve spisech konfiskační komise při guberniálním archivu uvedeni také:

Jindřich Rožovský (Rozhovický) z Krucemburku katolík, který při komisi konfiskační byl od pokuty osvobozen. Nalez z 10. března roku 1623.

Krištof Rožhovský (Rozhovický) z Kr. při komisi konfiskační podle královské výpovědi z 18. července 1623 byl odsouzen jedné třetiny jmění, asi toho mnoho neměl, nebo nic. (C. 215 R. 18.)

22 srpna 1702 je zmíněn jako příslušník šlechtického stavu František Mikuláš Rožhovský z Kr. (Křtěnova). Viz: Šimon: „Der Adelstand v Bohmen“. Čes. Lípa 1859 str. 140, a na té straně zapsán také:

Jan Bernard Rožnovský, správně má býti Rožhovský ze Křtěnova roku 1584 ze stavu šlechtického. Statek Křtěnov je u Boskovic na Moravě.

Jak vidět, zapsán jest tento rod „Rozhovský, Rozovský, Rožhovský, Rožovský,

Rožnovský, takže stopy po osudech tohoto rodu je nutno hledati také pod zkomolenými jmény.

Ve Vlčnově držel část vsi Jirek Rožnovský z Chrudimě, jenž tak psán místo Rozhovský. Roku 1498 dne 20. dubna prodal Jirek poplužní dvůr ve Vlčnově za 480 kop gr. Václavu z Vlčnova (Pozůstatek desk. zem. pohořel II – 57; Hr. I – 175)

Jinou zprávu máme z roku 1411 z níž se dovídáme toto:

Roku 1411 dne 24 července dáno na Zbraslavi. Tato česká listina, obsahující rozhodčí výpověď , v rozepři mezi kapitulou Vyšehradskou ze strany jedné , a klášteřem Zbraslavským, o lidi poddané a jejich pozemky ve vsi Kosoří u Radotína. Rozhodčími při této při byli Chval ze Smilkova, kustos a kanovník kostela Vyšehradského, který vznesl svou při na Pešíka z Rozhovic seděním ve Strašnicích. Z druhé strany pak opat Zbraslavský s konventem si zvolil za rozhodčího Jana z Dubče řečeného „od věže“ a oba slíbili, že jejich vyřčení a nález, oboustranně a oba beze zmatků budou držti a dokládají se: „Pakliže by která strana z nás dřív řečených ubrmanův, vyrčení i nálezů, prockolivěk nepřijala nebo nedodržela, aby podle vyznání těch, ubrmanův, druhé straně, kterejž poslušenství přisvěčíz, 100 kop gr. stříbra propadla, dala beze sůdu a zmatku zaplatila.“

A tak my: Jan Dubčík a Pešík z Rozhovic ubrmanové svrchupsané smluvila, sma sic za jeden člověk po pilném, snažném i věrném upitanie a vypovídání mezi těmi stranami i jejich lidmi z Radotína i Kosoře, moci tohoto ubrmanství a pod týmž základem 100 kop gr. čes. stř, že ves Kosořovská má míti prohony přes tu rokli, jakož voda podřízla mezi rokli z jedné strany a po ty mezníky, kněze opatovy, jakož my tehdy kladli i ukázati mezi lesy kněze opatovými k těm pastvinám obecným, ježto slovů „na hrobci“ a na „hlíně“ beze škody i bez překážky o něž jest byla pře mezi námi.

Také o ty pastviny vypověděno, aby jich pastvinami z obou stran požívali ve spolek a jiným niče.

A také jsme moci ubrmanství vyřekli a vypověděli, že, aby byl věčný mír a pokoj mezi stranami i mezi jejich lidmi, tak aby sobě ničimž zlým nevzpomínali, aniž obnovovali pod týmž základem hospod nevadiece. A pro lepší svědomí a větší pevnost této smlouvy i tohoto ubrmanství, kázali jsem my tu moci ubrmankou, aby kněz opat Zbraslavský, svrchupsaný i svú konvetskii naše ubrmanské pečeti k tomuto listu přiložil a dal jej v moc knězi Chvalovi, kustrovi Vyšehradskému i tej kapitole pro dobrou paměť jisté smlouvy.

A též ukazujeme tuž moci kněží Chvalovi kustrovi Vyšehradskému, listu teěž věci i teěž smlouvy i svú i kapitoli Vyšehradské i naše ubrmanské pečeti přiloživ i dali jej týmž během v moc kněží opatství a jeho konventu.“

A ta smlouva stala se na den sv. Jana Křtitele božího ve Zbraslavském klášteřu léta narození MCCCC a jedenáctého (1411).

Ze čtyř pečeti zbyla jen poslední Pešíka z Rozhovic. „Originál je v archívu Nár. musea nyní: Ústřední státní archiv v Praze. Přepis byl v kopiáři osekém“ o výsadách zrušeného klášteřa Zbraslav, díl II str. 43 – 45. Tento kopiář je ve státním archívu

Litoměřickém. Musejní exemplář má na rubu přípisek: „Littera Wyschegra. densis de comordia limitum inter Kossorz it Radotym“. Z toho je patrné, že jde o originál který patřil Vyšehradské kapitule. Zbraslavský stejnopis je asi ztracen. Listina je psaná krásnou češtinou. České listy, zejména o majetku církve jsou v té době velmi vzácné. Jisté je že Pešík z Rozhovic i Jan z Dubče, byly váženými vladyky, když si je tak vynikající hodnostáři vyvolily co smírčí soudce „ubrmány“. Výrok jejich je rozšafný. Vidíme jak se i církve o svůj hmotný majetek mezi sebou houževnatě soudívala, mnohdy hůře než svěští lidé. Při tom ale učila lid, že věčné je království nebeské a pro ně třeba je pohrdat pozemskými statky.

Je zajímavé, že ještě jeden potomek starobylého rodu Rozhovského působil při podobném smírčím jednání roku 1736 dne 27 září v Dobřichovicích u Zbraslavě.

Tu stala se smlouva o narovnání mezi klášteřem Zbraslavským a velmistrem Křížovníků o lovení ryb v řece Mži mezi Dobřichovicemi a Řevnicemi a to taková: že Křížovníkům bylo postoupeno od kláštera Zbraslavského právo lověti v řece od Dobřichovic až k hraničnímu kameni, jenž byl za tím účelem postaven, odtud' dále až ke mlýnu Řevnickému, že mají lověti zbraslavští mnichové. Listina je v archivu řádu Křížovníckého v Praze č. 16 (Ústř. stát. archiv). Je psáno německy. Podepsáni německy též zemští úředníci: Jan Adolf, hrabě z Kounic, František Karel Bechyně z Lažan, Jan Václav Rozhovský z Kr., Václav Ferdinand Tuhaňský z Branče a Lukavce. Dále: František Mat. Böhm, velmistr Křížovníků, Jan Ig. Tyška, plnomocník konventu, Jul. Fr. Vácha jeho spolumocník, Tomáš opat Zbraslavský Placidus Pelikán, převor zbraslavského kláštera, Tomáš Schömfeld, podpřevor a jeho společník, Jan Řásný, jako společný plnomocník.

Schodou okolností tedy po 325 letech opět jeden člen Rozhovický vystupuje ve přech kláštera Zbraslavského jako soudce.

Rod Rozhovských v Pardubicích.

Jan Rozhovský z Rozhovic byl od roku 1541 – 1550 přisedícím hejtmanské soudu v Pardubicích, a v hodnosti primase 1549 – 1550. V rathause setrval až do středy před památkou Nanebevzetí Pany Marie (9. srpna) 1550 a potom se již veřejné správy vzdaloval. Roku 1538 byl správcem městské cihelny spolu s Kustšem a Vondráskem soukeníkem. Roku 1554 zemřel.

Roku 1549 prodal mu Jan Perštejn skrz svého úředníka Burjana Svitkovského ze Škúdl, dům „Apothéků“ kromě sklípků (krámů) a což kněmu připojeno jest, kde jsou věci apotýkářské a apatekářem i příslušenstvím a rolí za 500 kop míš. Dům byl v rynku č. 9.

Po jeho smrti dědila jeho žena Anna původem Libanská ovdověla po Václavu Beranovy sestry Jiříka Libanského, souseda; sám držitel domu apatyčného, s dětmi svými z prvního manželství, Gabrielem, Pavlem, od Rozhovského za vlastního přijatým synem a

Kateřinou. Pavlovi odkázal, pečeť svou vlastní přirozenou, a zlatý sekryt, též i zbroj plechovou, světlou, kteráž slove „kopidlníci“ s potřebami k ní náležícími jako voštip, sekeru, šavli, ručnici, kuši a hever. (Pardub. arch. Kniha smluv C 8; Knihy při hejtman. Sig. 69. Děje Pardubic II – 29).

Roku 1551 splácel Jan Rozhovský, po něm Anna Libanská, 1552 –53, pak dům prodán písaři Matyáši Trojanovi a jeho manželce Magdaleně Křenové z Veitmile. (Pard. arch. Kniha ruben A, 4, C. 9. L. 6. W. 13. Urbář Pard. z roku 1536.)

Odhalení pomníků padlím

Motto: „Pravá skutečná sláva je vyhrazena mrtvým. A právem, neboť oni jediní dokonale a cele slouží živým“.
(F. X. Šalda : Venkov 1918)

Na počátku 20. Století klenula se nad Evropou mračna války: Po strašné válce rusko –japonské přišla bratrovražedná válka balkánská. Po míru bukureštském, kterým byla tato válka ukončena, si lidstvo oddychlo, neboť doufalo, že bude žít několik let v klidu. Avšak dobří pozorovatelé politického života v Evropě tvrdili opak. Nebezpečí hrozilo tentokráte od imperialistického Německa, resp. jeho představitele císaře Viléma II., který se nechtěl spokojit vládou nad říší německou, ale toužil podmanit si celý svět. Německo se důkladně připravovalo na válku, zbrojilo na pevnině i na moři.

V Evropě bylo dusno jako před bouří. Do této dusné atmosféry udeřil náhle blesk, který roznítil nejstrašnější bouři, již podobné na světě nebylo. Byly to výstřely studenta Princípa, kterým padl za oběť představitel rakouského mocnářství, následník trůnu, Ferdinand d 'Esre s chotí Žofíí.

Vývoj věcí dál se poté neobyčejně rychle. Ve dvou měsících byl téměř celý svět ve válečném ohni a lidstvo brodilo se krví.

Evropa byla rozdělena na 2 tábory: V jednom byli původci války: Německo, Rakousko, pak ještě zrádné Bulharsko a Turecko. V druhém byly ostatní státy, až na několik neutrálních.

Jakou jsme měli my Češi účast na světové válce? Čechové z donucení bojovali pod rakouskými prapory. Avšak jen malá část jich bojovala s nadšením, většina se vzpírala

jíti vraždit své bratry. Obskurní rakouská vláda však trestala každý odpor smrtí. Čeští vojáci našli si tedy jiný prostředek, kterým by se mohli vyhnouti vraždění bratrů. – Slovanů. Při každé příležitosti přebíhali v celých plucích k nepřátelům resp. přátelům. Tomu se rakousko-uherská vláda bránila tím, že roztrhala české vojáky mezi pluky německé a maďarské. Které pluky české byly ponechány v nezměněném stavu, byly hnány bez milosti vždy na nejhorší místa, takže mnoho českých pluků bylo zničeno do posledního muže. Je známo také, že Němci stříleli děly do zad Čechů, aby tito nemohli couvati. Na sočské frontě chodil za linií, v které byli většinou Češi, německý důstojník a každého, kdo se jen ohlédl, zastřelil.

Přírozeně, že z takového pekla se snažili čeští vojáci uniknouti. Dokazuje to nejlépe ohromný počet zběhů, kteří se zahraničními Čechy a opravdovými zajatci pomohli vydobýti našemu národu svobodu. S Masarykem a Štefánikem v čele vytvořili pověstné legie, které se proslavily na všech frontách svou neohrožeností a udatností. Tím pádně potvrdily opravdovost českých snah o osamostatnění se, hláсанých hlavně slavným trianglem: Masarykem, Benešem a Štefánikem.

Po slavném 28. Říjnu 1918, kdy sluníčko svobody po 300 letech ujařmení znovu se usmálo na zbědovaný kraj od Šumavy k Tatrám, počalo se také vzpomínati oněch bezejmenných, kteří byli nuceni vylíti svou krev.

Jakým způsobem se má vzpomínati smrti oněch drobných lidí, kteří tvoří dějiny? Jistě nemarkantnější je postavení památníku se jmény padlých na veřejném prostranství, aby každý, kdo půjde kolem, si uvědomil, jakým způsobem jsme si vydobyli samostatnost, proč byl nucen výkvět národa položit své životy na oltář vlasti. Je nutno si uvědomiti, proč naši nejlepší synové byli hnáni v boj pro nenáviděné mocnářství proti bratrům Slovanům

Tento boj nebyl pro naše lidi žádným potěšením. Jak nerado se umíralo v šiku rakouském a jak proti tomu neohroženě se kladly životy, když naše legie bojovaly proti Rakousku a Německu. Těm se lehčeji umíralo pod vlastními prapory, s Masarykovými slovy v srdcích, neboť pro ně měl boj již smysl: zvítězíme a jsme svobodni, prohrajeme a budeme v otroctví, tož raději padneme! Pro ty však, kteří byli voděni na jatky Rakouskem neměl boj žádného takového významu. Pro ně bylo jediné: „Zvítězíme-li, nebo budeme-li poraženi a neupadneme-li mezitím v náruč Morany, vrátíme se domů, k ženám a dětem! Leč toho se jich mnoho nedočkalo. Každá malá víska, skoro každá rodina má možnost s bolem a nenávistí vzpomínati na nešťastnou válku.

Za tolik obětovaných životů, za tolik zmrzačených, za tolik zničených lidí podvýživou, za uvolněné poměry mravní, za zhoršené poměry existenční, získali jsme značnou kompensaci „samostatnost“.

Avšak po osvobození naší vlasti jsme brzy zapomínali, čím byla naše samostatnost vykoupena. A tu je zapotřebí, abychom měli před očima nějaké „memento“, které by nám stále osvěžovalo v paměti strašné dny světové války: Upomínka na světovou válku musí býti i v každé vísce, neboť právě z těchto vesnic, z „doškových chaloupek“ vyšli mužové, již obrodili český národ.

A proto, abychom si stále mohli připomínati onu hroznou epochu války a abychom uctili památku těch, kteří tak nezištně a srdnatě kladli životy na oltář vlasti, i těch, kteří byli nuceni dáti své životy Rakousku-Uhersku a nedočkali se již našeho osvobození, postavili jsme tento památník.

Tak jako v jiných obcích, tak i v Rozhovicích byla snaha postavit pomník na památku padlých ve světové válce. Avšak pro ctižádost jednotlivců, kteří postavením památníku, eventuálně zasazením pamětní desky chtěli více oslaviti sebe než padlé.

A tu ujímá se realizace „ Místní sdružení republikánského dorostu“ (nepolitická organizace mládeže). Rozhodnutí naše uspíšily snahy děkanátu v Heřm. Městci postaviti velký památník se jmény padlých ve válce z celé farnosti.

Odvážiti se ovšem takového podniku nebyla věc jen tak lehká. Bylo velice nesnadné získati pro věc naše otce, kteří na celou věc, poněvadž její popud vzešel od nás mladých, hleděli poněkud s patra. Ještě horší bylo financování veškerého podnikání.

Pro usnadnění prací byl zvolen v členské schůzi M.S.R.D. 9 členný výbor, který se scházal nejméně jednou týdně a jemuž byla členstvem dána plná moc. Výsledky jednání byly oznamovány potom ve členských schůzích.

První prací výboru bylo, že se snažil nalézt příhodné místo pro umístění památníku. V tomto případě vyšli nám stříc manželé Mrázkovi (bytem v Pardubicích), kteří nabídli nám kromě zahrádky (č.kat.500/44), též i jinou pomoc, např. paní Mrázková slíbila dáti zhotoviti pamětní desku se jmény padlých atd. Mimo to nám doporučili ke zhotovení památníku sochaře Jar. Samka z Hradce Králové, který je jednak známým umělcem, jednak majitelem lomů, takže nám bude moci zhotoviti pomník poměrně laciněji než jiní.

Z předložených nám návrhů p. Samkem vybrali jsme návrh, který představuje venkovskou ženu, jež se vrací z pole a zastavuje se u hrobu neznámého vojína. Cena po dlouhém vyjednávání byla stanovena na 7 000,- Kč, což pro nás znamenalo s dalšími výlohami, jako cementový podstavec a j., rozpočet na 9 000,- - 10 000,- Kč. Tato suma pro sdružení, které nemělo žádné finanční báse , s níž by se mohlo opřít, byla velkou starostí.

Na získání určitého finančního podkladu bylo pořádáno několik divadel, večer na oslavu 78 narozenin T.G.Masaryka a zábava taneční. Výtěžek všech podniků byl asi 1 245,-Kč. Kromě toho byla podniknuta sběrací akce v obci, která vynesla podle připojeného seznamu Kč 1 675,-.

To ovšem zdaleka neznamenovalo, že jsme již finančně zajištěni. Počítáme ovšem, že slavnost spojená s odhalením památníku vynesla značný peníz, avšak v případě nepříznivého počasí byli bychom na mizině. Z nesnázi nám pomohlo obecní zastupitelstvo, které se usneslo zaplatiti nedostávající se částku, pakliže bychom schodek. Proto jsme nabídli obecnímu výboru protektorát, což tento přijal.

Nyní jsme byli už na pevných nohách a mohli jsme klidně dále pracovati. Avšak stavěly se nám do cesty ještě nové překážky. Jednou z nejhorsích bylo nepochopení u velké části občanstva a co bylo ještě horší: nepochopení u členstva. Každý měl jiný návrh a

neudělala-li se věc podle něho, bylo zle: uplatňuje prý se ve výboru jen ctižádost jednotlivců, rozhodují jen jedinci ap.

Velkou starost způsobili nám svým postupem manželé Mrázkovi, kteří od začátku našich snah slibovali nám všechnu pomoc a přízeň, ale v kritické chvíli nás opustili z důvodů nám neznámých. Neboť že by takoví boháči nemohli zželeťi pro účel humánní kousíček zahrádky, nemůžeme uvěřiti. Zaslali nám totiž pachtovní smlouvu, na základě jejíž nám chtěli propachtovati část své zahrádky, potřebnou pro postavení památníku. Avšak podmínky byly tak přehnané, že jsme ji nemohli přijmouti. Namátkou uvedu některé podmínky: Potřebnou část zahrádky hodlali nám propachtovati za roční poplatek Kč 20,- , který by se platil u obecního úřadu do chudé pokladny, vyhrazovali si však, že mohou poplatek libovolně zvýšiti; nepřijatelná byla také podmínka, že nám mohou dáti kdykoliv na 1/4 roku výpověď, slibující, že toho neučiní z důvodů malicherných(!) . To ovšem byla ošemetná podmínka, jelikož, kdybychom jim nevyhověli, mohli bychom si po čtvrtletní výpovědi pomník i s podstavcem odstěhovati , kam by nám bylo libo, což při váze 30 q by nebylo jen tak snadné ! Doufám, že tyto dvě podmínky dostačí, aby osvětlily jednání milionáře p. Mrázka v nejlepším světle.

Po odmítnutí této smlouvy zahájili jsme jednání s p. manželi Chvojkovými (Rozhovice čp.1), kteří nám vyšli s daleko větší ochotou vstříc. Část zahrádky č. kat. 500/41 nám ovšem také nedarovali nýbrž potřebný kus propůjčili až do doby, kdy památník bude zničen zubem času.

Po ujednání smlouvy pustili jsme se s chutí do konečných prací. Za součinnosti členů sdružení s p. Kašparem bal postaven cementový podstavec: dále provedeno čištění zahrad, které pro zahradní slavnost propůjčili pánové Kudrnka a Vápeník.

Do protektorátu po ochotě nám projevené byli přibráni manželé Chvojkovi a konečně předsednictvo místní organizace republikánské strany čsl. venkova. Účinnou pomoc nám poskytl též sbor dobrovolných hasičů, který na slavnost pozval okolní hasičské sbory.

Též hospodyně projevily porozumění pro nás: účinnou podporu při sběrací akci na buffet. Pro zahradní slavnost spojenou s odhalením památníku, která se bude konat 29.června t.r. připravili členové různé atrakce všude se jeví snaha získati potřebných peněz na úhradu rozpočtu. Doufejme, že se nám to podaří!

Na konec ještě několik slov o tom, proč vlastně my jsme si vzali na starost pořádání tak obtížného podniku. Během 10 let poválečných byly postaveny téměř ve všech obcích pomníky na památku padlých ve světové válce. Jen v naší obci se tak ještě nestalo. A proto jsme se ujali

věci my mladí, chtějíce dokázati, že to, co se nepodařilo rozšafnosti a moudrosti našich otců, může se podařiti naší energii, našemu, nadšení, naší vytrvalosti. A skutečně věc se podařila !

Mladí ukázalo svou sílu, mládež dokázala, že je opravdu nadějí vlasti !

V Rozhovicích dne 25. června 1928.

A. Klančík

Členové M . S . R . D v r. 1928

Marie Zrůstová	Štěpánek M.
Helena Procházková	Radoch Josef
Anežka Holečková	Novák František
Anna Kubelková	Vápeník Jan
Anežka Zikudová	Vápeník Jos.
Marie Daňková	Klančík A.
Marie Kubelková	Haizl Josef
Marie Kudláčková	Daněk Fr.
Anna Halamová	Kubelka L.
Miroslava Vápeníková	Kubelka J.
Anna Kopecká	Ježek Jar.
Anna Radochová	Zikuda Miloslav
Marie Chvátlová	Valenta Josef
Marie Havlíčková	Radoch Čeněk
Anna Saidlová	Petráň Čeněk
Markéta Haizlová	Havlíček Frant.
Anna Haizlová	Novák Josef
	Horák Vincenc
	Šindelář František
	Radoch František
	Holeček Václav
	Štěpánek Alois

Pomník v létě 1946 přemístěn ze zahrady do středu upravené návse.

Rody Trčků a Hamzů.

Trčkové z Lípy.

Když se roku 1534 dělili bratři Trčkové o své statky dostaly se Zdeňku Trčkovi z Lípy k jeho dílu vlašimským statky: Heřmanův Městec, Klešice, Lány, Radlín, Zdechovičky, Uherčice, Nerozhovičky, Kostelec, Tasovice, Prácheň, Načešice, Vyžice, Slavkovice, Hady, Vicoměřice, Sušice, Vápený Podol, Citkov, Mutice, Chotěnice, Turkovice, Bukovina, Lipovec, Tuhov, Lhotka u Ronova, Chvalovice, Bousovna, Ostružno, Špačice, Bolešov, Duhotín, Skryje, Vesce, Pařížov a Heřmaničky. (D.Z. 42 L. 19.)

Ale hned potom roku 1534 vklad roku 1539 postoupil Zdeněk skoro celý svůj díl Janu str. Trčkovi z Lípy a na Lipnici po něm pak a za jeho syna následovalo rozdrobení panství. (D. Z. 84 A 3.)

Dne 19. prosince 1538 prodal Jan Trčka, ponechal si ještě na čas, nějaké vesnice horské, městečko Heřmanův Městec dále vsi Klešice, Lány, Radlín, Uherčice, Zdechovičky, Nerozhovičky, Kostelec, Našečice, Chotěnice, Vicemilice hor. a Raškovice, Burianovi a Zikmundovi Andělům z Ronovce za 6 500 kop gr. čes. (D. Z. 42 F. b. Reg. 6 atd.)

Tito bratři drželi také po otci Morašice a rozdělili se roku 1540 o své dědictví, při čemž se Zikmundovy dostaly: Morašice, Třebřichy, Rozhovice, od zboží morašického ves Lány a Zikmund si vystavěl pohodlnou tvrz v Heřmanově Městci. I on byl potrestán pro vzpouru roku 1547 a musili statky své přijmouti v manství, se 4 koní zbrojnými. (D. Z. 41 C 8, D. Dv. 64, 618. Arch. Pam. X. 462.)

Hamzové ze Zábědovic.

Byl to staročeský rod vladycký, pak rytířský v českých dějinách velmi dobře zapsaný několika svými členy. Příbuzní byli s rodem Bořku, kteří se psali jako Bořkové z Miletínka, Hrádku, Nové Vsi a Poličan a dále. Štít jejich byl svislé ve dvě rozdělen, v levé polovici barvy zlaté, pravá byla černě a zlatě šachována. Jako klenot byla panna s helmou, která držela v ruce šachovnici.

Původiště tohoto rodu byla tvrh Zábědovice u Bydžova.

Jejich pradědem byl Myslibor, který se již roku 1396 píše kromě toho jména si oblíbili rodové jméno Hamza, které se stalo jako jméno Bořek jejím rodovým příjmením, dle sídel různě obměněným.

Martin Hamza který získal statek v Plotišti u Hradce Králového, zemřel okolo roku 1530 a zůstavil syny: Petra Hamzu, Bořka a Václava. Tito první dva jsou zvaní k roku 1528 kdy podali tvrz Radikovice. Potom prodal Petr Plotiště, koupil si tvrz Hrochův Týnec a po manželce své Evě ze Štítného měl Morašice, jež po něm, když roku 1557 zemřel, držela jeho dcera Eva, která zemřela roku 1597. Přechkala manžela svého Buryana Špetle z Janovic. Bořek známý z let 1530 až 1567, seděl napřed na Vinarech, pak na Chlumu, jiný jménem Václav

(1533 – 1577) držel Dlouhé Dvory. Jeho bratr Hamza měl s manželkou Eliškou rozenou z Chlumu statek Nedělišťe u Hradce Králové. Tam roku 1550 s manželkou obnovil kostel. K tomu měl ještě statky Chlum a Světí. Měl tři syny: Jana řečeného ml., Bořka a Petra. Jan zemřel roku 1579 měl za manželku Kateřinu z Nemošic, jež zemřela 1586 a přinesla mu věnem statek Přim u Nechanic. Ten pak prodán. Z toho manželství byli: Jan Jiří, Hamza, řečený mladší, Kateřina provdaná Slurská?, Veronika provdaná za Kapouna z Sbojkova, Hedvika provdaná za Pecingara z Bydžina, čímž se rod opět rozrostl.

Jan Jiří měl statek Chlum, který byl po jeho smrti prodán, kromě toho měl Světí, roku 1594 koupil Radostov. Zemřel 1607.

Bratr jeho Hamza, seděl v letech 1586 – 1595 na statku Světí u Hradce Králové. Po něm pak Světí drželi ještě Zdeněk a Karel Jaroslav do roku 1623.

Bořek Hamza starší znám je z let 1567 až 1607, měl statek ve Světí, koupil část Nedělišťe, po tetě Evě dědil se strýci statek Morašický na Chrudimsku, o nějž se soudili a teprve roku 1597 smířili. On dostal za svůj díl Morašice a měl za manželku Kateřinu z Dobřenic. Jeho syny byli Bořek ml., Mikuláš, Jan Ctibor a Myslibor Zdislav. Ti prodali Morašice i Světí strýci Mysliborovi. Myslibor Zdislav žil ještě roku 1627.

Bořkovi se dostalo věnem statku Teplice, který odkázal synu Kunšovi Mikulášovi, kterému však byl zabrán. Roku 1639 byl zajat od kyrysníků v Teplici, kde měl malé statečky pod platem, uvázan ke koni a veden do zajetí v Kladsku; odtud pak byl propuštěn.

Myslibor a Pavel Hamzové byli bratři, o nichž se dovídáme při závěti Evy Špetlové 10. dobná 1597. Myslibor měl část Nedělišťe, kterou roku 1588 vyměnil za Hořiněves. Myslibor roku 1597 zdědil Rozhovice na Chrudimsku, roku 1612 prodal Hořiněves a koupil od strýců svých sousední Morašice, dále Světí a Nedělišťe na Hradecku a na těchto statcích vzorně hospodařil. Zemřel 1617. Po prvé byl ženat s Lidmilou z Bubna, podruhé s Annou z Kobylího. Přežil ho syn Pavel, měl dvě dcery. Pavel který zemřel roku 1631 prodal Morašice a Nedělišťe nechal svému synu Adamovi za manželku měl Dorotu Barboru z Března, avšak Adam brzy zemřel a dědila sestra jeho Anna Johana, která dědictví toto ihned prodala.

Pavel bratra Mysliborův který je zmíněn roku 1584 prodal svou část Nedělišťe a držel Slatinu, za manželku měl Annu z Květnice.

Jeho synové Adam a Jan se dělili roku 1624, při tom dostal Adam Slatinu, a Jan Třebřichy u Chrudimi. Po Adamovi dědil Jan, roku 1625 prodal Slatinu, roku 1626 Světí, což zdědil po Karlovi. Za manželku měl Žofii Benedovou z Nečtín, s níž měl syna Karla a dceru Kateřinu.

Petr Hamza držel Něvkovice a zemřel okolo roku 1648 maje také několik dětí. Syn jeho Jan Štastný (Felise) zemřel před rokem 1686 a měl 2 syny a dceru.

Rod kdysi tak zámožný schudl a od té doby živořil na malých dvorech, tak kupř. Ferdinand Myslibor žil ve Vlčnově u Chrudimě a měl 3 syny, kteří působili v službách vojenských a soudních. Potomstvo měli, ale jak Sedláček uvádí, bylo rozptýleno a snad i

odložilo erb a titul pro chudobu jako to bylo učinilo mnoho jiných zemanů.

Neděliště a Rozhovice za rodu Hamzů.

Neděliště ves, která leží v kotlině na Hradecku. V registrech Erbenových a Emlerových je několik záznamů, svědčících o starobylosti Neděliště. Do roku 1346 měl Neděliště Puta z Turgova, roku 1351 darovala je matka jeho Perdita z Kostomlat, klášter sv. Jiří na podměstí hradeckém. Od roku 1367 až do vymření rodu vládli tu páni z Častolovic. Teprve roku 1448 a 1450 zmíněn je Jan z Nedělišť, který pomáhal horlivě Jiřímu z Poděbrad. (Č. Č. M 1823 – 3 – 83, A Č V – 274) Pak mělo Neděliště město Hradec Králové, ale roku 1547 bylo jim konfiskováno za to, že odepřeli králi Ferdinandovi vojenskou pomoc. Od něho dostalo se Neděliště Janovi z Perštejna (Sněmy II – 445, P.A.X – 453 – 465 – 466).

Od Jana Perštejna koupil Neděliště roku 1548 s právem poddacím k tamnímu kostelu a části vsi Světí, Hamza ze Zábědovic, který měl v okolí Chlum a Biňovice, které koupil od bratra svého Bořka a v Nedělišti měl jistý díl jež vyženil, v Nedělišti vyzvedl znova tamní kostel. Na stará kolena koupil synu Janovi Hamzovi Bořkovi dvůr ve Světí a druhým dvěma synům zanechal statky v Nedělišti i ve Světí. Zemřel před rokem 1579 a dědici jeho s matkou se smluvili o rozdělení (Desky Z. 64J21; 68 P 19; D. Z. menší 139 a 35; D. Z. 27 H 5; 69 L 17; 88 – K5 – 173; K30).

Pak měli Neděliště Hamza Bořek starší, Bořek a Myslibor bratři. Myslibor a Pavel se rozdělili tak, že Pavel dostal za svůj díl tvrz a poplužní dvůr v Nedělišti, díl s kovárnou a kolářskou dílnou na obci, díl vsi Světí s podacím jemuž se říkalo první díl, Myslibor dostal kostelní pedaci? v Nedělišti, a dvůr Faltovský v Nedělišti, k tomu ještě dědiny, čemuž se říkalo díl druhý. V tomto díle postavena pak tvrz a tak byly v Nedělišti dvě tvrze. Dolejší byla starší, hořejší nová. Dolní díl a statek Morašický s Rozhovicemi měl Hamza, koupil jej roku 1593 od Pavla a na něm pak hospodařili synové jeho Bořek Mikuláš, Jan Ctibor a Myslibor Zdislav. Ti pak prodali roku 1612 dne 4. dubna oba statky Morašický a Nedělský Mysliborovi Hamzovi Bořkovi ze Zábědovic na Hoříněvsi a Rozhovicích za 15.000 kop gr. čes.(D. Z. 169 H 11, 184. P. A. II 259 – 261 X 30 – 311)

Myslibor Hamza zemřel roku 1617 a odkázal statky synům Janu Lvovi a Pavlovi. (D. Z. 139 A 27). Ti byli oba náboženství katolického a zůstali věrni Ferdinandovi, který je při jejich statcích zanechal. Pavel přečkal bratra, ujal celý statek, prodal Morašice, a Neděliště zanechal synu Adamovi. Ten však zemřel mlád a po jeho smrti byly rozepře o dědictví. Roku 1643 rozhodnuto pro matku Adamovu Dorotu, Barboru roz. Hruškovou z Bžezna. Roku 1652 však tento díl měla Magdalena Polyxena Mičanová? z Valdštejna, která se jako vdova vdala za Parisa Pavla hrab. z Ladrany?, když pak roku 1667 zemřela, dědil její muž čtvrtinu a ostatek František Ignáce hrab. Gallasovi na Liberci a Hořicích, za 22.000 zlatých. Od té doby patřil onen díl k panství Smiřickému a Hořickému, byl u něho poplužný dvůr a 30 osedlých.

Tak zaniklo panství Hamzovské na I. dílem Neděliště, Morašice a Rozhovice nadobro. Hořejší díl Neděliště prodal Myslibor Hamza 11. října 1588 Jakubovi Kadrmanovi z Kelče, od roku 1617 drželi Neděliště bratři Strakové z Nedabylic, v kterémžto rodu s malými proměnami a prodeji byly až do roku 1689. Pak je měli Dobřenští z Dobřenic od

roku 1862 Jaroslav hr. ze Štemberka, pak jeho dcera provdaná za knížete groye.

Ze všech držitelů rodu Hamzovského kladou kronikáři nejvýše Myslibora, který byl vynikajícím hospodářem, a mezi lidem oblíben. Je s podivem, že po mnoho let spravoval statky dosti vzdálené s takovým úspěchem. Myslibor zveleboval své statky nenakladně, účelně stavěl a byl příkladem ostatním v době kdy jiná šlechta žila rozmařile a ztrácela statky než by jich nabyla.

Mikuláš Štítný měl od roku 1548 také část zboží Rozhovického. Roku 1550 prodal ves Mikulovice svému úředníkovi Janu Humpoleckému z Rybenska. Toho roku zemřel a odkázal svůj statek dceři Johance provdané za Petra Hamzu ze Zábědovic na Hrochově Týnci. Mezi dědici nastaly rozepře, které byly roku 1550 urovnány po shoření desk zemských (D. Z. 49 b 8, 9 H 24. P. A. IX – 587, X – 472) Johanka byla dobrá hospodyně, byla nábožná, dobročinná, a mezi lidem velmi oblíbená. Po smrti manžela Mikuláše provdala se podruhé za svého bratrance Prokopa ze Štítného.

Alodiální panství

Heřmanoměstecké.

Rozhovice patřily před zrušením roboty k panství Heřman. Městec. Panství toto vzniklo jako celek za pánů Trčku z Lípy; hlavně roku 1512 kdy tu byl pánem Mikuláš Trčka z Lípy. Od roku 1552 je tu majitel Zikmund Anděl z Ronovce, od roku 1596 páni Berkové a páni z Žerotína. V roce 1611 byl majitelem Ladislav Berka z Dubé a Lipé. Od něho přešlo panství na Jana ze Šporku v roce 1662 pověstného rak. císař. generála. Roku 1684 následoval Ferd. Leopold Fridrich ze Šporků. V Majetkú rodu byl Heřmanův Městec do roku 1798; kdy Jan Josef ze Šporku prodal panství Otovi bar. z Greiffenklau. Dědicové jeho prodali roku 1828 panství Rudolfu knížeti Kinskému v jehož rodu zůstalo až do roku 1920, kdy panství rozdělila pozemková reforma.

Podle katastrálního výkazu z roku 1834 bylo panství dosti rozsáhlé, bylo tu 7.720 jiter půdy dominikální panské, a o něco málo méně 7.903 jiter půdy rustikální poddanské; celkem 15.624 jiter. Z toho bylo panských lesů 4.404 a selských 551 jiter. Rybníků bylo 22 jiter. Hospodařilo se tu dobře, na panství nebylo ani jediného sáhu úhoru, na poddanské půdě bylo trvalého úhoru jen 12 jiter. Luk panských bylo 428 jiter a 982 jiter selských k nimž dlužno počítat 404 jiter pastvin panských a 525 jiter selských. Tou dobou na panství zůstalo již jen 18 rybníků, které měli 125 jiter, ostatní byly vypuštěny a proměněny v luka. Největší byl u Klešic. Lesy vyly rozděleny do 6 polesí, těžilo se z nich ročně 3.950 sáhů dřeva podle plánů z roku 1808, v tom 213 sáhů tvrdého dřeva. K panství patřilo 7 dvorů, z nichž 4 vedeny byly v režii panství. Značná péče se věnovala ovocnictví a významným podnikem byly

vápenné lomy u Práchev, kde se tehdy lámal kámen, který se pálil v 5 pecích na vápno. Každá z nich byla na 500 strychů a bylo tu zaměstnáno 81 lidí. Proslulé byli již tehdy bažantnice, kde se lovalo až 500 bažantů, 1.500 zajíců, 400 koroptví a 10 kusu jelení, 70 kusu srnčí zvěře, a to byl průměrný roční odstřel zvěře na panství.

Zachovala se data o stavu dobytka ke dni 30. dubna 1833.

	na panství	u poddaných	celkem
koní	5 starých	526 z toho 936 hříbat	531
skotů	282	2.328	2.610
	z toho: 9 býků, 4 býčci, 178 krav, 76 jalovic, 15 tažných volů.	z toho: 6 býků, 14 býčků, 1.359 krav, 558 jalovic, 29 volů na žír, 169 tažných a 166 volků.	

ovcí bylo 2.097, z toho 493 jehňat, + 868 z toho 254 jehňat, 2.965. Vepřový brav není uveden, ani drůbež a včelstva, ačkoliv při jiných statcích k tomu datu sečtená jsou.

K tomu připomínám: Když připočteme k 5 koňům na celé panství 15 volů, je to velmi málo potahu. Proč? Protože robotu konalo svým potahem sta sedláků, takže panství potřebovalo chovatí potahy, nejvíš pro kočáry. Zrušením roboty se vše změnilo. Stav dobytka je nápadný propočte si na 1 jitro t. j. 2 korce počet skotu na selské půdě a na panské. Půdy je asi polovic, a přitom na panství je asi devitina skotů jako na selské půdě, a na koně připadá sotva jedno procento. Není divu že feudální statky upadly; ale dnes to nejní lepší.

K panství patřilo kromě městečka Heřmanův Městec, 34 vesnic a nadto ještě díly a jednotlivé domy či usedlosti v Hor. a Dol. Raškovicích, Markovicích, Sobětuchách, a mlýn Červenec u Pouchobrad. Ve všech těchto osadách v roce 1840 bydlilo 9.521 obyvatel vesměs českých. V Heřmanově Městci byli měšťané a židé mocní také německého jazyka. Na celém panství byli 4 protestanti, ale za to nebývalé množství židů, to je 469. Tolik jich tehdy opravdu mělo jen málokteré panství v středních a východních čechách. Skoro 10.000 lidu žilo a hospodařilo na 5.263 jitrech orné půdy; veškeré půdy měli 7.903 jiter. Kniže Kinský se svou rodinou se nemohl uživit na 2.128 jitrech orné a 7.720 jitrech veškeré půdy, a ještě jim museli sedláci robotovati až do roku 1848. Nesmíme zapomenout že na panství byla síla úřednictva a služebníků, a ti něco stály, a kde byl nesvědomitý direktor, zůstalo toho na pána velmi málo.

Doprava na panství děla se po jediné silnici k Chrudimi. V Heřmanově Městci byla listovní pošta, a v Čáslavi a Chrudimi pojiždná pošta. Kromě toho vystavená byla panská silnice z Heřmanova Městce do Vápeného Podola k tamním vápenicím, aby se usnadnil odbyt vápna.

Skoro všechno obyvatelstvo kromě židů, bylo odkázáno na intenzivní zemědělství a chov dobytka. Roku 1834 tu bylo na celém panství napočteno pouze: 81 majitelů živností, kteří měli 22 pomocníků. Obchodem rohatým se zabývali čtyři. Podle oboru byl tu 1 sládek, 12 krčmářů, 2 vinopalníci, 2 pilaři, 4 řezníci, 1 krupař, 21 mlynářů, 14 kovářů, 7 krejčí, 8

ševců, 2 truhláři, 3 koláři, 2 tkalci, 1 cihlář se 7 pomocníky, 1 mistr tesařský s 22 pomocníky.

O zdravotní a sociální péči v těchto skoro 40 obcích měl péči 1 ranhojič, a 6 porodních bybiček. Sociální péče byla žebrota. Teprva za Josefa II bylo nařízeno, aby panství z pokut, příspěvků a j. příjmů strádala chudinské fondy, z kterých se měli potřební podporovat. Tento chudinský fond po celé panství měl koncem roku 1834 jmění 2.462 zl. vídeň. měny a podporoval na celém panství 9 chudých. Je to jistě málo, bylo jich jistě desetkrát tolik, a ani se nedovíme, kolik dostávali, bývalo to 4-10 krejcarů na den. Městečko Heřmanův Městec, mělo svůj chudinský ústav, který měl jen 100 zl. základního jmění a podporovalo 31 chudých svého městečka (z 2.565 obyvatel které tehdy mělo) krom toho bylo 10 chudáků zaopatřeno stravou, bytem a šatstvem v městském špitále založeném roku 1575 a rozšířeném roku 1637.

Při cestě k Chotěnicům (nesprávně popsáno) bylo t. zv. „židovská ulice“, která byla popsána k Chotěnicům, tam byla i synagoga a krajský rabín. Chotěnice měly tehdy 134 domů s 1.095 obyvateli, Novým Dvorem, ovčírnou, zahradami, cihelnou, alejemi, bažantnicí a myslivnou.

V popisu jako třetí obec je popsána vesnice Rozhovice, druhdy samostatný deskový statek, vzdálená od Heřmanova Městce ¾ hod. Tehdy měla jenom 14 domů a 183 obyvatel, filiální kostel sv. Petra a Pavla z roku 1677 (se 60 duší), který roku 1726 přestavěl hr. Josef Špork. V místě byl panský dvůr, druhdy tvrz a statek samostatný. Sem patří Stará Doubrava samota o 4 domech a 1 větrný mlýn, který stával mezi dvorem a Doubravou.

Dle sčítání roku 1860 uvádí Topograficko statistický slovník Čech od Fr. Sládka a Jana Outha, Praha 1870 na str. 682: Rozhovice, Rohozovice, někdy zvláštní statek, nyní toliko ves na návrší se 46 domy a 399 obyvateli. Katastrální i politická obec, fara a býv. panství Heřm. Městec; kostel filiální a poplužní dvůr, Samota Doubrava s 5 domy.

Někde se uvádí jméno Roslawicz, Rozhowicz. Palacký, Popis Čech 163. Zikmund Anděl z Ronovce uvedl krále v manství Heř. Městec. s kmetskými dvory a platem, a to vesnice Klešice s popluž. dvorem, Chotěnice, Radlín, Chotěničky, Ouherčice, Dolany, Dlubín, Rozhovice, Kostelec, Načešice, Vlastějov s popluž. dvorem, Vicemilice, Raškovice, Třebosice a popluž. dvůr řečený „Nový Dvůr“ a to při konfiskaci roku 1577.(P. A. X – 462)

Po roku 1525 přistěhovali se bratři Bohuslav a Zdeněk Orelští ze Sán? (Lán) do Chrudimě. Zdeněk byl klidným a váženým občanem, Bohuslav násilník. Roku 1536 zabil Bohuslav v Chrudimi neznámého člověka a Martina Prusinovského z Rozhovic zle posekal kordem. Prusinovský se sice uzdravil, ale Bohuslav mu musel na rozkaz chrudimského úřadu zaplatiti 29 ledna náhradu za léčení a bolestné. (Chrud. arch. 1 B 7; B 48)

Erby rodů které vládli

v Rozhovicích.

Pešík z Rozhovic 1358 erb: kolo v podobě žernovu, barvy neznámé. (Heraldika II – 88)

Janovičtí z Janovic erb: červený štít, napříč pruh s modrou a stříbrnou šachovnicí, příkrývadla červená a stříbrná, klenot křídlo téže barvy, jako štít. (Heraldika II, 140)

Burian Špetle z Janovic erb: orel půl bílý, půl červený v modrém poli s roztaženými křídly majíce štych zlatý od jednoho křídla k druhému. Klenotem 2 složená křídla. (Heraldika II, 22)

Rozhovský z Krucemburka erb: štít červený na něm kosa s mečem, se zl. rukovětí. pošikem na kříž přeložené, příkrývadla červená bílá, helm s korunou, z níž vyniká celá kosa vzhůru stojící. (Heraldika II, 596)

Andělé z Ronovce erb: štít modrý na něm černý vůl (spíš býk) se zlatými rohy a kopyty, klenotem jsou dvě křídla černé, modré, příkrývadla týchž barev. (Heraldika II – 213)

Mikuláš ze Štítného erb: 2 supí hlavy ve stř. poli, za klenot týž 2 supí hlavy. (Heraldika II, 62)

Hamza ze Zábědovic erb: štít na půl rozdělený, pravá strana šachovnice černé a zlaté barvy, klenotem panna a má ruce v bocích. (Heraldika 81)

Suda z Řenec erb: Na stříbrném štítě čený kůl, příkrývadla týchž barev, pravý roh stříbrný s černými , levý černý se stříbrnými péry. (Heraldika 77)

Pětipesští z Chýš erb: štít zlatý, pás pokosem modrý, na helmu tři péra, zlaté, modré, zlaté. (Heraldika II, 139)

Václav z Lobkovic erb: štít červený a stříbrný, klenot červený koulec z něhož vyniká stř. péro. Později prodělali velké změny a erb rozhojněn. (Heraldika II – 164)

ze Štemberka erb: na modrém štít zlatá hvězda s 8 špicemi, klenot táž hvězda mezi rohama. (Heraldika II, 38)

sv. páni z Kaiserštejnů erb: štít křížem na čtvero dělený 1. a 4. pole bílé, v něm červené pruhy, pošikem od pravé dolů k levé, 2. a 3. pole černé a v něm žlutý lev ve skoku s ocasem rozdvojeným a korunkou na hlavě, uprostřed štítů, štítek polovičný, pravo černý, levo bílý, ve štítku lilie bílá v červeném, červená v bílém, nad štítem dvě helmy s korunami, s příkrývadly černými, bílými a černými žlutými, na pravé dvě křídla žlutočerné a černožluté, nad levou poloviční lev, ale jen po zadní kýty. (Heraldika 463)

hr. ze Šporku erb: štít křížem na čtvero dělený 1. a 4. pole žluté na něm císař. orel s korunkami, 2. a 3. černé, v něm na zelené hůrce o 3 pahorcích český lev, v předních nohách prápor na čtvero žlutou a černou barvou rozdělený s pozlacenou žerdí, uprostřed modrý štítek pod korunou a v něm usečená hlava Turka s bílým turbanem s čápátkovým? peřím, 5

otevřených helmů s korunami s příkrývadly černými, bílými, a černými žlutými, na prvním v pravo zelená kýta paví, na druhém lev jako na štítě, na třetím černý orel, na čtvrtém Turek v machovém kabátě, žlutém páse, bílý turban s černým peřím, maje v pravici zlatý buzikán?, na posledním ruka s obrněným ramenem držíc kord jezdecký. (Heraldika 635)

kn. Kínský ze Vchynic a Tetova erb: v červeném štítě 3 vlčí zuby v pravo obrácené, nad štítem knížecí klobouk a červený paludament zlatem vyšíváný, červené a stříbrné křídlo. (Heraldika 260)

Zachovací list kněze Tob.

Cichoraea

Zachovací list dvojípoctivosti hodného muže kněze Tobiáše Cichoraea, královehradeckého p. děkana zdejšího a vysvědčení v jeho stav manželský s pí. Zuzanou, manželkou jeho poctivém a řádném vystoupení.

Roku 1622 dne 12 Novembris vydán vypis knězi Tobiáši Cichoraeovi Králohradec. za purkmistra Jiříka Mydláře městské pečeti upečený. Zachovací listy města Poličky, z knih pamětných města Poličky od léta 1525 – 1667. Sděluje Justin Michl v Časopise Čes. musea ročník 21. z roku 1877 na str. 421 a n.

„My arciděkan a jiní k horské konsistoři přináležející a na Horách Kutných služebníci slova božího assesorové všechněm i jednomu každému jakéhokoliv řádu a stavu, před nimiž by tento list čten nebo čtoucí slyšán byl, v Kristu Pánu pozdravení vzkazující, v známost uvádíme, že poctivý, pobožný a učený muž Tobiáš Cichoraeus, Králohradec. ukazatel toho našeho v sobě svědectví.

Když v přední škole naší, jenž jest u sv. Jakuba, seznána jest jeho pobožnost, při cvičení mládeže pilnost, také i v tom, že by v církvi, přijma svaté posluhování podle řeči apoštola (I. Tim. 3. 10.) práci vésti, v řád ten přijíti chtěl, se prohlásil tak však, aby o té věci soudu těm, kterýmž patřilo, zanechal. Jehož šlechetnou vůli, poznavše jej, jsme do Prahy poslali, aby jemu podle soudu a moci církve Páně, řádem apoštolským, skrze pobožné modlitby a svaté rukou zkládáním, svěcen byl, v úřad kazatelský. Kdežto on, když v učení božím zkoušený a examinovaný k úřadu kazatelském, pořádně potvrzen jest, jakž o tom pana administrátora a pánů assessorů, list věřící dosvědčuje.

Když pak takž k tomu úřadu potvrzen jest, pánu Bohu a církvi jeho, svých prací pobožným řádem, bětoval v kostele sv. Jakuba 8 Máje 1615. Potom u dvojí poctivisti hodného muže Vital. Štěpána Teplického pobožně nce? a šlechetně živ jsa, půl třetího léta

v kaplanství ztrávil.

Odtud' potomně počestně do Rozhovic povolán jsa, pobožnou, stydlavou, vždycky dobře zachovalou panenků, dobré paměti pana Václava Štětkovského, spoluradního na Horách Kutných, dceru Zuzanku za manželků pojal, s ní sňatek svatební, s vyhlášením požehnáním Páně skrze dvojípoctivosti, pana arciděkana, poznal, v přítomnosti dvojího pohlaví poctivých osob:

Urozeného pána Jana Valdřicha Klusáka z Kostelce, dvojípoctivosti hodného kněze Cypriana Pešiny Žateckého slovutného pána Jiříka Ledera, kupce a jiných item poctivých matron:

paní Doroty manželky pana arciděkana, Anny kněze Cypriana Pešiny, paní Marty pana Jiříka Ledera, manželky a tety nevěsty a jiných. Léta Páně 1618 – 23 Oktobris.

Pročež tomuto knězi Tobiáši Cichoracovi pro důvěrnost všeho toho což oznámeno, toto naše svědectví vydali jsme. Aby pak takové svědectví s větší důvěrností přijato býti mohlo, pečeť konsistoře naší, k tomu jsme přivěsiti daly.

Datum v Hory Kutné léta Páně 1618 – 25 Oktobris.

List vydán také v latinské řeči.

Farář Rozhovický povolán z kaplanství v Kutné Hoře, ženat s tamní měšťanskou dcerkou, dostal pak do Poličky za děkana, kdež se toto svědectví zachovalo v městských knihách.

Roku 1589 dostala Polička příkaz od císaře Rudolfa, aby žádného jiného kněze nebrala, než koho administrátor konsistoře podobojí ustanoví. Odtud' známe posledního kališnického kněze v Poličce Jana Holuba Vodňanského, který tu byl děkanem a měšťanem, měl manželku a dítky, a byl tu do roku 1614. Po něm přišel asi Cichoraceus, ale nelze pevně jeho pobyt v Poličce stanovit. Přišel sem asi 1618 po své svatbě, a máme svědectví že jeho děti Tobiáš a Marta, poctivě od něho a jeho manželky Zuzany splozeny byly a že Tobiáš pokřtěn byl farářem z Bystrého, a Zuzana od kněze Heiliades Netolického z Nov. Města na Moravě. Tak se stalo v pátek 11 listopadu 1622, kdy tedy ještě byl v Poličce, a asi roku 1628 sešel ze země.

Vzpomínka na Václava Petráně.

Václav Petráň, narodil se 14. února 1850 v Rozhovicích, jako syn rolníka, po kterém pak převzal hospodářství. Na rodném statku pracoval po celý život a snažil se o jeho zvelebení. Neuzavíral se žádnému pokroku žádné novosti, stále se odborně vzdělával a vybuďoval moderní statek. Maldý Petráň, stává se záhy členem obecního zastupitelstva, a

v krátké době stává se starostou obce na přání všeho občanstva, v kteréžto funkci setrval až do voleb v naší samostatnosti. Rozvoj obce patří k jeho dílu. Za něho jeho vlivem dochází ke stavbám okresních silnic, v obci zřizují se rigoly, odvodňují bahnička, zřizuje se zastávka místní dráhy Heřmanův Městec – Chrudim – Borohrádek. opravuje kostelík, pro který svým nákladem opatřil nový zvon, provádí elektrisaci obce, pečuje o zvelebení okolí vysazováním stromovým, používá moderní hospodářské stroje atd.

Petráň neschází nikde kde je o zvelebení a rozvoj obce, a podporuje nejen slovem ale i skutkem a hmotnou podporou, často ke své vlastní škodě. Je členem lnářského družstva pro Heřmanův Městec, a okolí, členem správního výboru pardubického cukrovaru, místní školní rady, starostou sboru dobrovolných hasičů, kteréhož byl zakladatelem a velitelem a až do své smrti, pracoval v župní hasičské jednotě chrudimské jako náměstek starostův.

15. listopadu 1883 zvolen kurii venkovských obcí za člena okresního zastupitelstva chrudimského, krátce na to 15. června 1887 jednomyslnou volbou vstupuje do řad okres. výboru, kde zasedá nepřetržitě, až do zrušení okresních zastupitelstev až 26. listopadu 1919. Jako okresní činovník staral se, aby lokální dráha Chrudim – Heřmanův Městec, vedla na Rozhovice. Učinně podporoval elektrárenské hnutí. Petráň chápe se rád a ochotně veliké a mnohdy nevděčné práce veřejné. Četně zbudované silnice na Heřmanovo Městečku, jsou dílem a zásluhou jeho, neznal únavy ani odpočinku. Jako k referentu obracejí se na něho s největší důvěrou stále všichni zástupci obcí kol Heřmanova Městce a tatínek Petráň jak v poslední době lichotivě a s uznáním ho všichni oslovovali a jmenovali, je nikdy nezklamal. Jeho zásluhy v tomto oboru činnosti nelze krátce vylíci, jsou veliké a jejich mnoho.

Ať jde o komunikaci spojení silniční, dráhou nebo autobusem, ať se jedná o elektrisaci, melioraci pozemků a opatření státní, zemské nebo okresní subvence, pro účely veřejně prospěšné, všude byl na místě, a byl potěšen když mohl přispěti pro rozvoj kraje k němuž přirostlo jeho zlaté srdce. Jako člen okres. výboru, byl velmi platným zástupcem různých korporací a komisí. Dlouhá léta zasedal v kuratoriu hospodyňské školy, kde se velmi činně uplatnil v akci o vybudování nové školní budovy, byl v kuratoriu zimní hospodářské školy, dlouholetým členem a později předsedou okresní komise pro licentování býků plemenných, v kteréžto funkci navštívil mnohokrát, často v nevhodné době pro hospodáře, všechny obce chrudimského okresu, zástupoval okres na četných schůzích okresu i mimo okres, zejména tam kde šlo o otázky rázu hospodářského a všude svou milou povahou vnášel klidný rozhovor a debatu do věcného jednání, neznajíce zášti a nepřítzň.

Byl dlouholetým členem výboru hospodářského spolku pro chrudimský okres a v posledních letech i jeho předsedou. Za jeho zásluhy pak jmenován čestným členem spolku, kteréžto vyznamenání je nejlepším důkazem úcty a vděčnosti členů za jeho činnost a práci. Okresní správní komise sděluje že zesnulý byl ryzí povahy šlechetného srdce, a že v něm odchází nenáhraditelný pracovník a že mu bude vždy v análech chrudimska zachována „čestná památka“. V župní hasičské jednotě pracoval jako náměstek starosty Ježka.

Někteří občané chrudimští nezapomenou čím jim byl Petráň ve válečné době. Běh jeho života nebyl klidný zemřela mu mnohoslibná větší dcera Marie, neopatrností chůvy pohmožděn byl syn Václav, a stopy jeho jeví se na ubožáku až do trapné jeho smrti, vzniklé

zase poraněním, ale neztrácel jasné mysly a byl šťasten se svou pečlivou manželkou Filomenou a nejmladší dcerou Anežkou provdanou za velkoobchodníka Mrázka v Pardubicích, a pak o jeho vnuku Venouškovi nestačil přátelům vypravovati.

Zemřel v úterý 8. ledna 1924 po delší nemoci ve stáří 74 let. Pohřeb 11. ledna 1924 v 10 hod. dopolední na místní hřbitov . Pořbu zúčastnilo se mnoho občanstva zdejšího a z okolí korporace, spolky úřady aj. Nad hrobem promluvil místopředseda okres. správní komise Josef Vyskočil statkář ze Stičan takto: „Bývá zřídka zjevem abychom doprovázeli na místo věčného odpočinku pozůstatky zemřelé bytosti v tak imposantním a velikém množství jako právě dnes. Stává se tak jednání se jen o osoby zvláště zasloužilé a vynikající, které svou činnou prací ze žití, získaly nehynoucí zásluhy a takovou bytostí byl i náš drahý přítel Václav Petrán nad jehož otevřeným hrobem stojíme.“ Okresní správní komise loučí se slovy: Tatičku Petráni! Loučím se s tebou, vlastně jen s pozůstatky Tvými jménem okr. správní komise a všech Tvých přátel z veřejného života a dříve než tě uložíme v rodnou zemi, kterou si tolik miloval, slibuji jménem přítomných, kteří se tak ve velkém množství sešli aby se s Tebou rozloučili, že památka Tvoje v srdci našich potrvá stále a že nad kův trvalejší viditelné zásluhy Tvoje budou nám a našim potomkům stále hlásati Tvoji práci a zásluhy.

„Již Tě nejní! iž uhasla svíce	Přes vršiny hrobu Tvého,
vezdejšího Tvého života	každá bouře přeletí
již tě nejní! Již ubledlé líce	ani hvězda na usvitě
kryje smrti temná dřímota.	k novým strastem nevzbudí Tě
Pláčem přátel nejsi k probuzení.	v lůžko spaní spokojného.
Již Tě není, již tě není.	Ježíž hrob Tvůj posvětil.

Dřímej tedy v země lůnu,
dřímej sobě krásný sen,
když pak i Tě z hrobu noci
Bůh vyvolá svojí mocí.
Tam u Ježíšova trůnu,
tam ti vzejde věčný sen!

Dále mluvil župní starosta Václav Ježek, a rolník Václav Starý ze Dřenic, s poděkováním duchovenským a konečnýmimodlitbami, přes 2 hod. působily na rodinu Petráně a jeho přátele, kteří setrvali se slzami v očích u hrobky, do níž ke svým rodičům dvěma dcerám a synu byl Václav uložen aby odpočíval v zaslouženém pokoji. Nuž čestná Ti trvalá paměť“.

Co lidu toho dne putovalo pěšky do Rozhovic, kolik povozy a saněmi, vlakem, aby prokázali zesnulému poslední počest. K pohřbu dostavil se mimo místní hasičský sbor v plném počtu nejméně 21 zástupců hasič. sboru a sice z Blata, Čankovic, Duban, Holic, Chrasti, Chrudimě, Jeníkovice, Klešic, Kostelce, Licomělic, Heřmanova Městce, Morašic,

Načešic, Dol. Raškovic, Skupic, Stičan, Topole, Třebřich, Tuněchod a Vlčnova mimo jiných jednotlivců jiných sborů. Pozůstalá rodina odevzdala větší sumu peněz župnímu starostovi na paměť zesnulého, jež byla spravedlivě rozdělena. Není možno všechno vypočítat kdo byl přítomen nejen z Chrudimska, ale i z Pardubic a Přelouče, jenom jedna třída se postrádala a to z chrudimských gážistů jimž byl Petráň ve válečné době dobrodincem. Úředníci okresní správní komise se dostavilo plným počtem.

Malý rozhovický hřbituvek, jenž měl již dávno nahrazen novým, neboť nynější se vůbec nehodí ke kostelu do středu obce, a nestačil četným hostům a celá řada byla nucená opustiti hřbitov dříve, aby udělali místo jiným. Jeden pomník tu povolil nátlaku a ocitl se ze hřbitova dole, aniž by se stalo nějaké neštěstí. Bylo tu hodně pláče při církevních obřadech a truchlivých zpěvech.

Rodina pak děkovala v novinách všem účastníkům ve? p. MUDr. zám. lékaři Češpírovi a ctihod. sestře Kláře, předst. nemocnici v Heřmanově Městci, za pečlivé ošetření v době nemoci, dále p. děkanu Al. Broulovi? z Heřmanova Městce, prof. Č? Teplému z Pardubic, faráři J. Šimberskému z Jezbořic a katechetovi Al. Gregorovi z Heřmanova Městce, statkáři J. Vyskočilovi ze Stičan, okres. radovi Ježkovi, statkáři Starému ze Dřenic, hasičské župní jednotě a jejím delegacím, hasič. sboru rozhovickému za čestnou stráž, okres. správ. komisi, Hospodář. družstvu, okres. Hospodář. spoku Zimní hospodář a Hospodyňské škole v Chrudimi, správní radě akciového cukrovaru v Pardubicích, správě lesní a velkostatku Kinského z Heřmanova Městce, a jiným korporacím za účast, zpěváckému sboru z Heřmanova Městce, za dojemné smuteční písně, jakož i pohřebnímu ústavu pp. Piklu z Pardubic za krásné vypravení pohřbu.

Okreskové hasičské cvičení.

10.června 1923 oslavil hasičský sbor, 40 výročí svého trvání pod protektorátem obec. zastupitelstva. O 10. hod. uvítání hodnostářů a uvítání zúčastněných sborů. V 11. hod. zkouška se sekýrkami. Společný oběd. O 1 hod. odp. promluví župní starosta př. Ježek: „O významu dobrovolného hasičstva. Pak cvičení nastoupených sborů se stříkačkami a žebříky: Bilany, Dřenice, Heřmanův Městec, Lány, Klešice, Třebřichy, Rozhovice. Na to myšlený poplach. O 3 hod. odpolední seřadění průvodu ke cvičení se sekýrkami. V zahradě př. Vápeníka a Kudrnky koncert za účinkování chrudimské kapely Vaničkovi. Vstupné do koncertu 3 Kč. Restaurační zařízení Buffet a různé atrakce pro obveselení návštěvníků. Nezbytné bylo i „kolo štěstí“ velký zdroj příjmu. Večer věneček v hostinci př. A. Kopeckého. Vstupné 7 Kč.

Župní starosta br. Václav Ježek ve své řeči vzdal zasloužené díky za vytrvalou činnost od založení sboru př. Václavu Petráňovi a Františku Stejskalovi. Cvičení bylo velmi zdařilé, ale nedostavením se lánského sboru, byl zkažen dojem ale při valné hromadě hasič. sboru se vše vysvětlilo. Slavnost vynesla sboru přes 4.000 Kč. výtěžku. K němu přispěli po 200 Kč. statkář M. Baer a pardubický cukrovar. Sbor poděkoval všem kteří přispěli různými dary ku slavnosti do buffetu a sami osobně při pořádání pomáhali, zvláště děvčatům které prokázaly dobrovolně službu ve prospěch sboru.

Podpora pohořalému.

30 dubna 1923 odpoledne ve 2 hod. vznikl požár na Pressich u Chrudimě v usedlosti 208 II, na stodole, která úplně shořela a také část obytného stavení a chlév. Škoda je značná a pojištění nepatrné. Patřil Jos. Podzemskému, rus. legionáři, který pracoval na stavbě mlýna v Janderově. Doma byla manželka rodilá Ruska s dětmi. Oheň pravděpodobně založen. Mezi prvními dárci pohořalému byla i obec Rozhovice v částce 110 Kč.

Pojmy a termíny

Administrátor lat. správce, pomocník, zástupce - ustanovený ke správě majetku cizího, k zastupování úřadu nebo hodnosti nějaké

Alluviom lat. Aluvim - holocén - ml. čtvrtohory

Anály viz. Letopisy - kronikářské záznamy, průběžné zachycování významných událostí roku. Staročin. Letopisci, starořečtí logografové a řím. Analisté jsou nejstaršími dějepisci; 1. Jsou příznačné zvl. Pro staroruské písemnictví.

Apelace odvolání -jedna z forem přezkoumání soudního rozhodnutí v opravném řízení, kdy opravná stolice přezkoumá celou věc jak po stránce právní, tak i skutkové a může sama přezkoumávané rozhodnutí buď změnit, nebo zrušit.

Apelační soud odvolací soud – v Čechách od 1548 odvolací soud pro městské a poddanské záležitosti.

Arciděkan (archidecanus) jest biskupem ustanovený a jím odvolatelný vyšší duchovní dozorce nad okrškem zahrnujícím v sobě několik dekanátů nebo vikariátů, který se pak nazývá arciděkanstvím, krajským dekanátem, archidiakonátem, archipresbyterátem (např. v čes. – budějovické diécési) nebo kommissariátem, s kterými názvy ovšem pak souhlasí i název příslušného dozorce; postavení arciděkana k děkanům nebo vikářům jest totéž, jakéž jest postavení děkanů k farářům. V Rakousku tento institut pravidelně proveden není. V Čechách nazývají se hlavní duchovní správce v Bílině, Falknově, Krumlově, Kutné Hoře, Liberci, Plzni, Polici a v Týně Horšově obecně arciděkany a jejich beneficia arciděkanstvími, ačkoli tento čestný titul náleží přesně jen správci a beneficiu libereckému, kdežto ostatním přísluší starší čestný titul arcijahna a arcijahenství.

Arcidiokanát

Arkáda v architektuře vůbec každý jednotlivý oblouk, rozepjatý nad sloupy nebo pilíři. – Zvláště však rozumíme arkádami delší řadu oblouků, kterými lze buď napříč procházeti, aneb které tvoří klenutou chodbu čili podloubí. Stavitelství římské první nám podává příklady arkád obrovskými svými vodovody čili aquaedukty, při nichž spatřujeme i dvojí arkády nad sebou; neméně pak čestná divadla, cirky a jiné monumentální stavby římské předvádějí nám arkády v obrovských již rozměrech a ve dvou i třech řadách nad sebou. Arkády však ve vlastním slova smysle vytvořila teprv doba renaissanční. Pověstný jsou v tom ohledu arkády nádvorní palácův italských, zejména florenckých a římských (Cancellaria v Římě), klášterní ochozy kolem rajských dvorů (San Paolo u Říma, Certosa v Pavii), otevřené síně slavnostní čili loggie, průčelí mnohých palácův benátských, podloubí na veřejných náměstích atd. (za příklad buď též zde uvedeny též arkády mnichovské při královském paláci, zbudované za krále Ludvíka II. A ozdobené malbami historickými a pověstnými historickými krajinami Rottmannovými.) I ve vlasti naší máme skvělý příklad ušlechtilých arkád při letohrádku královny Anny čili Belvederu v Praze; jinak též spatřujeme arkády ve dvorech mnohých zámkův a nákladnějších domů.

Assesorové (lat.), přisedící, byl v Rakousku dle organisace soudní z 26. června 1849 úředník soudní, přidělený zemskému nebo okresnímu soudu I. Třídy, jehož funkce v podstatě ničím se nelišila od úřadu nynějšího adjunkta soudu zemského. Assesoři požívali platu 800-1200 zl. v. m. jsouce v IX. a X. třídě hodnosti. V Německu jest assessura u soudu druhý stupeň hodnosti úřednické, kteréž mohou nabyti referendáři vykonavše druhou (assessorskou) zkoušku, k níž lze se přihlásiti po čtyřleté praxi. Zkouška tato podobá se naší praktické zkoušce soudcovské. – Assessor v Polsku v.

Assessorský soud. Kr.

Benefice v minulosti divadelní představení ve prospěch určitého herce, jemuž patřil čistý příjem ze vstupného.

Beneficium za raného feudalismu statek nebo úřad propůjčený, obyčejně doživotně; v římskokatolické církvi dodnes.

Benzikán

Deskový statek

Desky dvorské obdobné jako desky zemské, zavedeny u soudu dvorského od 2. poloviny 14. století pro statky v lenní a manské závislosti na králi.

Desky zemské zápisy zemského písaře v průběhu soudního řízení před zemským soudem asi od konce 13. století 1541 při požáru Pražského hradu shořely. 1783 skončila samostatná působnost úřadu desek zemských, připojeny k novému zemskému soudu; od 1796 vlastně knihami pozemkovými; po 1851 jejich vedení končí.

Diluvion

Direktor lat. *Sdělovací techn.* a) v telefonii odkaz registr; b) direktivní anténní, pasívní prvek směrové antény pro velmi krátké vlny (VKV). Viz též anténní reflektor.

Dominikální vrchnostenská půda spravovaná buď přímo vrchností, nebo přenechaná poddaným (dominikalistům), kteří z ní neplatili pravidelnou kontribuci.

Domkař majitel hospodářství do výměry asi 4 ha.

Dražební edikt

Edikt (-dy-, lat.), důležitý úřední výnos; vyhláška, kterou soud nebo jiný orgán činil obecně známými určitá svá opatření, doručoval písemnosti nebo vyzýval k určitým úkolům.

Examinovaný

Firšpon

Fragment

Gážista

Grunt statek, hospodářství. Grunt zakoupený – jeho vlastníci měli rozsáhlá dědická, zcizovací práva. O jeho udržování se však museli sami starat. Grunt nezakoupený – sedláci byli dočasní. O údržbu se však musela starat vrchnost.

Gruntovní registra

Hofmistr

Chalupník držitel menší usedlosti než sedlák; robotoval ručně.

Ignisfakus - oheň bláznový

Kanovník

Kaplan v katolické církvi kněz, který

Klerik

Kmetčí dvůr

Kmetčí dvůr

Konfiskační list

Konfiskace (lat. *fiscus*, státní pokladna), nucené odnětí buď majetku či určité věci (např. kterou byl spáchán trestný čin) bez náhrady na zákl. zákona nebo výrokem kompetentního orgánu (zpravidla soudu). Konfiskovaný majetek se začlení do státního vlastnictví.

Konzistoř poradní sbor biskupů, vzniknuvší z duchovenstva příslušného stoličného kostela..

Konšel (lat. *consul*, rádce), v období feud. Člen městské rady. Konšela dosazoval pán města, v král. městech podkomoří. V obcích jmenovala vesnické konšele vrchnost.

Konvent (lat.) 1. obydlí mnichů v klášteře; 2. seniorátní shromáždění evangelické církve; 3. Národní konvent, za Velké fr. Rev. (1792-1795) rev. Nár. shromáždění se zákonodárnou a výkonnou mocí.

Kopiář

Kurátor

Kuratorium

Kurie 1. ve starověkém Římě správní, volební, náb. a voj. jednotka rodové organizace; 2. k. volební, za kap. Při nerovném hlasovacím právu třída voličů; 3. k. papežská, soubor nejvyšších vatikánských úřadů, tribunálů a kanceláří, jimiž papež řídí a spravuje kat. církev.

Kustos

Kvitovat

Kyrysník v 16.-19. st. druh těžkého jezdeckva.

Licentování býků

Matron

Misál mešní kniha, soubor všech bohoslužebních textů, čtení, modliteb, zpěvů a církevních předpisů. Ve středověku býval často bohatě zdoben.

Obchod rohatý

Odúmrť majetek po osobě zemřelé bez dědiců, který připadal u šlechty králi, u poddaných vrchnosti. Dříve používaný název pro majetek zemřelé osoby (nebo jeho část), který připadl státu (za feud. Vrchnosti), protože buď vůbec nebyli žádní dědicové, nebo dědicové dědictví nenabyli.

Paludament

Panoš

Panský dvůr

Passonový přístroj

Plebán duchovní správce určitého církevního obvodu, nyní farář.

Podruh osoba bez nemovitého majetku nejčastěji pracující u sedláka. V kap. Zeměd. dělník, bydlící v nájmu (podruží) u svého zaměstnavatele.

Podsadka

Popluží nejstarší pozemková míra, která udává zhruba výměru, jíž možno spřežením dvou volů neb jednoho koně obdělat. Půda obdělávaná vrchností ve vlastní režii, na níž robotovali poddaní.

Poplužný dvůr

Posudní

Prohony

Protektorát

Purkmistr předsedal konšelské radě. V této funkci se konšelé střídali vždy po měsíci.
Dále viz rada konšelská.

Purkrabí (něm.), pův. správce panovníka hradu, později vysoký úředník zemské správy.
V. t. kastelán.

Referent

Regenstori

Regent

Reginohradecensis

Rekvie

Rozšafný

Rustikál vlastnická, dědičná půda poddaných, kteří z ní platili daň a konali robotu.

Rustikální

Rybník Kaperní

Rybník Trdelní

Rybník Výtažní

Rychtář představitel královské nebo vrchnostenské moci v obci. Rychtář vrchnostenský nebo císařský byl dosazován vrchností, králem jako kontrolní orgán městské samosprávy. V jistém směru byl nadřazen i městské radě. V 18. stol. se rychtář stal městským orgánem na úrovni strážníka. Funkce rychtáře byla dědičná.

Říza

Sanktuarium

Sedlák - celoláník

Sekventrace 1. lék. Uvolnění části odumřelé tkáně (sekvestru) od živé tkáně zánětem; 2. pr. Dříve pr. Akt vnucené správy soukromé věci (zejm. zákaz disponovat majetkem)

Sekvestrátor

Senon

Subvence

Šosovní grunt

Šosovní ves, dům byla přidružena k městu většinou za hradbami města. Obyvatelstvo platilo městu daně. Šosovní daň byl poplatek, který byl placen městu.

Štafř

Štrych

Tajný císařský rada

Taternákl

Taxe (lat.), pozitivní nebo negativní pohyby organismů za potravou, světlem, vlhkostí a jinými podněty.

Toulec

Tunika (lat.), mužský i ženský spodní oděv ve starověkém Římě rovného košilového střihu v pase přepásaný, s rukávy. V. t. tóga.

Turon

Ubrman - prostředník

Ultravisté

Vroubiti pivo

Zahradník

Zeman šlechtic či držitel pozemkového majetku vůbec; nejčastěji však nižší šlechtic (vladyka, rytíř) na rozdíl od vyššího šlechtice (pán, baron).

Žernov